

SECTIO II.
DE
MORBIS EX VITIO HV-
MORVM PARTICVLARIVM.

CAPUT I.
DE
MORBIS a VITIO BILIS.
Icterus.

I.

Icterus est defœdatio habitus corporis externi, colorem vi-
vidum mutans in flavum, a bile, per motum ipsius in-
versum, cum sanguine ad cutem delata, flavumque colo-
rem ipsi imprimente.

SCHOL.

Adparet hæc defœdatio cutis in toto corporis ambitu, quando tota
cutis, imo album oculorum, flavedine crocea tingitur, dictusque color, vi-
vidum alias a sanguine dependentem, superat & supprimit: quæ coloris
mutatio merito inverso bilis motui adscribitur, cum illa secundum natu-
ræ leges ad intestina ex sanguine & cystide follea promoveri debet, quæ
nunc contra has leges a centro ad peripheriam fertur.

II.

*Distinguitur ordinarie icterus a præctis, in flavum,
& nigrum.*

SCHOL.

Dependet hæc differentia a mutatione coloris speciali, dum flavus
dicitur, quando color flavus cutem imbuens, vel moderate vel saturate
talis existit, & manet, ita tamen, ut flavedo crocea quasi remaneat: niger
autem vocatur, quando hic color flavus mutatur in obscuriorem, & ni-
gredi-

gredinem quasi intermixtam habet, ut inde teter aliquis color nigrescens, terreus, lividus. in facie & reliquo corpore emergat; quæ coloris mutatio quoque in urina deprehenditur. Unde adparet, icterum nigrum ordinarie pedissequam esse flavi, summumque & ultimum hujus gradum, de quo etiam observatio practica testatur, quod rarissime, imo nunquam, sine flavo prægresso oriatur, & quando accedit, ordinarie mortis præfagium esse soleat.

III.

Subjecta icteri præ aliis, ratione temperamenti, sunt cholericis, & de cholericis potissimum participantibus.

SCHOL.

Et quidem hoc ex naturali dispositione tam materiæ biliosæ, in corpore & humoribus præsentis, quam ad motus iracundos facilius subeundos. Si autem reliquæ causæ antecedentes, in viscerum læsionibus strictioriis aut obstipatoriis considerentur, non æque solum subjectum morbi ad dicta temperamenta restringi, sed potius ad alia quoque temperamenta, diversasque quoad ætatem aut sexum personas extendi potest.

IV.

Subjectum speciale maxime constituit corporis peripheria.

SCHOL.

In hac enim, & quidem speciatim in cute, coloris defœdatio sese manifestat, ita ut neque album oculorum, neque digitorum aut unguium apices ab illa immunes maneat, sed effectum inversi motus bilis experiantur.

V.

Subjectum causa constituunt organa & viscera, secretionis & excretionis bilis consecrata.

SCHOL.

Hoc nomine in considerationem venit hepar, & ductus bilarii, in quibus vel stricturæ, vel obstructiones hærent, eorumque officium lædunt: nec ipsa massa sanguinea, quatenus nempe a bile in illam translata, depravata & inquinata existit, ab hoc titulo libera manebit.

VI.

Causa materialis proxima est bilis, in sanguine p. n. hærens, & ad cutim delata.

SCHOL.

SCHOL.

Quando nempe vel e massa sanguinea varias ob causas non sufficienter separata fuit, ideoque in massa sanguinea copia abundat: vel post separationem factam, de novo humoribus & sanguini permiscetur, & motu extraordinario ad cutis peripheriam vehitur, ibique per cuticulam transperando, colorem alienum inducit.

VII.

Causa antecedens proxima consistit, vel in repentina materia biliosa cum humoribus perfusione: vel in ipsius denegata & impedita secretione, & in locum naturalem depositione.

SCHOL.

Prius efficit, ut citius ad peripheriam sub sanguinis circulo detrudatur, quam ex ipso secerni potest, id quod tanto promptius succedit, si de reliquo bilis quantitate excessiva in corpore peccet, aut per diatam valde pinguem, oleosam, spirituosam, sulphureas particulas in copia supeditantem, augeatur.

Alterum in causa est, ut nimis diu cum sanguine circuletur, & sub hac per partes extremas circumagitatione successive hic deponatur, donec remotis impeditæ secretionis & excretionis causis iterum resorbeat, & ad locum naturalem promoveatur: quæ causæ differentia causam quoque constituit Icteri, vel repentino imperu, vel successivo progressu oborti.

VIII.

Remotiores antecedentes cause, partim in materia peccantis conditione, partim in organorum ipsius secretoriorum & excretoriorum dispositione sunt quaerenda.

SCHOL.

Materiam peccantem quod concernit, hæc tam quantitate, quam qualitate laborare potest; dum quantitate excessiva, vel quoad partes constitutivas in tota humorum massa abundat, vel in vesicula fellis copiose collecta hæret, vel in primis viis, ventriculo aut duodeno particulariter collecta atque effusa in copia præsto est, atque hoc modo, vel propter sui copiam tardius, quam par est segregatur, vel e vesicula fellea & hepate ipsi sanguini, hepar transeunti, data causa occasionali, immediate reafunditur,

ditur, vel in primis viis cum chylo permixta, sanguini cito atque repente communicatur.

Respectu qualitatis autem spissitudo bilis, ejusque viscositas aliquando in culpa est, ut tardius, quam par est, ex hepate in cystidem felleam deferatur, unde a sanguine transfuso facile iterum absorberi potest, & sub illius motu circulatorio ad alias partes deferatur: quæ bilis viscositas & spissitudo aliquando tanta esse deprehenditur, ut ipsam ejus fluxilitatem demat, ejusque coagulationi calculosæ ansam præbeat.

Organa secretionis & excretionis bilis, quod attinet, si in illis causam icteri antecedentem querere velimus, hepatis obstructions a sanguinea aut viscosa materia hic occurrunt, nec non stricturæ ipsius, & quasi condensationes, ut in ductibus ita obstructis aut angustatis, secretio bilis succedere nequeat. Non minus aliquando particulares occurrunt casus, ubi ductus biliarii in hepate, aut ductus cysticus, & chodochus, calculis aut tophacea quadam materia obstruuntur, & ita motus bilis vel ad cystidem, vel ad duodenum plane intercipitur, unde non nisi bilis reaffusio & regurgitatio in sanguinem evenire potest, præsertim si plures dictorum meatuum in hepate a tali materia obstructi fuerint: quam tamen causam specialem ejusque præsentiam medicus ex certis signis diagnosticis declarare nequit, sed saltem ex frequentiori faciliorque morbi recursu, ejusve refractaria continuatione conjicere potest.

IX.

Occasionales causæ ut plurimum dependent a gravioribus animi pathematibus, ira, terrore & mœrore.

SCHOL.

Ab iracundia enim, præsertim sub, vel circa partem perpeffa, tota humorum massa in majorem rapitur motum, sub quo partes quoque biliosæ tam e primis viis, quam ex ipso hepate eidem permiscuntur, & ad minus naturalia & inconvenientia loca ducuntur.

Sub terrore autem partes solidæ magis afficiuntur atque stringuntur, id quod adparet ex motu illo horripilatorio non solum, sed actuali constrictorio & restrictorio partium musculosarum & cutanearum, totius

tius corporis actuale refrigerium inducente, sub quo non solum exteriores partes ita stringuntur, sed strictura illa latius quoque sese diffundit, ita ut perterriti eundem stricturæ, horripilationis & frigoris sensum in intimis corporis partibus persentiscant. Ubi non dubitandum, quin ipsum quoque hepar ab eadem afficiatur, & mediante hujus substantia membranosa stricta, ductus biliarii simul stringantur, motusque bilis inversus ad massam sanguineam, per hepar transgredientem, inducatur, & sic bilis ad sanguinem reducta, hujus circulatorio motu ad peripheriam corporis pervenire possit: unde etiam haud rarus existit icterus, a terrore repentino obortus. Mœrorem tandem ob effectum, quem in humoribus facile edit, inspissatorium, hic excludere nefas esset.

X.

Non minus ad hunc causarum ordinem referendus est adstringentium præposterus usus.

SCHOL.

Sicut stricturæ spasticæ ab animi pathematibus in visceribus inducuntur, ita sane idem præstare valent adstringentia in febribus, diarrhœis, aut hæmorrhagiis, intempestive adhibita, intercedente solum hac differentia, quod animi pathemata ordinarie citiorem, adstringentia autem talia tardiozem exserant effectum; unde haud raro accidit, ut multi medicorum hanc icteri causam non agnoscant, quoniam non semper immediate & cito post talia artificia succedit: quorsum etiam pertinet illa hæmorrhagiarum artificialis cohibitio, quæ per impositionem & applicationem linteorum, aqua vel aceto madidorum & frigidorum, in regione hepatis obtinetur: unde specialissime in hac parte talismodi constrictio nimis quam tonica efficitur, & tam huic, quam aliis affectibus, hinc pullulantibus, via sternitur.

XI.

Icterus niger ab iisdem generalioribus causis dependet.

SCHOL.

Cum enim supra jam indigitatum sit, icterum nigrum flavi confectarium, ultimumque gradum esse, sufficit, hic loci monere, quod speciali-

DE MORBIS & VI

ad faciliorem hinc vitæ in
 reque temperantia rebus
 afflicto & minus dicitur esse
 eorum concitatio qua si hinc
 eorum mandatis præstita
 præstito supra præstitum
 eorum, vel eorum
 vitæ tanquam faciliorem

Diarrhœ

IIA
 Tardius hinc est
 vitæ, a hinc vitæ
 vitæ præstare

SCOL
 Hinc est, quoniam temperantia
 vitæ, que hic præstita
 vitæ, vel eorum
 vitæ, que præstita
 vitæ, que præstita

IIA
 Hinc est, quoniam temperantia
 vitæ, que hic præstita
 vitæ, que præstita

SCOL
 Hinc est, quoniam temperantia
 vitæ, que hic præstita
 vitæ, que præstita

XIV.

Mm

cialiter ad faciliorem flavi coloris in nigricantem, mutationem aliquid faciat major temperamenti melancholici concursus aut præsentia, cui sanguis spissior & minus dilutus antea jam solennis, colorem magis fuscum nigricantem conciliat, a quo, si bilis flavedo accedit, facile ille color, icterum nigrum manifestans, procedit. Reliquas causas quod concernit, vel complicatio supra recensitarum causarum, sive plurium, sive omnium, sive graviorum, vel consummata & irreparabilis hepatis aut lienis scirrhositas tanquam specialior icteri nigri causa accusanda erit.

Diarrhœa biliosa.

XII.

Diarrhœa biliosa est alvi excretio aucta præternaturalis & dolorosa, a bile copiosa & acri ortum habens, sub qua materia biliosa præcipue excernitur.

SCHOL.

Distinguit se hæc diarrhœa ab aliis alvi profluviis, tam ratione materiæ excretæ, quæ hic specialiter biliosa est, & cum ejectione materiæ flavæ, aut viridis; vel apud infantes, vitellinæ, viridescens & grandinosa albæ se prodit: quam respectu symptomatum dolorosorum, ardentium, torminosorum, quæ hic semper graviora sunt, quam in diarrhœa ferosa.

XIII.

Subiecta hujus diarrhœæ, respectu temperamenti, sunt cholericæ puriores: ratione ætatis frequenter infantes, mammae adhuc emulgentes.

SCHOL.

Ratio est, quoniam temperamentum cholericum semper præ aliis bile abundat, & præterea ad vehementiorem iracundiam bilisque eruptionem pronius existit. Ætas autem illa infantilis, quamvis per se ad iracundas tales commotiones nondum disposita sit, tamen facile lacte nutricis inquinamenta talia biliosa communicata accipit.

XIV.

Subiectum speciale constituunt intestina.

Mm 2

SCHOL.

SCHOL.

Et quidem tam tenuia, quam crassa; primum enim ingressum bilis capit in duodenum per cholidochum, & hinc per reliquum intestinorum canalem transit, in quo præcipue tunicam villosam, nerveamque acrimonia sua lædit.

XV.

Causa materialis proxima est bilis.

SCHOL.

Non equidem, quatenus in massa sanguinis hæret, sed quatenus citra modum præternaturalem majore, quam par est, quantitate in duodenum effusa, acrimoniam vel possidet, vel acquirit, & abhinc per reliquum intestinorum canalem diffusa, tunicis sese insinuans, earum fibras stimulando & vellicando moleste ac graviter afficit.

XVI.

Causam materialem ex parte antecedentem, ex parte concurrentem constituere potest, alia acris materia.

SCHOL.

Saburra nempe vitiosa, a cibis acrioribus fermentescibilibus & aciescentibus, similibusve potibus, vel successive collecta & accumulata, vel proxime jam contracta, quæ cum bile acriore concurrens, tanto graviora symptomata producere apta est, quæ citra hunc causarum concursum leniora esse possunt.

XVII.

Occasionalis causa ordinarie in adultis est iracundia progressa.

SCHOL.

Sub hac enim bilis tam ex hepate, quam cystide fellea, mediantibus motibus spasticis, citius movetur, & ad intestinum duodenum promovetur.

XVIII.

Apud infantes tenellos, præcipue lactantes, neque hac causa occasionalis, neque immediata bilis per ductum cholidochum in duodenum effusio, accusari potest.

SCHOL.

Quamvis enim aliquo modo in his commotiones iracundæ adpareant,

Septima pro illam bilis emulsi
a rebus inde emergentibus
in bilis vitiosæ & primæ vitiosæ
vitiis, impurioribus bilis emulsi
videtur præcipue in adultis
disponendo ad rem vitiosam præ
cipue in, quamvis in infantibus

De morbis hæreticis
in infantibus hæreticis

SCHOL.

hæreticis causam non accedentem in
in a causa materiali hepaticæ
in in partibus nervis, hepaticæ
in & immixtionem, contra materiam
in utramque interventum causa, per
in immixtionem hepaticæ, congerit
in immixtionem hepaticæ, congerit
in in vitiosam bilis.

CAPITULUM

DE MORBIS EX
PHLE ET SE

Cachexia, &

Cachexia & bilis est def
ni habitus corporis, quoad
cuius naturam affectus flor

reant, & ejulatus pro illarum indicio explicentur, tanti tamen momenti vix sunt, ut talis inde emergeret effectus: unde potius dicendum, quod hic materia biliosa aliunde ad primas vias deferatur, quando sub lacte materno aut nutricis, impuritatibus biliosis inquinato, ipsis communicatur, & cum lacte acescente permixta in tenellorum intestinis diu effectum exferit, qui aliquando ad tantum evehitur gradum, ut instar acidi corrosivi tam extrema ani, quam ipsa linteamina corrodat & friabilia reddat.

XIX.

Sub omnium harum causarum materialium concursu merito considerationem quoque meretur causa efficiens, nempe natura.

SCHOL.

Quamvis naturam non accusemus ut ipsius læsionis effectricem (cum ipsa læsio a causa materiali dependeat) tamen natura molestiam ardoris & acrimonix in partibus nervosis, & per illas sentiens, propter ipsius noxam præsentem & imminentem, contra materiam peccantem motibus insurgit, quibus tanquam instrumentali causa, partim humorem serosum, pro vehiculo commodioris ejectionis, congerit, & in intestina affundit, partim motum intestinorum peristalticum extra ordinem auget, ipsamque excretionem in effectum deducit.

CAPUT II.

DE MORBIS EX VITIO LYMPHÆ ET SERI.

Cachexia, & chlorosis.

I.

Cachexia & chlorosis est defædatio ac depravatio externi habitus corporis, quoad colorem & consistentiam, cum mutatione aspectus floridi in pallidum, aut flavescens.

SCHOL.

Affectus hi, tacentibus licet ægris, quasi ipsi loquuntur, ac sese manifestant, dum in utroque illorum faciei color pallidus, habitus corporis turgidulus atque tumidus quasi œdematosus apparet, (als wenn das Fleisch und die Haut von Wasser aufgequellert wären) in eo tamen a tumore œdematoso differens, ut magis pendula & laxa, quam actu tumida sit externi habitus corporis constitutio: dum e contrario sub hydropicis tumoribus strictius dictis, partes spongiosæ a tumore magis extolluntur, & renitentiam aliquam acquirunt.

II.

Differentia quidem inter utrumque adfectum vulgo statuitur, quæ tamen magis accidentalis, quam essentialis, existit.

SCHOL.

Notandum enim est, quod in chlorosi strictè dicta punctum quasi differentiæ ponatur in pallore, magis ad flavedinem inclinante, & quasi aliquantum bilis dilutæ intermixtæ monstrante. Unde, cum hoc quasi ex accidenti contingat, ratione reliquæ indolis autem, causarum, subiectorum etiam generaliter consideratorum, imò ipsius curationis, maxima convenientia adsit, utrumque hic conjungimus adfectum.

III.

Subiecta constituunt in genere persona temperamenti phlegmatici atque sanguinei: femina præ viris, & speciatim virgines.

SCHOL.

Temperamenta molliora & laxiora, propter majorem humoris lymphatici & serosi abundantiam, & abhinc pendentem fibrosarum partium mollitiem, ad extraordinariam relaxationem aptiora existunt.

Sexus sequior præ virili varias ob causas, a genere vitæ, aut excretionum sanguinearum turbis dependentes, huic vitio subicitur: ubi notandum, quod ita dicta chlorosis nunquam sexui virili tribuatur, sed solum ad sexum fœmininum restringatur: ita quidem, ut in hoc etiam sexu non omnibus competat, sed solum virginibus præ maritatis adscribi soleat: unde

unde quoque morbi virginei, & febris virginum nomen tam apud medicos, quam apud vulgum obtinuit: quod ultimum tamen tantæ certitudinis non existit, quin etiam fœminæ maritatæ eidem sub causæ occasionalis accessu, subjici possint.

IV.

Causa materialis proxima est humor lymphaticus, justo spissior ac mucidior, intra fibras partium porosarum cutanearum incarceratus.

SCHOL.

Hic enim partes modo dictas emollit, relaxat, distendit, simulque fibras inter se invicem comprimit, ut puriori sanguini transitum & ingressum intimiorem præcludant: unde, dum humor albidus magis ad extrema cutis penetrat, necessario color in pallidum mutatur, & totus habitus ab emolitione fibrarum, pendulus, laxus & tumescens adparet, simulque magis frigidus deprehenditur.

Quodsi vero humor lymphalis non simpliciter & solitarie hanc causam constituat sed aliquid materiæ biliosæ ipsi permixtum sit, color ille pallidus, & quasi œdematosus declinat in flavescens, qui chlorosi in specie & stricte dictæ tribuitur.

V.

Remotiorem materialem causam constituit serum, diutius cum lymphæ coherens.

SCHOL.

Hoc enim, si a lymphæ debito justoque tempore aut legitima quantitate haud fecernatur, lympham in se gelatinosam, falsedine sua accedente, mucidam reddit, ac minus fluxilem, ut cum sanguine ad peripheriam delata, tanto promptius intra poros hæreat, fibrasque emolliat.

VI.

Antecedens & procatactica causa hujus mali ut plurimum esse solet viscerum, secretionum lymphæ & seri dicatorum, oppilatio atque obstructio.

SCHOL.

SCHOL.

Hoc nomine hepar præcipue, cum aliis partibus glandulosis, huic officio inservientibus, in considerationem venit: quando vel regurgitatorius infarctus sanguinis oppletivus circa venam portæ, vel materiæ mucidæ, aliunde subnatæ atque collectæ, præsentia, quæ meatus ductusque viscerum obliterando & obstruendo, depurationem & sequestrationem dictorum humorum retardat: vel spastica quædam viscerum, aut vasorum strictura angustatoria, transitum liberiores humorum, atque hoc ipso eorundem depurationem sufflaminans, in culpa est.

VII.

Remotiores in hoc ordine causæ esse possunt ac solent:

1. *Excretionum sanguinearum suppressiones:* 2. *Sanguinis nimix profusiones.*

SCHOL.

1. Quando evacuationes sanguinæ, in utroque sexu solennes, supprimuntur, status plethoricus incrementum capit, & oppletiones regurgitatorix in visceribus oriuntur: præcipue si tales suppressiones ab adstringentium, sub variis casibus, febrium, hæmorrhagarum, adhibitorum abusu dependant, & simul actuales viscerum constrictiones spastica concurrant

2. Nimix sanguinis profusiones, five spontaneæ, five artificiales fuerint, debitum partibus solidis robur tonicum subtrahunt, ut in motu humorum transpressorio, & hinc dependente attenuatorio, deficient, hincque variæ humorum, quoad crasin, læsiones oriuntur.

VIII.

Ad occasionales causas referri merentur tam sexus & vitæ genus, quam errores in victu commissi.

SCHOL.

Sexus rationem habemus, quatenus alterutri evacuationes, hæmorrhoidales, menstruæ, aut lochiales solennes sunt, & turbas patiuntur.

In vitæ genere, potissimum vita sedentaria ac otiosa plurimum contribuit ad humorum lentescentiam, præcipue si cum mœrore, aut vita specu-

speculabunda concurrat. Errores diætetici huc faciunt, præcipue circa qualitatem ciborum & potulentorum commissi: quo respectu & cibi mucidiores, & potus nimis tenues atque aquosi, aut nimis pauci, aut spirituosus variis respectibus accusari possunt.

Affectus hydropici & oedematosi. Oedemata, & anasarca.

IX.

Oedemata sunt tumores aquosi particulares extremitatum corporis, renitentes quidem, sub pressione tamen foveam relinquentes, pallidi, indolentes, a collectione particulari humoris lymphatico-ferosi sub cute ortum capientes.

SCHOL.

Notandum hic est, quod œdemata cum reliquis hydropicis tumoribus, essentialiter & quoad causas inter se convenient, quoad gradum vero, aut particularitatem locorum, differentiam admittant, atque agnoscant. Sunt enim œdemata primus ac levior gradus tumorum hydropicorum, sub tumida, pallida ac molli partium extremarum inflatione sese manifestans: quæ, licet non ita pendula & laxa, sed magis renitens ac splendens adpareat, quam in chlorosi, tactui tamen cedit, & post digitorum pressionem foveam relinquit. Quod nomen œdematis tamdiu receptum manet, quamdiu ejusmodi tumor sub cute in extremitatibus faciei aut artuum hæret.

Aquosum esse hunc tumorem, ideoque ab aliis tumorum speciebus diversum atque distinctum, id elucet ex pallore, humoris lymphatico-ferosi præsentiam indicante, cum, si sanguineus esset, tumor, rubor etiam adesse deberet, ac dolor: siquidem differentiam a scirrhis declarat fovearum post pressionem vestigium relictum.

X.

Anasarca est tumor aquosus pallidus, indolens universalior, totum habitum corporis externum quasi afficiens, ab eadem hu-

moris lymphatico-serosi collectione sub cute oriens, foveasque a digitorum pressione retinens.

SCHOL.

Differt itaque anasarca ab œdemate, non nisi quoad majus & minus, cum œdematis titulus tum demum in hydropis anasarcae nomen mutetur, quando idem tumor, loco unius alteriusve extremitatis, totum quasi corpus, aut maximam ejus partem occupat, ita tamen, ut humor serosus, tumidam hanc inflationem producat, inter cutem partesque substratas hærens deprehendatur.

XI.

Nec majus fundamentum agnoscit distinctio in anasarcam, & leucophlegmatiam.

SCHOL.

Quemadmodum enim leucophlegmatia describitur, ut tumor œdematosus totius externi habitus corporis, qui non ad exemplum chlorofoos pendulus quasi, sed paulo magis renitens, foveasque leviores a pressione excipiens, nec tamen ad tantum retinentiæ ac nitoris gradum, ut anasarca, perductus, ita facillimo negotio quisque videre potest, leucophlegmatiam essentialiter nihil aliud esse, nisi primum gradum incipientis anasarcae, ideoque medicinam his minus necessariis distinctionibus & subdivisionibus morborum, ad illorum essentiam non pertinentibus, optime carere posse.

XII.

Subiectum generale horum tumorum idem est, quod sub cachexia & chlorosi adesse declaravimus.

XIII.

Subiectum speciale vel est particulare, vel magis universale.

SCHOL.

Particulare nempe tumoris subiectum in œdemate constituunt partes sub eodem specialiter obsessæ, facies, brachia, manus, crura, pedes. In anasarca magis universale subiectum tumoris constituit tota corporis peripheria, & in illa speciatim cutis & cuticula, quæ maxime ultra naturalem modum expanduntur, tenduntur, ita tamen, ut neque
in

in totum musculosas substratas partes excludere liceat, cum sapius cada-
vera dissecta, aquas collectas hic etiam hæere, testentur.

XIV.

*Causa materialis proxima horum tumorum est humor se-
rosus atque lymphalis, sub cute extra ordinem stagnans, atque in
copia collectus.*

SCHOL.

Hic enim humor, quando in copia extraordinaria intra fibras cuta-
neas hæret, has relaxando, earumque tonum debilitando, viam sternit, ut
successive ulteriori humoris ingressui cedant, tumidamque expansionem
subire possint: & cum albidus sit coloris, sub intimiore sui penetratione
colorem quoque similem, id est, pallidum, albidumque cuti expansæ lar-
gitur, simulque sanguinis floridioris intimiorem ingressum sufflaminat.

XV.

*Causa antecedens proximior est lymphæ mucescentia ex-
traordinaria, ab impedita ipsius depuratione a sero adhæren-
te oriunda.*

SCHOL.

Notum enim est, lympham & serum maxime ab invicem per partes
glandulosas fecerni, & huic secretioni omnium evidentissime inservire
ipsum hepar & glandulas, tam mesaraicas, quam intestinales: pro excre-
tione autem materiæ serosæ, quamprimum secretæ, glandulas subcutaneas,
renesque adesse, & ita serum a sanguine & lymphæ secedens, sub sudoris
& urinæ forma, ordinariæ & constanter excerni atque eliminari.

Quemadmodum autem pro faciliori & prompta hac secretionem ce-
lebranda, & materiæ fluxilitas, & viarum legitima dispositio requiritur:
ita sufflaminata per dictas partes sequestratione, & sub diuturniore utrius-
que liquoris commercio, seri muciditas falsa lympham antea gelatinosam
secum ex partes in mucorem trahit, & ad resolutionem fluidam, quæ trans-
pressionem per partes porosâs fieri debebat, ineptiorem reddit: ita, ut mo-
bilissima quidem ipsius portio per vasa lymphatica revehatur, mucidior

autem facta, cum ipso sero intermixta permaneat, viasque excretorias obstruat, & ita sequenti debitæ excretioni obicem ponat.

Quando itaque hæc portio seroso-mucida, & lymphatica incrassata ad partes cutaneas deferretur, fibras illarum præsertim in habitu corporis laxiore tanto facilius lædit, relaxat, emollit, atque distendit, ut passivè quoque ingressui copiosiori humoris cedant, eumque facilius recipiant. Cum vero poros quoque cutis crassitie & muciditate sua non modo obliteret, sed ad ipsam exhalationem quoque ineptus sit, hic subsistit, atque tumorem format. Quam seri mucidioris in peripheria subsistentiam & stagnationem, propter denegatum regressum, necessario tunc sequitur urinæ simul parcior excretio, imo quandoque plenaria fere suppressio: qua accedente, postmodum materia illa peccans quotidie augmentum capit, & tumor increbescit: unde videmus, tumores illos hydropicos successive & per moram augeri, donec diureseos liberior progressus iterum restitutus fuerit.

XVI.

Remotiorem causam antecedentem internam constituunt viscerum & glandularum, lymphæ, & seri secretioni destinatarum, infarctus graviores aut pertinaciores, obstructions, imo aliquando indurationes.

SCHOL.

Quamprimum enim vel a sanguine, copiose ac impetuose ad talia organa secretoria congesto, ductus & tubuli comprimuntur & angustantur, vel a materiis mucidis viscidis ductus obliterantur & obstruuntur, aut aliquando totum organum induratur, tunc sane humoribus depurandis, atque ab invicem sequestrandis, via ac transitus præcluditur, ut ita impuri maneant, multisque heterogeneitatibus scateant, quibus referti, in aliis quoque locis liberiores sui progressum sibi præcludunt, stasibusque subjiciuntur.

XVII.

Causa occasionales aliquando intrinsecæ, aliquando etiam magis externæ esse possunt.

SCHOL.

SCHOL.

Ad prioris generis causas pertinent errores diæterici, & victus mucositatum genefi anſam præbens: adſtringentium in diverſis morborum generibus abufus: & evacuationum ſanguinearum ordinararum & naturalium emanſiones aut ſuppreſſiones pertinaciores.

At alteram vero claſſem cauſarum referendæ ſunt illæ, quæ externo ſaltem accèſſu vel partes extremas ſolidas lædunt, vel humorem lymphatico ſeroſum, in ſuperficie corporis hærentem, notorie alterant, ejusque mobilitatem demunt: quorum utrumque fieri poteſt a frigore externo, præſertim quod humiditatem conjunctam habet, ubi a frigore humor condenſatur ac inſpiſſatur, & ſic ad refluxum circulatorium, aut exhalationem tranſpiratoriam ineptus redditur, ab humiditate vero externa fibræ partium læduntur & relaxantur, ut humori ſtagnanti tanto facilius locum concedant, qui demum præſentia ſua ac decubitu fibras tanto magis emollit ac diſtendit, ſibi que viam patentiore efficit.

Idem ſpecialiter contingit, ſi ex alio quodam affectu ſeroſo, humor ſeroſo-lymphalis in ſuperficie corporis hæret, & per illam ejici ac eliminari debet, parique modo ipſius excretio impeditur, ut alteratus, & per amiſſionem particularum mobiliorum inſpiſſatus intra partium fibras detineatur. Quale quid contingit in tumoribus a ſcabiæ, cruſta lactea, tineæ capitis, retropulſis, per balnea, externas refrigerationes, aut inunctiones mercuriales & ſulphuratas, neglecto ſufficiente corporis calore externo, & regimine diapnoico ſuſceptas,

Simile quid videre licet a ſudoris vel univerſalioris, vel particularis, ſuppreſſione ac retropulſione, quam ſatis frequenter œdemata ſequuntur, & quidem præcipue in pedibus, a ſudore pedum particulari ſuppreſſio, aut in facie, poſt tranſpirationem capitis alias ſolemnem ſufflaminatam: quibus œdematibus neque certo aut conſtanter mederi poteſt Medicus, niſi per priorum evacuationum revocationem,

Haud ſecus gravidæ aliquando experiuntur œdemata pedum, quando a mole fœtus, vaſa iliaca comprimente, ſanguinis & lymphæ reſſus a pedibus impeditur, & ita humores ſeroſi ſub diutiori mora reſtagnationis intra cutem colliguntur.

Afcites.

XVIII.

Afcites est tumor hydropicus particularis, solum abdomen occupans, quod ab humore aquoso, intra ejus cavitatem effuso, & collecto, ultra modum expanditur & intumescit.

SCHOL.

Non equidem mens est, quasi asseramus, quod ascites semper solitariae, sine conjuncta anasarca adesset, aut adesse deberet, sed potius secundum receptam loquendi formulam, strictiorem saltem sensum vocabuli indigitamus, bene conscii, strictiorem hoc nomine sumtam ascitem fatis raram esse, & communiter utramque conjunctam existere, unamque alteram excipere: quamquam aliqui hunc titulum eo restringant, ut concursus œdematis quasi universaliore exulare debeat. Ubi tamen notandum, quod hæc intumescencia abdominis aliquando ortum ducat ab humore aquoso, simpliciter intra abdomen effuso, & fluctuante, aliquando vero humorem, speciali sacco membranoso inclusum, pro causa agnoscat, in quo ultimo casu autores speciali nomine Hydropis factati uti solent.

XIX.

Subjectum generale, si dispositionem internam spectemus, idem est cum antecedente.

SCHOL.

Ita enim ex naturali dispositione potissimum temperamenta phlegmatica & humida, cum sexu sequiore, præ aliis huic quoque hydropis speciei subjiciuntur; cum autem non negandum sit, aliquando etiam causas violentas adesse, hunc morbum producentes, in tali casu respectus certorum subjectorum ratione ætatis, temperamenti, aut sexus sane haberi nequit.

XX.

Subjectum speciale constituit abdomen cum integumentis, specialiter huc pertinentibus.

SCHOL.

Cum enim sedes collectionis aut extravasationis humoris aquosi sit
cavitas

cavitas abdominis, atque abdomen ultra modum tumidum evadat & expandatur, specialiter Peritonæum, abdominis muscoli, panniculus adiposus, cutis & cuticula hic patiuntur. Hæ enim partes a mole aquarum successively aucta, indies relaxantur, tenduntur, & expanduntur, unde etiam proxime symptomata molesta experiuntur, sicut in consensum quoque trahunt partes, respirationi dicatas, & ex his præcipue diaphragma, quod ultra modum detractum in motu suo naturali impeditur, quo respiratio difficilior redditur. De reliquo neque partes internas abdominis contentas hic excludere licet, dum hæ etiam a sero extravasato premuntur, imo si acrius fuerit, in substantia læduntur.

XXI.

Causa materialis hic etiam est humor lymphatico-serosus, intra cavitatem abdominis effusus, atque p. n. collectus.

SCHOL.

Testantur hanc specialem effusionem & collectionem humoris aquosi intra cavitatem abdominis, paracenteses, quibus aquæ asciticorum evacuantur, partim cadaverum ascite extinctorum dissectiones, sub quibus ejusmodi collectiones, ad multas usque mensuras sæpissime reperiuntur.

XXII.

Causa proxima antecedens, ut plurimum est vasis lymphatici unius aut plurium ruptura.

SCHOL.

Quando enim, uti sub anasarca dictum est, ex seri a lymphæ tardiore sequestratione hinc inde infarctus, præcipue in abdominis visceribus nascuntur, facili negotio vasa lymphatica, ultra modum humore stagnant, & cum tenerioris texturæ sint atque structuræ, facile rumpuntur: quo factò, perpetuum contingit lymphæ stillicidium, ut intra cavitatem hæc colligatur: unde etiam fundamentum curationis difficilioris, dubiæque prognoseos proficiscitur, etiamsi aquæ præsentis semel educæ fuerint.

Sicut autem ascites ipsa, aliique hydropes particulares hanc vasorum lymphaticorum rupturam ordinarie pro causa proxima agnoscunt,
ita

ita pedum oedemata, asciti conjuncta, aut supervenientia, (præsertim, si ascites magnum incrementum ceperit) tam a generalibus sub anasarca citatis causis proveniunt, quam aliquando a nudo passivo transitu feri per substantiam partium fibrosarum ortum ducunt: quando nempe serum, in abdominis cavo collectum, per poros peritonæi, & interstitia musculofarum fibrarum, prævia harum emolitione & relaxatione transfundat, sibi que ipso gravitatis pondere, viam ad crura pedesque sternit; id quod sæpissime testatur varius ægrorum situs atque decubitus, quo tumores illi varie modificari solent ac possunt. Notissimum enim est, & quotidie videre licet, quod decumbentibus in lecto ægris, sive resupine, sive in latere alterutro id fiat, præsertim elevatis paulo cruribus, tumor ille a partibus inferioribus paucis temporis spatio retrocedat, & plane dispareat, solumque abdomen cum coxis occupet, donec iterum sedeant, aut pedes extra lectum perpendiculariter detineant, aut quocumque modo erecti incedant, ubi visibiliter quasi aqua illa ferrosa priorem locum iterum petit, & crura, femora, ac pedes denuo occupat; quam tumoris permutationem a loco uno ad alium ægri pro lubitu facile instituere ac experiri possunt.

XXIII.

Aliquando causa ruptura vasorum lymphaticorum, citra antecedentes infarctus, esse potest occasionalis & violenta.

SCHOL.

Extra dubium enim est, quod v. g. persona juvenis de cætero sana atque robusta, sive sub motu corporis, aut nisu fortiore ac graviore, sive sub acerbiorè tussi ferina, violentiam pati possit, ut aliquando vasculum aliquod lymphaticum rumpatur, unde stillicidium lymphæ contingit. Et quamvis utique hic casus longe rarior sit, præ reliquis, tamen dabilis est, & facile hariolari licet, tales adfuisse casus, ubi aliquando de cura asciticorum firma per paracentesin dicitur, quæ sane ita prompte non succederet, nisi simul credere fas esset, quod in tali casu supposito, facilior quoque & spontanea rupti vasculi consolidatio forte succederet.

Hydrops

Hydrops pectoris & pericardii.

XXIV.

Utraque hac hydropis species particularis existit a collectione lymphæ serosæ intra cavitatem, vel thoracis alterutram, aut utramque, vel pericardii, facta.

XXV.

Subiectum speciale constituit vel thoracis cavitatis, vel pericardium, prout in alterutra parte extravasatio facta est.

XXVI.

Causa particularis hujus extravasationis aque nulla alia est, nisi vasorum lymphaticorum ruptura.

SCHOL.

Cum enim hic locorum organa talia secretionis aut depurationis lymphæ notoria non adsint, ex quorum infarctu & obstructione longinquo-
re talem collectionem p. n. conjicere liceret, merito talem rupturam sup-
ponimus, quæ tamen pro causa antecedente, vel violentiam motus, vel
aliquando etiam singularem lymphæ acrimoniam causticam, & hinc pen-
dentem vasorum diæresin, habere potest.

Hydrocephalus.

XXVII.

Hydrocephalus est hydrops particularis capitis sub tumore aquoso, aliquando satis insigni, ab humore lymphali extravasato ortum capiente, sese manifestans.

SCHOL.

Particularem vocamus hunc hydropem, cum neque totum reliquum corpus, neque aliæ ipsius partes, præter caput, ab ipso adficiuntur. Tumo-
rem aquosum esse, testantur signa, ex pathognomonicis nota, a pallore tumo-
ris, aliisque desumpta, & ipse humoris aquosi, sub apertione facta, effluxus.

XXVIII.

Distinguitur hydrocephalus in externum & internum.

Coeschwitzii Pathologia.

O o

SCHOL.

SCHOL.

Distinctio hæc dependet a loco specialiter affecto, quem tumor occupat, prout nempe vel externa capitis integumenta, vel internæ magis capitis partes lymphatici humoris collectioni locum concedunt.

XXIX.

Subiectum generale hydrocephali, constituunt infantes, & quidem maxime recens nati.

SCHOL.

Cum enim hic affectus solitarie a partu antecedente dependeat, primus ipsius ortus solitarie apud recens natos contingit: ita tamen, ut post primam tenerrimam ætatem, aliquando ad aliquot annos primæ vitæ protrahatur, ac duret.

XXX.

Pars affecta generaliter est caput, ejusque partes tam externa, quam interna.

SCHOL.

Caput externum atque supremum, cum suis integumentis affectum, est in hydrocephalo externo, ubi serum collectum intra cranium & pericranium, vel pericranium & cutem subsistit; internum vero, quando aqua extravasata sub cranio, vel supra vel infra meninges hæret, & caput in stupendam sæpe molem attollit.

XXXI.

Causa materialis proxima eadem est, qua in reliquis hydropicis tumoribus præsto est, quapropter illam hic non repetimus.

XXXII.

Causa proxima antecedens hujus affectus est extrinseca & plane particularis.

SCHOL.

In hoc enim differt hic affectus hydropicus ab aliis, quod humoris lymphatico - serosi extravasatio, non a viscerum internorum, secretioni aut depurationi lymphæ dicatorum, læsione aut obstructione ortum ducat, sed particularem causam agnoscat. Est autem illa ordinarie
partus

partus difficilis, aut diuturnus: quando nempe infans vel nimis diu ante exclusionem circa ossa pubis matris capite propendens ac infarctus quasi hæret, ut ex situ tali major humoris decubitus in partes capituli molliores, tam externas, quam internas, fieri possit: vel quando fœtus toto capite quidem extra uterum protrusus, per longum adhuc tempus in eodem situ manet, antequam totum reliquum corpus sequatur.

Compressis enim hoc pacto, ab orificio uteri interno, venis jugularibus, sanguis per arterias carotides internas constanti motu ad cerebrum adpressus, liberiores regressum ad inferiores partes non inveniens, majorem feri & lymphæ quantitatem, in partes capituli vicinas non solum, sed & ad ipsam cerebri corticalem substantiam impellit atque protrudit, quæ diutius hic stagnans, vel ipsa lymphatica vasa perrumpit, vel poros magis magisque dilatando, viam sibi parit, porosque ita disponit, ut vel non adeo prompte in debitam constrictionem iterum redigi possint; vel semel facta illa nimia distensione, & manente sub reliqui corporis incremento copiosiore sanguinis & lymphæ appulsu, turgidi ita maneant, aut penitus cum reliquo corpore crescente, magis quoque expandantur, donec fibrarum nimia emollitione & relaxatione tumor ille monstrosus capituli successive proveniat.

Tympanites.

XXXIII.

Tympanites est abdominis intumescencia, ascitem quasi mentiens, tactui quidem ex parte cedens, statim vero recedens, & sub percussione aliqua sonum tympani quasi percussæ edens, a nimia flatuum copia ortum capiens.

SCHOL.

Hic affectus, cui etiam titulus hydropis sicci imponitur, prioribus affectibus hydropicis est rarior, & si solitarie consideretur, perquam rarus, cum reliquis autem hydropicis complicatus, paulo frequentius occurrens, tumorem formans, qui tactui tam facile non cedit, nec foveas post digitorum pressionem relinquit, sed renitens observatur, & si pressioni digitorum aliquatenus cedat, in momento sine ullius vestigii reliquione

ne iterum recedit, non aliter, ac si vesica expansa comprimatur, vel corium tympano inductum tangatur.

XXXIV.

Subjectum hujus affectus chronici ordinarie constituunt persona adultiores & infantes.

SCHOL.

Licet enim mediam ætatem non penitus excludamus; tamen observatio quotidiana testatur, ætate paulo provectiores frequentius ab illo affectu corripri, simul ac infantes, quando sequestratio lymphæ & feri in glandulosis abdominis partibus retardatur, quoniam hæ ætates magis atoniæ partium solidarum subjectæ sunt.

XXXV.

Partem affectam, aut subjectum speciale, constituunt, partim intestina, partim abdominis musculi & integumenta, partim aliquando reliquus externi corporis habitus.

SCHOL.

Hæ enim partes vel singulatim, vel conjunctim, inflationem illam tumidam experiuntur, & ab expansione & distensione extraordinaria, quam patiuntur, sensu molesto afficiuntur.

XXXVI.

Causa materialis proxima & immediata sunt flatus.

SCHOL.

Ab his enim dictas partes distendi, flatusque intra illos inclusos esse, testatur sonus ille sub tactu perceptibilis, tympanum tactum æmulans: qui primo intestina expandunt, & vel illa solitarie distendendo abdomen tumidum reddunt, vel substantiam illorum membranofam penetrando, in cavo abdominis colliguntur, aut denique sub reliquis etiam peripheriæ partibus progrediuntur.

XXXVII.

Causa antecedens proxima est humiditas serosa, aliquatenus mucida.

SCHOL.

Hæc vel in intestinis, vel extra illa, intra abdominis cavum subsistens,

stems, & a calore interno in vapores resolubilis, antecedenter fibras partium porosque relaxare, partibusque solidis mollioribus atoniam inferre, & postmodum in vaporem expansa, poros distensos & relaxatos transire commode potest.

XXXVIII.

Remotiores ad hunc affectum disponentes procatarticae, vel etiam occasionales cause, esse possunt varia atque diversa.

SCHOL.

Huc enim pertinent ex diæticis, cibi mucidi & flatulenti, & fermentativi: ab his enim oritur materia peccans, postmodum proximam affectui suppeditans causam. Deinde symbolum suum conferunt alvi pertinaciores obstipationes & oclusiones, quæ illius materiæ peccantis tempestivam exclusionem præcludunt, ejusque collectioni præternaturali occasionem præbent.

Prægressæ quoque passiones colicæ vehementiores, per opiatorum usum nimium aut præposterum curatæ; ab his enim succedit partium relaxatio tonica, qua facta, tanto facilius humoribus a calore expansis cedunt, atque in tumorem elevantur. Nec minus hoc idem succedere potest ab externo usu narcoticorum, v. g. fol. hyoscyami, lacte decoctorum, & sub fomentatione abdomini adplicatorum, ubi vis illa stupefactoria, cum emollitione humida, simul concurrit, & ita duplex affectus generandi fundamentum suppeditat.

Hæmorrhoidum, mensiumque anomalix & obstructiones, præsertim a præpostera medicatione inductæ, ad causas quoque tympanitidis referri solent, id quod remotiore respectu facile concedendum est, dum ab illis facili negotio œdematosi, & hinc cum illis complicati tympanitici affectus ortum trahere possunt: quodsi autem veram solamque tympanitidem directe & proxime ab illorum fluxuum anomaliis quis deducere vellet, experientia sane hypothesein non confirmaret.

Tympanites spuria.

XXXIX.

Tympanites spuria nobis audit affectus infantilis, sub inflatione

flatione abdominis & hypochondriorum temporaria, cum respirationis difficultate, & febricula sese exerens.

SCHOL.

Quamvis haud nobis cognitum sit, hunc affectum hucusque a Medicis hoc nomine salutatum fuisse, tamen affectus ipse satis notus existit, præcipue hic locorum, ubi in vernacula, das Anwachsen, oder das Herzgespan der Kinder vocari suevit. Vocamus hunc affectum tympanitidem spuriam, eam ob rationem, quod hæc tumida abdominis infantum inflatio & expansio, ratione formalitatis, & causæ proximæ materialis cum vera tympanitide, præsertim strictiore sensu sumpta, quidem conveniat, sed ratione chronicæ indolis ac durationis, nec non respectu causarum remotiorum antecedentium, ut & partis specialiter adfectæ, ab illa differat.

Solet autem quamplurimum infantes repente quasi & insultu acuto invadere, ita ut sub anxia respiratione, æstu plus solito & præternaturali per aliquot dies decumbant: sub quo rerum statu abdomen a præcordiis ad hypochondriorum fines durum atque inflatum, tactum intimiorem digitorum sub costas spurias prohibet, nec cutis externa in medio lumborum digitis commode prehendi potest.

X L.

Subjectum hujus affectus constituunt infantes.

SCHOL.

Affectus hic ordinarie, & ut plurimum quasi solitarie, apud infantes primæ ætatis, mox a partu, ad annum circiter unum aut alterum, observatur, & crescente ætate infrequentior existit. Neque tamen in totum deficient observationes practicæ, de adultis quoque personis, hoc affectu aliquando laborantibus, quod tamen in comparatione longe rarius obtingit.

X L I.

Pars affecta sunt tam intestina, quam abdominis integumenta.

SCHOL.

De vera tympanitide diximus, quod aliquando etiam reliquum corporis externi habitum occupet, ita ut crura præcipue similem inflationem simul patiantur. In hoc affectu vero idem non contingit, sed sola

sola regio abdominis expansionem præternaturalem ad tempus aliquot dierum patitur.

XLII.

Causa materialis proxima iidem est materia flatulenta, in intestinorum canali hærens.

SCHOL.

Hæc enim ab alimentis, infantibus oblatis, facile semper præsto est, ut a calore interno in vapores resolvi & attenuari queat, quo intestina facili negotio distenduntur, simulque integumenta externa in consensum rapiant: præcipue, si vel alimenta flatulenta, ab ipsis infantibus ingesta, vel a lactantibus fœminis comesta, sub lactis communicatione, ansam proximam præbuerint.

XLIII.

Occasionalem sæpe causam præbet immodestus aëris frigidi ac ventosi usus.

SCHOL.

Hinc sæpissime hoc malum primordia sua capit partim a clamoribus & ejulatibus infantum, partim a gestatione aut obambulatione in aëre frigido ventoso, ita ut ore aperto ventum ex adverso obvientem attrahere potuerint. Quamvis enim sub respiratione aër immediate in pulmones ingrediatur, nihilominus rationi non contrariatur, sub violento aëris ac ventorum impulsu, per os, aërem quoque per œsophagum in ventriculum ex parte impelli posse, præcipue cum teneriores infantes iudicio nondum polleant, quo adminiculis debitis in contrarium uti possent.

Congestiones & stagnationes lymphæ & seri.

I.

Congestiones & stagnationes lymphæ & seri vocamus in genere, quando in una vel altera, aut pluribus corporis partibus, extraordinaria quantitas dictorum humorum quasi re-stagnans,

stagnans, varios affectus morbosos, qui serosi ut plurimum vocantur, hinc inde in corpore producit; ita tamen, ut nulla concurrat aut presto sit horum humorum extravasatio.

SCHOL.

Locuti hactenus sumus de feri & lymphæ extravasationibus, nec non de ipsius resolutione in vapores, a quibus œdemata & hydropici tumores, nec non tympanites, ortum ducunt. Cum autem lymphæ & serum non saltem dicto modo per extravasationem læsiones subeant, atque efficiant, sed, si justo diutius cohæreant, variis etiam discrasis subjiciantur, morbosque diversos producant, necessitas quoque requirit, ut hos debito ordine pertractemus.

II.

In affectibus ita dictis serosis communiter lymphæ quoque aliquam habet concursum.

SCHOL.

Cum enim lymphæ & feri connubium in nostro corpore notissimum sit, dum ex sanguine conjunctim secernuntur, postmodum autem per colatoriorum variam dispositionem a se invicem separantur, haud veritati contrariatur, quod in illis affectibus, ubi sero quidem maxima pars causæ jure tribuitur, lymphæ quoque peccanti aliquis locus concedatur, cum præcipue hoc ad minimum certissimum, & supra jam demonstratum sit, quod serum lymphæ diutius permixtum, huic mucositatem & discrasiam falsam contrahat, quæ ex utraque sui parte demum varias alias læsiones producere valent.

III.

Congestiones & stagnationes humoris lymphatico-serosi non particularibus ipsius motibus absolvuntur, aut contingunt, sed potius a generalioribus sanguinis motibus congestoriis ad certa loca dependent.

SCHOL.

Dum enim hi aliquando celebrantur, atque in corpore contingunt, lymphæ & serum (præcipue si in corpore abundant) simul in majore copia ad easdem partes adpelluntur, a quibus, si liberio-

sece-

secedendi viam inveniant, nullum ibi damnum aut incommodum oritur, quoniam per poros ductusque patulos colatoriorum libere transeunt: quodsi autem dicti humores vel vias jam obstructas inveniant, vel quantitate harum proportionem superent, vel qualitate & crassi ipsimet colatoria obstruant, sibi que viam præcludant, necesse est, ut stagnatione corripiantur, congestiones forment, variisque morbosis affectibus anam suppeditent.

IV.

Congestiones tales maxime occurrunt in partibus glandulosis & membranosis.

SCHOL.

Hinc ejusmodi stagnationes in diversis corporis locis occurrunt, ubi glandulæ, aut membranæ glandulosæ conspiciuntur ac deprehenduntur, ibique pro diversitate partium & locorum, causarumque concurrentium, diversos producant affectus. Sic enim in capitis fauciumque regione contingentes gravedinem, coryzam & branchum, in pectore tussis, asthmata, catarrhum suffocativum, in primis viis vomitus atque diarrhœas, in visceribus collectiones nodosæ, scirrhusasque, in peripheria corporis autem varii generis defœdationes cutis post se trahunt, siquidem hoc in sequentibus pluribus illustrabitur.

Coryza, gravedo, branchus.

V.

Coryza est materiæ seroso-mucida plus minus acris ad capitis consinia congesta fluxus spontaneus & copiosus e naribus, ut plurimum cum sternutatione conjunctus.

SCHOL.

Intelligimus itaque sub hoc nomine autocraticum illum naturæ actum excretorium, aut fluxum seroso-mucidæ materiæ plus minus acrioris & copiosæ e naribus, qui aliquando per multos dies, imo septimanas durans, ægris incommodus atque molestus existit, naresque intus & extus arrodendo aut excoriando afficit.

VI.

Coryza distinguitur in benignam & malignam.

SCHOL.

Benignam vocamus, quando adest sine insignibus aut notabilibus commotionibus febrilibus, & materia excreta notabili acrimonia caret: cum e contrario maligna atdiat, si materia per nares excreta, notabilem possidet acrimoniam falsam, nares earumque confinia arrodentem, & excoriantem, conjunctis symptomatibus febrilibus & catarrhalibus, de qua simul ordinarie observatur, quod magis contagiosa existat, quam benigna, atque facilius aliis communicetur.

VII.

Gravado est lymphæ & serî extraordinaria congestio & restagnatio circa caput & nares, sine actuali excretionem, aut profluvio materiae serosæ in naribus, cum capitis dolore gravativo atque obtuso conjuncta.

SCHOL.

Intelligimus itaque sub hoc titulo impeditum ipsius coryzæ progressum, ubi propter minorem, vel materiae fluxilitatem, vel viarum dispositionem, excretio succedere nequit, ut inde ægri in infima fronte, & supra nares sensum gravativum, tensivum, pressorium experiantur, qui ut plurimum ad oculos usque extenditur, ut pondere quasi compressi conniveant, aut lacrymas demittant, vel ad minimum præ humore, ultra solitum adfluente, obscuriores fiant, cum aliquali somnolentia conjuncta, etiamsi somnus quietus non sequatur.

VIII.

Branchus potius symptomatis coryzæ titulum, quam ipsius morbi specialis meretur.

SCHOL.

Designat enim hoc vocabulum illum congestionis gradum, quando hæc non solitarie circa nares subsistit, sed potius ipsas fauces ad laryngem & pharyngem usque occupat, ac copioso mucî affluxu & effluxu multam secretionem, fauciumque irritationem inducit, aut aliquando etiam tonsillarum inflationem simul cum deglutiendi difficultate comitem habet: vel sub fortiore screatu ac tussi profundiore œsophagi torsiones & subsequentes vomendi conatus, præcipue tempore matutino, concitat.

IX.

Subjectum omnium horum affectuum generale constituunt partim temperamentum pblegmaticum, & sanguineum, aut ex utroque mixtum, partim ætas infantilis & puerilis, quam ipsa senilis.

SCHOL.

Dicta enim temperamenta præ reliquis omnibus abundant humore lymphatico-seroso, quo sanguis illorum scaturit, & simul gaudent habitu corporis molliore & laxo, qui tanto magis dispositus aptusque existit, ut decubitus humorum recipiat, quoniam fibræ illius laxius sibi invicem adponuntur, tantoque facilius humori seroso copiosius allabenti cedunt, adhuc magis dilatantur, & ita passive quoque humorum decubitus viam liberiores pandunt.

Ætas autem infantilis ac puerilis præ reliquis turget humore lymphatico-seroso, ad augmentationem corporis ex parte tunc demum necessariam, cui accedit generalis humorum commotio congestoria ad caput, huic ætati solennis, sicuti in senili laxitas & flacciditas fibrarum tonique earundem debilitatio occurrit, quæ, si cum antecedente habitu & temperamento simul concurrat, & ut ordinarie esset solet, minorem ipsius naturæ activitatem & energiam comitem habeat, defectum secretionis & excretionis, majoremque serosæ materiæ in corpore collectionem post se trahit.

X.

Subjectum speciale sunt Membrana pituitaria narium, & faucium consinia, cum aspera arteria.

SCHOL.

Membrana pituitaria, ossis ethmoidei sinus, aliosque huc spectantes, præcipue cingens, nariumque cavitatem involvens, maxime afficitur in coryza & gravedine: in illa relaxatione nimia, unde profluvium illud extraordinarium contingit, in hac obstructione & oppletione, unde tenditur quidem atque expanditur, sed ipsa excretio non sequitur. In broncho autem plurimum patiuntur glandulæ faucium, & asperæ arteriæ, cum uvula & reliquo universo faucium peristromate molli, ubi tamen ex accidenti partes vicinæ & connexæ simul in con-

senfum trahuntur, ideoque meninges cerebri, oculi, œsophagus, & ipse ventriculus pathemata sua experiuntur.

XI.

Causa materialis proxima est materia serosa mucida salsa, in extraordinaria copia huc congesta.

SCHOL.

Accusamus hanc materiam, quoniam primatum hic ducit, licet materiam lymphalem ex parte secum ferat: est autem effectus illius partim fibras glandularum, & membranarum, humiditate relaxans, senfumque gravativum inducens, partim falsedine sua moleste afficiens, senfumque titillatorium & fibrillatorium cum sternutatione multa provocans, aut tussim, scretum, imo vomitum excitans.

XII.

Causam antecedentem constituit partim materia serosa mucida generalis abundantia, partim ipsius secretio & excretio per alia loca denegata.

SCHOL.

Abundantia hæc materiæ seroso-lymphalis mucidæ originem ut plurimum ducit ab ætate aut diætâ, vel vitæ genere, ubi in specie diætâ & victus crassior, mucida, viscida, e piscibus, aliisque esculentis dyspeptis symbolum suum ad coacervationem talium materialiarum contribunt: quæ tanto magis noxiæ evadunt, si solenniores per alvum, urinam, aut sudorem, excretiones per aliquod tempus, aut repente, suppressæ fuerint.

XIII.

Occasionales ab extra quasi accedentes causæ variæ esse possunt, præcipue tamen tales, quæ vel partes relaxando, fibrarum tonum debilitant, vel humorum generaliore commotionem & congestionem ad caput promovent: vel denique excretionem ordinariam materia seroso-mucida impediunt.

SCHOL.

SCHOL.

Speçtat huc habitatio in locis ulidis ac humidis, aërisque humidi abusus, unde particulæ aqueæ in nostris humoribus multum augentur & coacervantur. Nec minus hoc intuitu proxime ad ejusmodi catarrhales affectus disponit frigus externum, præcipue humidum, unde secundum certas tempestates, certaue anni tempora eosdem grassari videmus, humectatio capitis in specie, quam refrigeratio vel comitatur, vel sequitur, quale quid contingit sub capitis lotura frigida aut calida.

Exæstuatio totius corporis & humorum, vel a motibus excessivis, vel a spirituosissimis potibus nimium ingurgitatis, vel a conclavibus æstuosis, aut ipso æstu solis, quippe quæ congestiones humorum ad caput causantur.

Maxime omnium autem huc faciunt repentinæ porosarum partium, præcipue extremarum, stricturnæ, excretiones periphericas supprimentes, præcipue si exæstuationes corporis prægressas immediate sequantur, quo nomine hunc causarum censum subit frigus externum siccum quoque, cui corpus ita dispositum, vel diu, vel repente exponitur, ut sudor impetuosè supprimatur, seu ille fuerit universalior, seu magis particularis.

Nec possumus, quin ad causas occasionales, præprimis gravedinosæ stagnationis, referamus abusum pulverum sternutatoriorum, moderno tempore valde solennem, quibus decubitus consuetudinalis ad partes narium materiæ seroso-mucidæ inducitur. Cum autem potissimum materia tenuior sub emunctione excernatur, sæpissime tractu temporis materia residua, tenacior & spissior facta, vias excretorias obsidet, & propter denegatum transitum habitualement sæpe gravedinem affert, repetitionem pulverum sternutatoriorum pro temporaria sublevatione requirentem.

Ophtalmia serosa.

XIV.

Ophtalmia serosa est fluxus seri plus minus acris, ex oculis, cum oculorum rubore ac dolore conjunctus, qui etiam lippitudo vocatur, a seri acrimonia & congestione ortum ducens.

SCHOL.

Locuti sumus in sectione præcedente de ophthalmia a congestione sanguinea, quam ut inflammatorium affectum, leviolem tamen, descripsimus: a quo præsens noster affectus in eo differt, quod, licet respectu ruboris ac doloris aliquam cum eo convenientiam habeat, tamen aliam agnoscat causam materialem proximam, præterea præ illo humidus existat, & lacrymarum acriorum effluxum copiosum conjunctum habeat, nec non ut plurimum affectus chronicus esse solet.

XV.

Subjiciuntur huic affectui præ aliis ætas infantilis & senilis, cum temperamentis de phlegmatico potissimum participantibus.

SCHOL.

In ætate infantili enim plus vigent humorum congestiones in genere ad caput, lymphæ quoque copiosius cum sero adest, atque facilius mucescens, acrimoniam contrahit falsam: in senibus autem, licet congestiones ad caput non adeo familiares sint, major ut plurimum adest diathesis humorum ad mucescentiam, & discrasiam acrem, dispulsis eorum particulis agilibus & fluidis. Plurimum tamen contribuit temperamenti concursus, in quo particularum seroso-mucidarum copiosus proventus præpollet, quale phlegmaticum est, præcipue si aliæ adhuc causæ antecedentes accedant.

XVI.

Subiectum speciale sunt glandulæ lacrymales, & palpebrarum, cum reliquo oculi bulbo.

SCHOL.

Quemadmodum enim glandulæ sebaceæ Meybomii, æque ac duæ lacrymales, humidum limpidum minus acre, in statu naturali, secernunt atque emittunt, quod neque quantitate, neque acrimonia, oculis incommodum existit, sed humectatione blanda, oculorum motum faciliat, ita in statu p. n. humorem quantitate excedentem non modo, sed acrem simul fundunt, qui & copia, & acrimonia sua oculis molestus evadit, dum con-

continuo ejus effluxu non modo afficiuntur, sed ruborem quoque & ardorem, cum sensu rosionis patiuntur, id quod oculorum tunicis adeo molestum existit, ut continuus decubitus sanguinis huc invitetur.

XVII.

Causa materialis existit serum acre & salsum.

SCHOL.

Sicut in statu naturali lacrymæ illum humorem constituunt, qui inter oculi bulbum & palpebras colligitur, nec in tali statu oculis ullo modo molestus existit, ita nunc sub copioso humorum appulsu, ac diutiori eorundem circa has partes mora & stagnatione, serum ex sanguine secedit salsum, lacrymis sese permiscens, easque acriores reddens, adeo ut sub continua defluxione afficiat palpebras, & oculorum canthos, imo sub ulteriore progressu aliquando puncta lacrymalia. Qui sensus molestus auctor existit, ut sanguis majore copia adfluat, vascula tenerrima sanguinem ferentia cruore turgeant, oculi rubeant, atque ardore afficiantur, & lacrymæ, quæ propter copiam, in puncta lacrymalia recipi nequeunt, continuo fluxu palpebrarum limbum transcendant.

XVIII.

Causam antecedentem ponere licet partim in sanguinis discrasia, partim in ipsius congestione ad caput facta.

SCHOL.

Cum enim ex antedictis jam pateat, personas phlegmatici magis temperamenti, affectui huic subjectas esse, facile liquet, in his subjectis materiam peccantem, serum nempe ad mucescentiam & falsedinem pronissimum, abundare, semperque præsens esse, hincque facillimo negotio, si causæ retardatæ secessionis feri a sanguine accedant, discrasiam sanguinis falsam ortum capere. Quibus si motus sanguinis congestorius ad caput superveniat, tanto facilius ex stagnationis mora in partibus glandulosis talis acrimonia particulariter major fieri potest, cum præsertim quotidiana observatio monstret, lacrymas facillimo negotio acriores magisque falsas fieri, si modo sub animi pathematibus tristibus, sanguis copiosus adfluat, nosque ad plorandum excitetur.

XIX.

Causas remotiores & occasionales ut plurimum constituunt vel aliarum excretionum lymphatico-serosarum suppressiones, vel oculorum irrationes sanguinis copiosum decubitum huc invitantes.

SCHOL.

Ita enim haud raro videre licet, tales lippitudines apud infantes, quibus crusta lactea, achores aut tinea capitis, linimentis variis, aut refrigerationibus repentinis suppressæ fuerunt, & quidem notorie ordinem & alternationem servant, ut repullulantibus illis exanthematibus lippitudo cesset, cessantibus iterum illis hæc recrudescat.

Neque coryza prægressa, & intempestive neglecta aut suppressa hic excludi potest. Sic narium quoque hæmorrhagia suum contribuit symbolum, si largiter antea fluxerit, nunc autem suppressa moliminibus tamen recurrentibus ansam dederit, sub quibus, conspirante, præsertim ætate aut temperamento, lymphæ cum sero acriore adpellitur.

Sicut spontaneæ, ita non minus artificiales excretiones, si negligantur, idem efficere possunt: unde ad fonticulos quoque aut setacea respiciendum est, an forsitan horum neglectus usus lippitudini ansam dederit.

Ultimo loco & aër frigidus, rigidus, & fumi aut exhalationes aciores salinæ, oculis recepti, ad hujus mali concitationem multum conferre possunt.

Cephalalgia serosa.

XX.

Cephalalgiam serosam vocamus dolorem capitis, ut plurimum chronicum, satis molestum, qui non æque sanguineas congestiones, sed potius seri stagnationem pro causa agnoscit.

SCHOL.

Locuti jamjam sumus de cephalalgia, tanquam effectu & consecutario sanguinearum congestionum, in antecedente sectione, ubi de morbis

bis

bis ex sanguinis vitio egimus: cum autem experientia testis sit, non omnes capitis dolores semper unam eandemque causam materialem proximam agnoscere, sed hanc pro diversitate personarum, ac individuum, differentem esse, haud inconvenienter actum erit, si hic loci eundem quidem affectum, sed secundum diversam sui genesin, consideremus, & per causarum cognitionem veram, fundamentum quoque adæquatæ magis curationis suppeditemus.

XXI.

Subjecta hujus cephalalgia sunt illa individua, in quibus serum falsum, vel naturaliter copia abundat, vel ad minimum facile generatur.

SCHOL.

Hujus indolis primo sunt phlegmatici, & huic temperamento proxime affines; in his enim semper serosi humores abundant, ac propter abundantiam, & minus vegetam, propter fibras laxiores, transpressionem, secretionem & excretionem, facile in discrasiam mucidam, æque ac falsam transeunt: deinde ex morbosa humorum diathesi ita dicti scorbutici huic affectui magis subjiuntur, quippe qui tam mucescentia & lentore, quam acrimonia falsa lymphæ & seri laborant.

XXII.

Subiectum speciale hujus cephalalgia maxime omnium constituuunt membrane capitis tam interna quam externa.

SCHOL.

Cum enim capitis membranæ sensibiles, ex indole nervosa, existant, haud contra rationem asserimus, has præ aliis partibus ab acrimonia quadam, molesto affici sensu, ideoque tam cerebri meninges, præcipue duram matrem, cum pericranio, subiectum speciale salutamus, ita tamen, ut neque membranam pituitariam, sinus capitis diversimode investientem, excludendam esse putemus.

XXIII.

Causam materialem proximam constituit sine dubio serum falsum, hic locorum collectum & stagnans.

Colewiczii Pathologia.

Q9

SCHOL.

SCHOL.

Serum hic stagnare posse, facile a nemine negabitur, qui varia excretionis serosæ organa in capite existere, & membranas in specie transitui favere, compertum habet. Non secus in scholis Medicorum evictum est, serum æque ac lympham haud facilius falsæ discrasie subijci, quam si extra motum progressivum debitum ponantur, & vel stasi, vel stagnatione corripiantur. Salsedinem vero acrem ex omnibus partibus nostri corporis maxime membranofas & nerveas molesto modo afficere, per multos casus æque compertum habemus. Cum itaque omnes dictæ membranæ capitis nervosæ texturæ sint, conceptu facile erit, quod, si serum falsum hic stagnationi, aut actuali stasi subjiciatur, rosionis, ardoris, vellicationis, & morsificationis sensus inde emergant: dum fibrillæ nervæ salsedine tactæ, tenduntur, & spastico vibrativo motu stringuntur.

Nec minus hujus causæ præsentiam arguit ipsius affectus chronica ut plurimum duratio: cum enim serosi & lymphatici humores, tali motu quoad gradum non gaudeant, quo sanguis gaudet, sed diutius semper in uno loco hæreere necesse habeant; sane illorum stases & stagnationes, non æque facile ac sanguineæ restagnationes, dissipari possunt, unde cephalalgia sanguineæ restagnationes, dissipari possunt, unde cephalalgia sanguineæ, in comparatione cum his, temporariæ dici merentur.

XXIV.

Causæ antecedentes partim quærendæ sunt in erroribus victus, & generis vitæ, partim in excretionum serosarum suppressione.

SCHOL.

Ex victu & diætâ aliquando causam constituunt, cibi acres saliti, copiose ingesti, præcipue si forsân præter consuetudinem assumti fuerint, aut illorum usus extraordinarie diutius continuatus fuerit: nec minus illi cibi accusandi sunt, qui, licet positive salsedinem & acrimoniam non secum ferant, tamen ad mucescentiam & lentorem humores disponunt, & per indirectum, post stagnationem inductam, discrasie falsæ proventum faciunt.

Ex genere vitæ symbolum suum confert vita sedentaria & minus mobilis,

præcipue enim, si cum liquoribus
mentum pluviosum commoventur
omnes generis non levetur à
suis, in sub corpore quiete laborantibus
comperitur maculae et hinc generantur
resistentior.

Ab hinc evocantur, à rebus
in excreta vitæ, hinc vera præ
sumunt, ut respirationes hinc
erit, cum non modo hinc moritur
hinc ad hinc respirationem dispositis,
non potest, acrimoniam hinc partes
vellicat hinc afficit.

si minus opprobria præcipue, non
confundunt: ut à peram maculae
serum partem hinc præcipue
appetit, quippe que excreta
hinc præcipue, cum hinc præcipue
transmissionem videntur.

XXV.

Occasionem talem præcipue
interstitit aut particulariter præcipue

Sedens

in eis hinc præcipue contingit, ut
ante ab hoc cum hinc præcipue
in respirationem, ut viderentur, cum
hinc præcipue, vel à peram præcipue
inter, et hinc præcipue hinc præcipue
cum hinc præcipue hinc præcipue
in præcipue, vel hinc præcipue hinc
inter, tales hinc præcipue hinc præcipue
que ex hinc hinc ab hinc præcipue
hinc præcipue hinc præcipue hinc præcipue
hinc præcipue hinc præcipue hinc præcipue

mobilis, præcipue noxia, si cum superius citato victu concurrat, & temperamentum phlegmaticum comitem habeat. Sicut enim sub vita laboriosa omnes generis motu secretorii & excretorii exaltantur, florent, vigentque, ita sub corporis quiete sedentaria fatiscunt, & labefactantur: ut inde impuritates mucidæ ac falsæ generentur, augeantur, varieque ad partes transferantur.

Ad serosas evacuationes, si respiciamus, quæ suppressæ hunc affectum excitare possunt, illorum variæ profant: quemadmodum coryzæ diuturniores, aut frequentiores nunc diu suppressæ, merito huc referuntur, dum non modo sub illis materiæ decubitus & congestio, partes solidas ad sui receptionem disposuit, sed nunc collecta, sui que excretionem postulans, acrimonia sua partes membranaceas stimulat, vellicat, molestoque sensu afficit.

Nec minus lippitudines prægressæ, nunc suppressæ, aliquando causam constituunt: ut & partim fonticuli aut setacea iterum neglecta, partim aliarum partium ulcerosa profluvia, ne dicam, sudores alias solennes, suppressi, quippe quæ excretionem omnes feri evacuationi favent, & si supprimantur, illius augmentationem, collectionem, & ad caput translationem causantur.

XXV.

Occasionalem causam facile constituit frigus externum, universaliter aut particulariter perpeffum.

SCHOL.

Ita enim satis frequenter contingit, ut superius nominatæ excretionem serosæ ab hac causa supprimantur, quando vel capitis perfrigerationem repentinam, aut continuam, coryzæ aut sudoris capitis suppressio sequitur, vel a pedum refrigeratione perpetua horum sudor supprimitur, & serum excrementitium spasticis stricturis retropellitur. Haud enim deficientia exempla, ubi ex capillitii aut calceamentorum permutatione, vel studiosa sudoris pedum suppressione per adstringentia, tales humoris serosi translationes ortum ceperunt.

Neque excludendæ sunt ab hac causarum classe consolidationes frivolarum ulcerum antiquorum per adstringentia emplastra aut cataplasmata, cum vix dici possit, quantum talia ulcera levis momenti apparen-

tia, utilitatis sæpe præsent, pro conservanda sanitate, unde caute semper sunt tractanda.

Tuffis & asthma.

XXVI.

Tuffis in genere motus est succussatorius thoracis, ex parte voluntarius, quo diaphragma, & muscoli intercostales extra ordinem moventur, ut ex pulmonibus & aspera arteria, materia molesta, vi explodatur.

XXVII.

Distinguitur tuffis pectoralis in siccam & humidam.

SCHOL.

Sicca tuffis dicitur, ubi sub illo motu thoracis & pulmonum excussorio, pauca aut nulla materia mucida rejicitur, sed loco illius materia magis tenuis serosa falsa, stimulo vellicatorio molesta, & quidem satis parce, excernitur.

Humida vero audit, quando cum & sub illo motu excussorio, copiosus mucidæ materiæ affluxus atque decubitus ad pectus conjunctus existit, sui que præsentiam, tam infarctu pulmonum, sub respiratione distinguibili, quam ipsa rejectione manifestat.

XXVIII.

Asthma est difficilis respiratio, cum sono sibilo, aut roncho, successive invadens, & chronice agros afficiens, a materia serosa mucida aut falsa, in pulmonibus hærente, oborta.

SCHOL.

Distinguit sese asthma a tuffi facili negotio: quamvis enim tuffis aliquando asthmatici quid conjunctum habeat, hoc tamen ordinarie temporarium est, & sub tuffis impetuosus insultibus concurrat, sicut illis cessantibus, iterum ad tempus cessat. Verum autem asthma continuum est, quamdiu durat, licet exasperationes sapissime patiat, vel a materiæ peccantis coacervatione, id quod maxime noctu fieri solet: nec tuffim ordinarie junctam habet, nisi vel in tuffim degeneret, vel ex tuffi longinqua ortum ceperit.

XXIX.

XXIX.

Asthma itidem distinguitur in humorosum, atque in siccum.

SCHOL.

Asthma enim humidum audit, quod multæ materiæ mucidæ præsentiam in pulmonibus & trachæa indicat, sub majore ronchi atque stertoris sono, ita ut sub respiratione, materia quasi in bullas elevata atque commota audiatur etiam ab aliis.

Siccum vero dicitur asthma, ubi talis sensus stertoris & ronchi deficit, & loco illius sonus acutus cum sibilo, voceque clangosa præsto est, atque de paucitate, aut acrimonia materiæ peccantis testimonium præbet: quemadmodum pluribus signa differentiæ in pathognomonicis indigitata fuerunt.

XXX.

Porro distinguuntur asthmata secundum differentiam gradus.

SCHOL.

Sic enim practici primum & leviolem asthmatis gradum *dyspnœam* vocant, ubi sola respirandi difficultas sine notabili sono fibili aut ronchi ægrotos afficit, magisque sub corporis motu, quam sub quiete, molesta existit.

Asthma κατ' ἐξοχήν dicitur gravior ipsius gradus, ubi sonus & sibilus concurrat, ægrique tam sub motu, quam sub quiete, continue respirandi difficultatem patiuntur.

Sicut ultimus summusque gradus *orthopnœa* salutatur, quando difficultas respirationis tanta adest, ut non nisi erecte sedentes respirare valeant ægri.

XXXI.

Subiecta hisce affectibus magis obnoxia præ aliis sunt temperamententi phlegmatici, vel magis talis personæ, aut qui acrioribus gaudent humoribus: nec non quoad ætatem vel pueri, vel senes.

SCHOL.

Phlegmatici temperamententi personæ, sicut semper majore mucidorum humorum colluvie scatent, & ad omnis generis collectiones serofas in genere proclives sunt, ita ex generali illo fundamento etiam his affectibus

ferosis subjiciuntur, ita tamen, ut magis tam tussi humidæ, quam asthma humoroso subjaceant: siquidem paulo ficiora individua magis humores tenues, pauciores, & simul ad acrimoniam concipiendam aptiores habentes, procliviores existunt ad tussim siccam, siccumque asthma.

Nec minus hic in considerationem venit ætas; juvenilis enim, in qua vigor motuum adhuc major observatur, proclivior quoque est ad hunc motum excussorium sub tussi, cum ex opposito senilia subjecta, ut magis torpida atque effæta, longe magis asthma laborent, eamque materiam peccantem validiore motu ad superiores tracheæ partes protrudere, atque per illas extrudere haud valeant.

XXXII.

Subjectum speciale constituit pectus, cum pulmonibus, & aspera arteria, ejusque tunicis & glandulis.

SCHOL.

In glandulis enim atque membranis pulmonum & asperæ arteriæ, occurrit decubitus ille materiæ ferosæ & mucidæ, quæ demum bronchiis pulmonalibus ipsis impingitur, & partim pro multitudinis, partim pro discrasis specialis gradu diverso, hunc vel illum dictorum affectuum pectoralium producit: totum pectus autem externum cum partibus quibusdam vicinis, sub motu excussorio tussiculoso, aut sub respirationis difficiliore progressu potissimum afficitur.

XXXIII.

Causæ horum affectuum pectoralium tam proximiores, quam antecedentes, eadem sunt cum illis, quas sub antecedentibus denominavimus.

SCHOL.

Materiam enim proximam suppeditat ferosa, mucida & salsa colluvies, quæ non minus easdem quoque causas antecedentes generatim agnoscit, quas in antecedentibus fuisse diximus. Neque respectu occasionalium causarum plurimarum hic magna occurrit differentia, quin ad dictos pectorales affectus æque disponant; unde illas repetendo tempus non teri-

terimus, sed ea saltem breviter addimus, quæ specialiter circa singulum affectum notanda occurrunt.

XXXIV.

Ad specialem affectuum differentiam tamen varia species, les circumstantiæ disponunt, licet essentialiter eadem materia peccans præsto sit.

SCHOL.

Siquidem specifica differentia omnium horum affectuum probabiliter in eo posita videtur, quod materia peccans mucido-serosa in tussis humida, superiorem potius asperæ arteriæ regionem occupet, & in capacioribus ipsius bronchiis hæreat; in asthma autem humido magis in ipsis vesiculis pulmonalibus & profundioribus asperæ arteriæ ramulis locum teneat: unde in illa promptius contingit motus elisorius & excussorius, in hoc vero difficilior motus respiratorius, cum sono atque roncho combinatus.

Quod autem asthma & tussis non semper humiditatem notabilem, aut excretionem materiæ mucidæ conjunctam habeant, sed hanc ob differentiam sicca aliquando audiant, id dependet ex una parte a multitudine materiæ peccantis diversæ, ex altera autem, & quidem principaliter, a tenuitate, & salsa magis materiæ discrasia, cum paucitate ipsius conjuncta: qua motum quidem excussorium in tussis titillando excitat, quo tamen parum excuti potest: in asthma autem sicco stricturam potius membranularum & vesicularum pulmonalium causatur, unde postmodum sibilosa & anheliuosa illa respiratio dependet.

Catarrhus suffocativus.

XXXV.

Catarrhus suffocativus est summa atque repentina respirandi difficultas, & impotentia, ab infarctu seroso mucido copioso & repentino in ipsis pulmonibus, & musculorum pectoralium atonia orta, cum roncho, stertore, & respiratione sonora sese manifestans.

SCHOL.

SCHOL.

Haud minimus est hic affectus, ex morbis pectoris serosis, qui propter acutam gravemque invasionem, ac brevem decursum, funestumque sæpissime eventum, ad acutorum morborum classem merito refertur.

Distinguit se hic affectus a diversis aliis, utpote ab asthma invasionis modo, dum asthma humidum successive & pedetentim infestat ægrotantes, hic autem affectus repente & citra opinionem illos invadit.

Ab asthma convulsivo, per materiæ peccantis, & subjectorum aut individuorum diversitatem: dum asthma convulsivum sanguinem potius pro causâ materiali agnoscit, & subjecta plethorica ac juniora invadit, quæ a temperamento cholericò & sanguineo participant: catarrhus vero suffocativus a materia mucida serosa ortum ducit, & subjectis temperamenti magis phlegmatici, in ætate vel puerili, vel magis senili, familiaris existit.

Ab apoplexia serosa, in qua equidem stertor & ronchus, cum repentina invasione occurrunt, sed præcipue sensus & motus abolitio repentina simul concurrit.

XXXVI.

Subjecta catarrhi suffocativi sunt temperamenta magis phlegmatica, & ætas partim infantilis ac puerilis, partim senilis.

SCHOL.

In dicto enim temperamento semper præsto est naturalis dispositio ad humorum seroso-mucidorum copiosam generationem & collectionem, sicuti in ætate tam puerili, quam senili, defectus roboris tonici, & excretionum vegetiorum concurrit, unde in his, si præcipue temperamentum modo dictum simul concurrat, atque respondeat, tanto facilius talismodi decubitus repentini ad pectus oriri possunt.

Nec minus huc referimus illos, qui ex morbis prægressis concussam habent ac debilitatam valetudinem, cum in ipsis æque facile secretionum & excretionum debeatam successus facili negotio ob virium defectum infringatur.

XXXVII.

XXXVII.

Subiectum speciale sunt pulmones cum aspera arteria, & muscoli pectoris, præcipue intercostales.

SCHOL.

Pulmones & asperam arteriam specialiter affici, testatur ronchus & stertor cum respiratione sonora, quæ omnia de infarctu in asperæ arteriæ bronchiis, & pulmonum vesiculis abundanter testantur.

Quod autem muscoli pectoris & intercostales præcipue patiantur, id maxime adparet ex minore illa thoracem pro respiratione potentia movendi, quam experiuntur ægrotantes, qui, etiamsi lubentissime velent, tamen non possunt pro lubitu movere thoracem, sed atoniam & defectum motus voluntarii abundantissime experiuntur.

XXXVIII.

Causa proxima catarrhi suffocativi est insignis toni relaxatio tam in substantia pulmonali, quam in fibris musculorum pectoralium, ad paralyticam ferme resolutionem accedens.

SCHOL.

Hæc viam sternit repentino & copiosissimo infarctui materiæ mucidæ in pulmonibus, & aspera arteria, unde summus suffocationis metus, per ingressus aëris inspirandi impeditioem dependet: in musculus pectoris autem debitum sufflammat motum & robur, ut officio suo in pectoris dilatatione & coarctatione, sub negotio respirationis, haud fungi queant. Unde quoque est, quod ægri tales propter hanc relaxationem tonicam, latius quoque sese diffundentem, valde debiles, & ad motus voluntarios suscipiendos quasi inepti existant.

XXXIX.

Materialis proxima causa hujus affectus suffocatorii est materia mucida crassior, copiose ad pulmones delata, in ipsis re-stagnans & hærens.

SCHOL.

Hoc declarat ronchus & stertor, quem cum asthmate humido communem habet noster adfectus, qui tanquam effectus de sua causa

testatur: nec non individuorum conditio, quæ semper talia sunt, ut in ipsis sufficiens, imo abundans materiæ phlegmatico-mucidæ copia præfita sit: quæ, licet jam dudum in corpore coacervata fuerit & generata, hucusque tamen per varii generis excretiones, si non in totum, tamen in tantum excerni potuit, & excreta fuit; nunc autem propter insignem illam toni relaxationem, repente hic decumbit, pulmones opplet, nec elevari aut excerni potest.

XL.

Causam remotiorem relaxationis illius quasi paralytica constituit multum serum aquosum, in corpore præsens, sanguini & reliquis humoribus intermixtum.

SCHOL.

Hoc enim, quando humoribus inhæret, atque cum illis per totum circumpellitur corpus, fibras solidarum partium copiosius alluendo, emollit, relaxat, eorum tonum debilitat, ne dicam, quod præcipue nervi sub hoc negotio simul patiantur: id quod tanto magis confirmat rei successus, dum catarrhus suffocativus valde frequenter in apoplexiam serosam degenerat, aut ab ipsa comite aggravatur, vel, si etiam curatus fuerit, facili tamen negotio dispositionem ad subsequentes affectus apoplecticos, cæteris paribus, post se relinquit.

XLI.

Causam occasionalem haud raro præbet aliorum adfectuum pectoralium præpostera cura.

SCHOL.

Præter quod taceamus generaliores illas occasionales causas, quarum in antecedentibus affectibus jam mentionem fecimus, quæ hic etiam aliquando concurrere solent, sæpius observavimus, in culpa fuisse abusum medicamentorum vulgariū expectorantium, & emollientium, sub aliis affectibus tussulosis, vel quasi asthmaticis prægressis, nimium aut nimis diu adhibitorum, aut præter necessitatem continuatorum, quibus adfluxus copiosior materiæ seroso-mucidæ ad pulmones & thoracem invitatus, partiumque dictarum tonus relaxatus fuit, ut tanto facilius dictus effectus inde ortum capere valeat.

Vomi-

Vomitus
 XLII
 Vomitus est evacuatio & excreta
 est, quæ per contractionem
 gurgulis, ortum ducit.
 Vomitus evacuationem esse, ne
 respiratio turbatur materiam
 in stomacho ab aliis evacuationibus
 non detrahitur neque dicitur evacuatio
 cum evacuatio ventriculi non sit
 diaphragmæ hinc. Et spiritus
 non ventriculi ipse, quam diaphragmæ
 minimis, non tamen, ut dicitur
 sciam in ventriculo hinc
 non excludendo diaphragmæ
 cum non sit materiam
 respiratio, sed laxe sit
 & medicamentum.
 XLIII
 Distinguitur a medicamentis
 cum aliis dicitur spiritus, utque
 neque quilibet vulgaris
 Scimus
 hoc tantummodo non est
 peculiariter resiste quædam
 tu, eructum: non sero-mucidus
 est, cum de partibus non jam
 no dividitur in diaphragmaticum &
 matiam præsentem, in ventriculo
 ventriculi hinc tantum aliorum
 vel sine omni alio verbo præsentem
 Rr 2

Vomitus.

XLII.

Vomitus est evacuatio e ventriculo, materiæ in ventriculo hærentis, impetuosa & violenta anoterica, a motu ventriculi peristaltico inverso, per contractionem ventriculi a fundo ad œsophagum factam, ortum ducens.

SCHOL.

Vomitum evacuationem esse, nemo sane negabit, qui effectum ejus extrusorium variarum materiam semel adspexit: consistit tamen differentia specifica ab aliis evacuationibus, tam in loco, quam modo evacuationis. Anoterica itaque dicitur evacuatio, simul ac impetuosa & violenta, cum evacuatio ventriculi non fiat per canalem intestinorum, sed per œsophagum & fauces, & quidem sub motu extraordinario violentiore tam ventriculi ipsius, quam diaphragmatis, & præcipue musculorum abdominis, ita tamen, ut distincta quoque sit a tussi.

Materiam in ventriculo hærentem excerni diximus sub vomitu, (non tamen excludendo duodenum) sine respectu ad specialem materiæ indolem, cum non solum materiæ noxiæ, & naturæ infensæ, per vomitum rejiciantur, sed sæpe etiam utilissimæ, quales sunt cibi eupeptiac nutritii, & medicamenta.

XLIII.

Distinguitur a medicis vomitus secundum varios respectus, in varias atque diversas species; atque hoc diverso respectu, diversis quoque epithetis insigniri solet.

SCHOL.

Ex hoc fundamento nota existit differentia vomitus ratione materiæ specialiter rejectæ, quatenus bilis, sanguis, aut mucus excernitur, & biliosus, cruentus, aut seroso-mucidus audit: de quorum ultimo hic sermo est, cum de prioribus antea jam fuerit actum.

Porro dividitur in idiopathicum & symptomaticum, quatenus nempe a causa proxima, in ventriculo aut duodeno hærente, excitatur: vel per consensum saltem partium aliarum provocatur: uno verbo, quatenus vel sine omni alio morbo præsens est, vel cum alio morbo,

eoque cardinali, calculo, vulnere, &c. complicatur, eique supervenit atque accedit: cujus differentia signa nullatenus a materia excretionis desumi possunt.

Differentiam inter spontaneum, & arte coactum vomitum, hic non attendimus, cum de affectu morbofo loquentes, manifeste spontaneum intelligamus, non vero eum, qui tanquam remedium morbis opponitur.

XLIV.

Subjecta vomitui obnoxia, non aequae certa sunt atque determinata.

SCHOL.

Si enim aetatem, sexum, & temperamentum respiciamus, toto die videmus, vomitum in omni aetate, sexu & temperamento occurrere, licet non negandum sit, quod propter causae materialis abundantiam majorem atque praesentiam, temperamentum phlegmaticum majorem ad hunc affectum possideat, habeatque dispositionem.

XLV.

Subjectum speciale constituit primario ventriculus & oesophagus, cum glandulis huc pertinentibus; secundario intestinum duodenum.

SCHOL.

Ventriculus enim maxime afficitur a motibus spasticis, atque inversa & exacerbata peristalsi. Oesophagus hunc titulum subit, quoniam tanquam ventriculo contiguus, materiae excernendae non modo viam praebet, atque concedit, sed ab iisdem quoque motibus afficitur, torsiones patitur. Glandulas quod concernit, eas in tantum pro subjecto habemus, in quantum liquidum fundunt, pro materiae ejiciendae emollitione, & sub ventriculi torsione simul premuntur. Duodenum autem propter viciniam loci & connexionis in consensum facile trahitur, ut simul cum ventriculo moveatur, atque contenta simul ejici patiatur, id quod potissimum adparet ex bilis rejectione per vomitum, quippe cujus praesentia in ipso ventriculo ante vomitum non semper probabilis existit.

XLVI.

XLVI.

Causa materialis vomitus antecedens & proxima, partim materia biliosa, partim mucida tenacior, aut plane peregrina, partim seroso-lymphalis existit.

SCHOL.

Hæ enim sunt illæ materiæ, quæ vel excerni debent, vel actu excernuntur, suamque præsentiam testantur, cum autem materiæ illæ biliosæ, peregrinæ, aut mucidæ, vel propter quantitatem minorem, vel propter qualitatem, tam acrimoniæ, quam tenacitatis, haud statim & omni tempore ita dispositæ sint, ut facile ac promte excerni possint, sed sub his respectibus vel sui dilutionem & acrimoniæ temperationem, vel emolliationem & fluxilitatem, vel ad minimum vehiculum ejectionis requirant, artificialia autem remedia naturæ sibi relicta deficient, quibus materiam corrigere, atque ad motum excretoriorum præparare possit, humores autem in promptu sint, quibus tale quid, ad minimum ex parte, si non semper perfecte, obtineri potest, hos ad minimum natura adfert, iisque excretionem faciliat. Quo intuitu etiam materiam seroso-lymphalem, in copia sub motibus restrictoriis ad ventriculum congestam, pro illa causa materiali habemus, quæ, si non semper principaliter, tamen concurrente vomitus excitare solet.

XLVII.

Occasionalem causam constituunt ut plurimum, vel nausea antecedens, vel animi pathemata, vel refrigerationes externe.

SCHOL.

Ita enim videmus, sæpissime vomitum ortum capere primum a nauseosa impressione, circa ciborum assumptionem formata, quando cibi femis-crudi, vel male præparati apponuntur, vel capillus in ipsis deprehenditur, quæ nauseosa impressio postmodum adeo firmiter aliquando inhæret, atque menti insculpta manet, ut homines per totam vitam eundem cibum vel capere nequeant, vel sub nominatione illius rei, statim iterum iterumque vomant.

Nec minus animi pathemata hic in considerationem veniunt, dum sæpissime contingit, ut post iracundiam aut terrorem, præsertim, si proxime

xime ante ciborum assumptionem, aut sub illa, aut mox post illam, homines intime afficiant, vomitus oriantur, unde vulgus expressionem ipsi solitam desumere solet, der Zorn, oder der Schrecken, sey ihnen in den Magen geschlagen: quod aliter interpretandum non est, quam quod motus spastici restrictorii, in corporis peripheria oborti, per nervorum consensum ad interiora progressum fecerint, eoque ipso humores versus ventriculum & duodenum compellant.

Idem efficere possunt & solent refrigerationes externæ, tam pedum, quam abdominis, & in specie regionis epigastricæ, præcipue in sensibilibus subjectis: nec tamen solas refrigerationes externas hic accusare licet, sed intrinsecæ quoque hic locum habent, quæ e potuum frigidorum & refrigerantium abusu dependent, quando nempe a potibus glaciatis, iisque, quos limonade, orgade appellant, ipse ventriculus immediate afficitur, talesque effectus concitantur,

Diarrhœa serosa.

XLVIII.

Diarrhœa serosa est evacuatio catotberica materia seroso-mucida per alvum, copia & frequentia ordinem naturæ quotidianum excedens, qua satis frequenter natura salutariter utitur, pro repurgando ab heterogeneitatibus, corpore.

SCHOL.

Distinguit se diarrhœa a vomitu, ratione loci evacuationis; licet enim respectu materiæ frequentissime sit eadem evacuatio, quæ per ventriculum contingit, minori tamen molestia peragitur per intestinorum canalem, dum ordinariæ hæc serosa diarrhœa haud aliter molesta existit, quam frequentia desidendi, qua numerum ordinariæ & quotidianæ evacuationis superat & excedit.

Salutarem esse ut plurimum hanc evacuationem, naturæ actum autocraticum, nec semper pro nudo pathemate habendam, ex variis phænomenis concludere licet, quæ satis abunde testantur, sub illa naturam materiarum noxiarum læsiones producentium moliri. Quamvis enim ipsa illa

illa excretio, cum omnibus ejus præparatoriis, in se spectata, ad statum ordinarium & naturalem non pertineat, sed de motu humorum extraordinario testetur, nec non in eo casu, ubi sola toni intestinorum resolutio passiva atque morbosa occurrit, merito pro pathemate vero habeatur, tamen ex alio fundamento & capite connexionis totum negotium, quatenus materiam molestam atque nocivam, eamque merito excernendam & eliminandam supponit & concernit, pro actu quodam naturæ autocratico, secundum rationem legesque naturæ celebrato, est habendum. Quando enim materiam antecedentem vel in ventriculo, vel in intestinis hærentem atque molestam noxiamve sentit, aut ad minimum adesse æstimat, propter illam motus illos extraordinarios instituit, ut sub copiosa humiditate, quam e reliquo corpore adpellit, materia illa vel tenax, vel pauca, vel acris etiam diluatur, emolliatur, temperetur, colligatur, & commodius cum sufficiente vehiculo ejiciatur.

Hunc motum naturæ activum & congestorium tanto magis patefaciunt consueta symptomata, sub familiari extremarum partium refrigeratione, habitu corporis constricto, salivalis humiditatis in ore defectu, in diarrhœa, quæ omnia manifestissimum signum præbent, quod humores generaliter ad interiora restricti atque congesti sint, & quod sub hac generaliori restrictione, & per partes porosas transpressione vegetiore, copiosior etiam humoris serosi secretio in partibus internis contingat. Non minus de activa tali excretionem naturæ testimonium adferunt motus illi spastici & tractorii intestinorum, qui sæpius sub torminum nomine, sive dolorum colicorum titulo, superveniunt, aut diarrhœam comitantur: etiam si enim aliquando vel a bilis concursu, vel a seri acrimonia falsa, per modum vellicationis, dolores intestinorum ortum capere possint, nihilominus sæpius adsunt aut superveniunt, quando causa materialis antecedens haud sufficienter mobilis existit, tenaciusque intestinorum parietibus adhæret, quo tanto felicius hæc materia detrudatur, & sub motu vehementiori intestinorum protrudatur & excernatur.

Multo majus autem de activa tali, & ad certum finem suscepta excretionem, testimonium præbent diarrhœæ illæ spontaneæ, frequentius, aut certis anni temporibus recurrentes, atque cum emolumento ægrorum revertentes, satisque vegete sæpius procedentes; quibus haud pejus

serosa.

I.

catobberia materia serosa
 quæntia or dinem naturæ quo
 enter natura salutariter uti
 atibus, corpore.

one loci evacuationis; licet
 eodem evacuation. quæ per ve
 ia pergitur per intestinorum
 rhea haud aliter molesta aut
 m ordinariæ & quodam ev

vacuationem, naturæ autem
 nate habendam, et eris phe
 e restantur, sub illorum
 m moliri. Quævis enim ph
 ia

jus prospicitur, quam intempestiva cohibitione & adstrictione, quam ægri sæpissime gravissimo damno luunt.

XLIX.

De subjecto diarrhææ generali idem tenendum est, quod sub vomitu dictum fuit.

L.

Speciale subjectum constituit intestinorum canalis, cum glandulis eandem obsidentibus.

SCHOL.

Intestina enim non solum viam & instrumentum excretionis suppetant, sed ratione substantiæ nervoso-membranosæ plurimum etiam patiuntur, partim sub symptomatibus torminosi, & colici aliquando accedentibus, partim respectu relaxationis tonicæ, a nimia serosæ colluviæ congectione facta, succedentis, & hinc oriundæ flatulentæ expansionis. Glandulæ autem intestinales in tantum subjectum morbi dici merentur, quatenus organum majoris & copiosæ affluxionis seroso-lymphalis materiæ constituunt.

LI.

Distingui debet diarrhæa simplex a critica: idiopathica a symptomatica.

SCHOL.

Consistit differentia simplicis a critica in eo, quod simplex in statu de reliquo sano, citra præsentiam alius morbi, cui criticæ evacuationes solennes esse solent, eveniat, & ita simpliciter absolvatur. Critica vero sub affectibus acutis, febrilibus continuis, & quidem termino critico, quem certi dies septenarii aut semi-septenarii constituunt, solum contingant.

Symptomatica ab idiopathica facile dignoscitur ex eo, quod idiopathica nullum alium antecedentem morbum agnoscat, sed per se simpliciter adsit atque absolvatur: symptomatica vero aliis morbis antecedentibus cardinalibus superveniat, demumque jungatur.

LII.

LII.

Causa materialis in diarrhœa serosa, est saburra mucida viscida, cum serosa colluvie permixta, in intestinis hærens, natura molesta.

SCHOL.

Testatur hoc ipsa excretio talis materiæ, qua hæc diarrhœa ab aliis alvinis profluviiis sese distinguit, ac dignoscendam fistit: siquidem biliosa ab excreta bile, dysenteria a sanguine excreto, & lienteria ex ciborum haud concoctorum, aut chymosæ chylosæque substantiæ excretionem, agnoscitur.

LIII.

Causæ occasionales frequentius sunt vel ingesta peregrina & noxia, vel externa refrigerationes.

SCHOL.

Prioris generis sunt cibi dyspepti, succum aquosum aut fermentescibilem alentes, potus feculenti aut corrupti, acrimonia sua tunicam intestinorum nerveam afficientes, aut aquositate sua tonum intestinorum & glandularum resolventes, & ita vel passivum seri decubitus, vel activam ipsius congestionem causantes.

Ad posteriorem classem referendæ sunt tam totius corporis, quam in specie abdominis & pedum refrigerationes; unde partim transpiratio in genere impeditur, partim per restrictionem spasticam partium extremarum, materia serosa a corporis peripheria ad interiora retropellitur, ut majore copia ad intestina, eorumque glandulas remeare, ipsumque affectum fovere possit.

Dysenteria.

LIV.

Dysenteria est alvi profluvium impetuosum, plus minus cruentum, epidemicum, & contagiosum, cum gravissimis torminibus ac tenesmis egros excrucians, valde periculosum, a causa communi aut epidemica ortum.

Coschwitzii Pathologia.

S s

SCHOL.

SCHOL.

Quamvis hanc diarrhoeam cruentam proxime & proprie a feri & lymphæ congestione aut stagnatione non deducamus, tamen ob aliqualem affectuum & loci affecti affinitatem facile hic ipsius pertractationi locus concedendus erit, cum præcipue negari nequeat, magnum etiam ferosæ materiæ concursum sub illa præsentem esse. Consistit autem dysenteria in repentino, vehementi & magis magisque torminoso alvi profluvio, eousque procedente, ut paucis temporis intervallo excreta a statu naturali declinent, & vel sanguine tingantur, & misceantur, vel plane sanguinolenta evadant, & loco excrementorum sanguis purior sive congrumatus, sive floridus & fluxilis, sub maximis cruciatibus tam in genere torminosus, quam in specie tenesmoideis excernatur.

Epidemicam vocamus dysenteriam, quoniam observatione docemur, quod neque omni anno, præsentibus licet quibusdam causis occasionalibus propinquioribus, grassetur, neque iis annis, ubi grassatur, sporadice occurrat, sed populariter homines, in uno locorum tractu habitantes, invadat, certumque anni tempus, autumnale nempe, fervet.

Contagiosum esse hunc alvi fluxum, demonstrat itidem quotidiana experientia, dum ordinarie & ut plurimum non unicum solum subiectum, sed plura in una domo corripit, iisque facillimo negotio communicatur, qui aliis ægrotantibus famulantur, nec non ex una domo ad alteram, atque de loco in locum, instar aliorum affectuum contagiosorum, transfertur.

LV.

Distinguitur dysenteria a practicis in rubram & albam.

SCHOL.

Rubra illa est, quam in antecedentibus depictam dedimus: cui alba opponitur ex eo, quod sub illa mucus spissior coloris subcinerei, pallidis saltem stigmatibus sanguinolentis refertus, in magna copia simul excernatur, aut materia excreta interiori intestinorum tunicæ abrasæ similis existat, iisdem de reliquo præsentibus symptomatibus.

LVI.

Distinguitur porro dysenteria in benignam & malignam.

SCHOL.

MORBIS ET VITIO LYMPHÆ

SCHOL.

temperantiam hanc differe
 & febri inflammatione occidit. Pro
 in atque hæretis evenit: autem
 morbo non fitis: sed tempore
 si ad leptomus atque, hinc vira
 & eorum febri voluntaria scilicet
 venabilem est. hæcque morbo
 in malignam deducitur.

LVII.

Dif. quæ dysenteria a fluxu

SCHOL.

in atque evenit, vicia sanguinis
 quæ inter se habent, vicia
 hinc atqueque constitutione scilicet
 vultus, tum ad altero affectu
 v reserandum est, hanc naturam
 in temporibus illigena est, quæ
 ne male Augusto & Septentri
 Jano, quoniam atque gravitate
 non est, viciaque vicia hinc
 venabilem nihil tempore præsentibus
 hæc, atque peritus, quæ apti in
 vicia cum illi dicitur, communitur
 vel ad magis ægrotantibus in vicia
 in ægrotantibus: v. vicia in
 ter his vicia atque existant. vicia
 vicia hæreticis non occurrunt.

LVIII.

Indicetia vicia hinc affectu

SCHOL.

que enim sem. tempore temperantiam
 & viciaque vicia, sed omnia
 Si :

SCHOL.

Desumitur potissimum hæc differentia a symptomatum gravitate, præcipue febris inflammatoriæ accessu, majore contagii gradu, & summe periculoso atque funesto eventu: notorium enim est, dysenteriam, dictis symptomatibus non stipatam, sed simpliciter cruentam ac dolorosam, satis diu ad septimanas usque, sine vitæ periculo tolerari posse: ubicunque autem febris inflammatoria accedit, intestinorum sphacelationem inevitabilem esse, hancque mortem certissime sequi, cum reliquis signis malignitatem declarantibus.

LVII.

Differt quoque dysenteria a fluxu hæmorrhoidali.

SCHOL.

Cum utraque excretio, respectu sanguinis cum fecibus alvinis excreti, aliquam inter se habeant adparentem convenientiam, haud male pro evitanda utriusque confusione actum erit, si notas aliquas caracteristicas addamus, unum ab altero affectum discernentes: quamobrem memoria tenendum est, hunc nostrum affectum dysenterium 1. certis quasi anni temporibus alligatum esse, quæ haud transcendit; quo intuitu ordinarie mensè Augusto & Septembri, extra ordinem vero aliquando mensè Junio, prorumpit atque grassatur, 2. eundem tunc temporis epidemicum esse, multasque personas simul corripere, quæ tamen ad fluxum hæmorrhoidalem nullam sæpe possident dispositionem: 3. contagiosum existere, aliisque personis, quæ ægris famulantur, aut propinquius commercium cum illis habent, communicari: 4. dolores atque symptomata torminosa eo magis aggravari & increbescere, quo magis sanguinis profluvium augmentum capit: 5. affectum ipsum nunquam salutarem, sed frequenter satis funestum atque exitialem esse; quæ circumstantiæ omnes in negotio hæmorrhoidali non occurrunt.

LVIII.

Subjecta crudelis hujus affectus certa determinare haud licet.

SCHOL.

Neque enim sexus, neque temperamentum, neque ætas una præ altera hic exceptionem patitur, sed omnis ætatis sexus, aliisque con-

ditionis personæ ipsi obnoxia sunt, ita ut haud raro ipsæ mulieres gravidæ similem sortem, funestumque ac lethalem eventum inde experiantur.

LIX.

Subjectum speciale præter intestinorum canalem, ejusque glandulas, constituunt vasa intestinorum sanguifera.

SCHOL.

Sicut enim intestina eodem, quo in aliis diarrhœis, modo afficiuntur, & glandulæ intestinales copiosum serum fundunt, ita in specie considerari merentur vasa intestinorum sanguifera, vel in continuitate læsa, vel ad minimum sub vehementissimis torminosis cruciatibus per ostiola ad tunicam intestinorum interiorem penetrantia, sanguinem contentum dimittentia.

LX.

Causam materialem proximam tyrannici hujus affectus constituit saburra vitiosa acris & fermentescibilis indolis, in intestinis hærens.

SCHOL.

Hæc intestinorum tunicam villosa-nerveam primo afficiens, sensumque molestum inducens, ad tantum acrimoniæ gradum probabiliter devenit, ut hinc inde substantiam intestinalis tunicæ lædat, unde vasorum sanguiferorum oscula denudantur, ut sub accedente gravissima intestinorum torsione spastica sanguinem fundant atque dimittant, qui sub dejectionibus excernitur.

LXI.

Antecedentem proximam causam querendam esse putamus in erroribus diæticis, & quidem proxime commissis, per ingestionem talium ciborum, qui succo fermentescibili, acescente, & ad acrimoniam proclivi, scatent.

SCHOL.

Hoc nomine tunc temporis, ubi dysenteria ordinarie grassatur, in considerationem veniunt præprimis fructus horæi, partim immaturi & nimis tempestive ingesti, partim licet maturi, succo tamen fer-

men-

mentescibili & acescente præditi ac abundantes, cujus generis sunt pruna, inprimis flava illa ac dulcia, quæ Spillinge vocantur; & rubra minora & majora, Hundes, und Haber, Pflaumen: mala persica, cucumeres, uvæ, &c. præsertim, si jejunio stomacho in magna copia ingerantur.

Quibus desuper accedit familiaris illa tunc temporis cerevisiarum mala conditio, qua hoc anni tempore, ubi fructus maturefcere incipiunt, facilius acescunt, aut si recentiores ante corruptionem acescentem bibuntur, tamen minus defæcata ac puræ, sed fecibus ut plurimum refertæ existunt: unde, si ciborum fermentescibilium succus cum ejusmodi cerevisiis concurrat, necessario major ejusmodi morbo suppeditatur fomes, qui tanto magis exaltatur, si forsân in uno alterove subjecto mala quædam prædispositio & constitutio accedit, quæ ad facilius suscipiendum malum, causæque exaltationem facere potest. Quale quid accidit, quando vel ex mala & incongrua diætâ, vel ex diathesi scorbutica, vel ab ira proxime prægressa, totum corpus aut intestina humoribus multo sero acriore falso refertis, vel acrimonia & saburra biliosa scatent: ubi sane fieri nequit, quin causæ tales antecedentes, proximiori materiali junctæ, hanc tanto citius, tantoque vehementius in actum deducant, malumque tanto gravius reddant.

LXII.

Alia tamen ad huc remotior antecedens causa subest, quæ specificè fonticum hunc affectum, certis saltem annis producere valet.

SCHOL.

Cum enim quotidiana experientia testetur, dysenteriam haud singulis annis genus humanum infestare, etiamsi copia fructuum horæorum, & mala cerevisiarum conditio adsit; sana ratio dicitur, aliud quid subesse, quod malam in specie dispositionem fructibus horæis atque campestribus affricare potest.

Fit autem hoc vel ab aère autumnali in genere, dum propter solis declinationem, ac tempestatis inconstantiam ad minorem maturitatem perveniunt, aut ex aère nimis humido, & propter frequentiores tunc pluvias & imbres, multis particulis aqueis repleto, multum quoque humorem & succum crudiores aequum, & minus coctum recipiunt; vel ma-

gis specialiter affricatur aliqua labes fructibus horæis atque campestribus ex metheoris aqueis a rore, quando particulis impuris sulphureis aut salinis, aliisque peregrinis, ex aëre contractis, imbutus, non solum herbis, arborumque foliis adhæret, ac per herbarum esum in pecoribus haud raro exemplo diarrhœas & dysenterias, aliosque morbos producit, sed & fructibus arborum oleribusque sese insinuat, iisque, qui minus caute, præsertim jejuno ventriculo iis vescuntur, similia mala atque incommoda adfert.

Id quod a posteriori pluribus observationibus comprobatum redditur, testante experientia, quod in certis locorum tractibus, ubi rores ejusmodi secundum nubium ventorumque ductum decubuerunt, alias vero regiones liberas reliquerunt, graviore in illis dysenteria grassentur, cum in his ne vestigium quidem illius observetur.

Sicuti autem hoc mediate, & intercedentibus illis cibariis contingit, ita quoque rationi sanæ non contrariatur, aërem, ejusmodi particulis noxiis refertum, immediate sub inspiratione, & cum saliva permixtione multum ad hujus mali suscitationem & productionem conferre posse: quo pacto illi, qui agros præcipue colunt, aut itineribus vacare necesse habent, male sibi prospiciunt, si matutino tempore, antequam radii solares particulas illas aëris crassiores dissiparunt, agros ac rura frequentent, aut noctu libero aëre, eoque frigidiore, utuntur, simulque per transpirationis impeditionem serum acre & salsum excrementitium in corpore augent: quam ob rem etiam toto die observare licet, tristissimum hoc malum inter rusticolas frequentius initium capere, & abhinc mediante commercio hominum, per modum contagii ad civitates, earumque incolæ transportari.

LXIII.

Quemadmodum primi egrotantes ita immediate quasi ab hac labe sub aëris contaminatione generali quasi afficiuntur, ita postliminio contagium hoc ulterius propagatur, aliisque communicatur.

SCHOL.

Quamvis enim negari nequeat, quod ex dysenteria laborantibus, aliqui

NOBIS DE VITIO...
 nequeat occurri, qui neque
 per aëris labe descripti
 præsertim: comes nocendum
 nobis non posse.
 Quando enim unus vir dicit
 a labe, hunc labeis, ut per
 prius agri condole, non vero
 a labeis eum inhabitantibus, ut
 necesse est utrumque præstare
 labeis, sed quæ communita
 que contagium illud de labe
 agere ut eo ipsoque plane commu
 nitate sua post alterum morbo
 si simul considerationem meretur
 verum particularum certum a labe
 ne novum motum evadent, ut
 contagiois effectibus occurrere
 particularibus, et causa materiam
 diffundere potest præsertim fomitis
 nobis in præmis viis, que ab acco
 labeis delectantur: sic enim
 a labeis eorum modo labeis in cor
 poribus, & turbidum reddere, ita
 ut ex eadem materia præstare, que
 ab acco concordes et sui generis
 e morbo per aëri labeis commu
 nitate.

Lienteria & Cholera
 LXIV.
 Lienteria & Cholera passio, quæ
 na paucis post pæsum beris, quæ
 ut concedit, tum chymosum
 labeis, excrementum.

aliqui frequenter occurrant, qui neque per fructuum aut olerum usum, neque per aëris superius descripti immediatum commercium malum hoc sibi contraxerunt; tamen notandum est, aëris inquinati concursum in totum excludi non posse.

Quando enim unus aut alter dysenteria corripitur, tunc ex dejectionibus alvinis, summe foetidis, ac putridis effluvia talia putrida prodeunt, quæ primo ægri conclave, mox vero ædes implent, aëremque inquinant, ubi a reliquis ædes inhabitantibus, aut ægris famulantibus, per inspirationem crudiores particulæ proxime attrahuntur, relique vero & subtiliores, aëri quoque communicatæ, mediante illo aliorum devehuntur, ibique contagiosum illud & fermentescibile miasma ad reliquos vicinos propagant, ut eo ipso neque plane omnes, neque omnes simul in uno loco, sed successive unus post alterum morbo corripiatur.

Ubi simul considerationem meretur, quod quo magis miasma tale per novarum particularum accessum in singulis subjectis augetur, eo plus etiam per novum motum exaltetur atque subtilius reddatur, quod etiam in aliis contagiosis affectibus occurrere & observari solet. In quibus casibus particularibus, etsi causâ materialis proxime ab ingestis non accesserit, sufficere potest præsentia fomitis alicujus, e cruditatibus nidorosis aut biliosis in primis viis, quæ ab accedente miasmate contagioso in motum & actum deducuntur: sicut enim in antecedentibus jam monstravimus, saburram ejusmodi biliosam in corpore præexistentem, malum hoc exacerbare, & crudelius reddere, ita quoque rationi non contrariatur, quod ex eadem materia præsentem, quæ ad diarrhœas biliosas, torminosas, acres concitandas, ex sua natura apta est, concurrente specifico miasmate morbofo, per aëris effluvia attracto, eadem quoque morbi species producatur.

Lienteria & Coeliaca Passio.

LXIV.

Lienteria & coeliaca passio, est species excretionis alvina p. n. qua paucis post pastum horis, cibi ingesti, vel penitus non mtati aut concocti, vel in chymosam aut semichylosam substantiam redacti, excernuntur.

SCHOL.

SCHOL.

In eo enim sese distinguit hocce alvi profluvium a reliquis hactenus pertractatis, quod nempe neque excrementa ordinaria, neque simpliciter materia mucido-serosa, aut biliosa, aut cruenta ejiciatur, sed notorie ingestorum excretio contingat: quæ ut plurimum statis horis recurrit, reliquo vero tempore diei remittat aut fileat, & plures per dies non modo, sed per septimanas aliquando duret, atque continuetur.

Solet ordinarie circa hunc adfectum distinctio in scholis medicis observari atque formari inter *lienteriam*, & *cæliacam passionem*: quando *cæliacum fluxum* nominant, si cibi jam concocti, & in pulcritudinem redacti, lacteum quasi vel albicantem colorem referentes, excernuntur: sub *lienteria* autem intelligunt ciborum crudiorum, sicut ingesti erant, & minus alteratorum excretionem. Cum autem sub attenta consideratione facile adpareat, diversam excretionem diversitatem gradus & temporis indicare, quoniam cibi primo alterantur & solvuntur, deinde in chymum, & mox in chylum rediguntur, & ita secundum hæc negotii concoctionis tempora, excretio varie contingit, prout nempe vel totum digestionis tempus antecedit, vel idem sequitur, facile patefcit, excretionem magis liquidam atque chylosam, levioiorem chymosam & pultaceam, alterum sive medium, plane indigestam autem primum & summum gradum esse affectus: cum etiam nomen cæliaci fluxus nil nisi communi termino ventris profluvium denotet, hic autem terminus pro specie affectus determinanda haud sufficiat, facile quisque videbit, nos optimo jure *lienteria* titulum solum retinere, eumque secundum diversos ipsius gradus considerare, nec necesse esse duplicis affectus pathologiam profequi: præsertim cum experientia doceat, hos ab antiquitate distinctos adfectus se invicem multoties excipere & sequi.

LXV.

Subjecta hujus affectus ut plurimum sunt vel infantes, vel senes, vel prægressis diuturnis morbis debilitata persona.

SCHOL.

Notamus hic merito, hunc affectum ut idiopathicum æque rarum, nec ita vulgatum esse, quam symptomaticum, aliorumque morborum

borum confectarium, qui paulo frequentior existit: unde vel aliis gra-
vioribus morbis, (quales sunt icterus, hydrops, febres lentæ aut he-
cticæ, diarrhœæ diuturnæ) supervenire, vel illos sequi solet.

LXVI.

*Subiectum speciale constituit partim ventriculus, & inte-
stina, partim vasa, chyli distributioni dicata.*

SCHOL.

Aut enim ventriculus & intestina atoniam patiuntur, ut cibos in-
gestos ad plenariam illorum digestionem usque, aut chyli distributio-
nem retinere nequeant, aut vasa chyliifera ita constituta sunt, ut chy-
lum præsentem recipere satis tempestive non valeant.

LXVII.

*Causa hujus affectus proxima consistit partim in laxitate,
lubricitate & levitate primarum viarum, partim in vasorum
chyliiferorum obliteratione.*

SCHOL.

Ipsè enim titulus lienterix idem significat, ac si dixeris *λειότης τῶν
ἐντέρων*, vel lubricitas & lævitas intestinorum: vasorum vero chyliifero-
rum obliterationo ex effectu patet; interim pro diversitate gradus ipsius
affectus una dictarum causarum præ altera majorem sibi locum vindicare
potest.

Ita enim sub excretionè chylosa puriore ventriculum, ejusque vi-
tium accusare haud licet, cum defectus concoctionis non deprehenda-
tur, sed negotium distributionis chyli laboret, unde in hoc gradu vel
sola vasorum chyliiferorum obliterationo, vel conjuncta intestinorum ato-
nia accusanda venit. In altero gradu affectus, ubi materia chymosa ex-
cernitur, intestinorum magis lubricitas & atonia in culpa est, ut cibos
digestos tamdiu non retineant, donec plenaria chyli elaboratio succe-
dat: in ultimo autem & summo affectus gradu, quando cibi vel plane
indigesti, vel haud sufficienter concocti ejiciuntur, potissimum ventri-
culus in culpa est: si enim in illo digestio ciborum negligitur, nequa-

Coschwitzii Pathologia.

T t

quam

quam chyli sequestratio in intestinis tenuibus, multo minus ipsius distributio per vias chylicas succedere potest.

LXVIII.

Causam antecedentem materialem proximam merito ponimus in nimia humoris seroso-mucidi, in ventriculo aut intestinis presentia.

SCHOL.

Hæc parietibus dictarum partium adhærens, in ventriculo sequestrationem humoris salivæ gastrici, & effectum salivæ menstrui dissolutorium impediendo, peccat: in intestinis lubricitatem ac lævitatem non modo, sed etiam toni relaxationem producit, ut inde materia huc delata tanto citius translabi possit: respectu viarum chylicarum autem simul harum obliterationem causatur, ut materia quoque chylosa illos intrare nequeat, sed potius effugiendo immediate intestinorum canalem transeat,

LXIX.

Ad causas antecedentes remotiores referimus temperamentum phlegmaticum, vel magis tale in affectu idiopathico: in symptomatico autem morbos supra citatos progressos.

SCHOL.

Ab utraque enim causa relaxatio toni in ventriculo & intestinis inducitur, quoniam a dicto temperamento semper materia peccans præsto est: dicti affectus autem vel copiosum materiæ seroso-mucidæ decubiturum, vel feri in visceribus impeditam secretionem, & hinc ad alia loca faciliorem restagnationem pro fundamento habent.

LXX.

Aliquando etiam, sed paulo rarius, causa quasi ab extra accedens occasionalis, ad affectus nostri productioni favet.

SCHOL

SCHOL.

per enim simplici vix tolerari
 iudicium & obis, facio secretum
 tunc, que dicitur observari ali
 non capi rebatur, ac in videri
 & in ventriculo et intestinis
 est solida, occasionali huc rari
 timendo officio. & occidit
 dicitur huc struatur, nonnisi
 dicitur materiam intus intus, qu
 in affectu nostro occurrit.

LXXI.

Concurrere videtur in hac exort
 in causa efficiendi, efficientia.

SCHOL.

Volunt enim ex supra dictis
 has pro parte quæ dicitur
 in h. habitatione temperum videri
 ratione struatur materiam. & tunc
 in præcipue hoc probatur certis
 appetitibus eventibus, per non apparet
 & præstari in mediis struatur, que
 non indit. Verum tamen non est
 rationes ac rationem, & vult
 tunc concurrem, pro vult
 & tunc libitatis fun respectibus.
 Si enim parum prout affectam
 in proprium conditionem, que
 ne exilit, non hoc libitatis cau
 tem, simulque individuas, qui
 in h. affectu, ut ad morbos
 respectibus, & materiam, que
 in h. affectu vel materiam eventus,

TII

SCHOL.

Plus enim simplici vice observatum fuit, lientericum fluxum productum fuisse a cibis, succo acriusculo scatentibus, atque in vasis cupreis decoctis, aut diutius asservatis: ubi a liquore acriusculo aut acido portio cupri resoluta, ac in viride æris quasi mutata cibus sese insinuavit, & in ventriculum ad intestina delata, nauseam, torsionem, anxietates inducit, acrimonia sua tunicas interiores immediate vellicando & stimulando afficit, & occasionem præbet, quo natura plus humorum seroforum huc affundat, motumque excretorium non solum, sed & dilutionem materiæ noxiæ intendat, unde tunc ex duplici fundamento causarum, affectus noster ortum capit.

LXXI.

Concurrit interim in hac excretionem quoque ipsius naturæ, tanquam causæ efficientis, activitas.

SCHOL.

Nolumus enim, ex supra deducto causarum fundamento, totum adfectum pro pure passivo alvi profluvio declarare, quod solitarie ab atonia & lubricitate primarum viarum ortum capiat, cum omnimoda exclusionem activitatis naturæ, & considerationis motuum concurrentium, cum præcipue hoc prohibeat certus ipsius recursus, stas ut plurimum temporibus eveniens, nec non aliqualis, licet levior aliquando, coariens pressionis in intestinis sensus, quæ utique concurrentem naturæ activitatem indicant. Verum tamen non obstat, quin primarum viarum lubricitatem ac atoniam, a causâ mucido-serosa, & simul naturæ activitatem concurrentem, pro causâ hujus mali agnoscamus, modo id certis atque distinctis fiat respectibus.

Si enim partem proxime affectam tanquam morbi & læsionis subiectum proprium consideramus, quæ nulla alia, quam ventriculus cum intestinis existit, inque hoc subiecto causam quærimus proximam atque materialem, simulque ad individua, quibus idiopathice præ aliis familiaris esse solet affectus, vel ad morbos prægressos aut comites, quos sequitur, respicimus, & attendimus, quod vel phlegmaticis personis, iisque vel senibus vel infantibus eveniat, debito atque perfecto viscerum

rum tono destitutus, vel affectibus hydropicis, & vehementioribus ac diuturnis diarrhœis prægressis succedat, non possumus, quin primarum viarum atoniam a copioso materiæ serosæ affluxu oriundam, aut lubricitatem ac lævitatem intestinorum a conjuncta materia mucida ibi hærente accusemus, ideoque profluvium illud, respectu partis affectæ, tanquam passivum agnoscamus.

Si autem ulterius progrediamur, & inquiremus in copioso illius affluxus materiæ seroso-mucidæ proventum atque originem, an ille a solo passivo decubitu humorum, an vero ab activa quadam naturæ directione, & positivo appulsu oriatur, an etiam neglectus negotii nutritionis ac distributionis nutrimentorum sit passio organorum nutritionis, an vero actus ipsius naturæ, facile patebit, utique respectu harum circumstantiarum naturam tanquam causam efficientem agnoscendam esse: quæ remotiore ordine propter causæ materialis molestæ præsentiam, hic agit atque concurrat, manente tamen causa continente & proxima intestinorum atonia, quam copiosa materia seroso-mucida, ut causa materialis proxima, produxit.

Ubi simul incidenter notamus, vocem atoniæ viscerum non semper strictissimo sensu in medicina sumi atque occurrere, & ita explicari debere, quasi semper totalem abolitionem aut resolutionem toni partium indicet atque supponat, qualis in affectibus paralyticis & apoplecticis observatur, sed sæpius etiam pro nimia saltem toni relaxatione assumi, quæ vel magnam partium distensionem & expansionem, vel humidam earundem emollitionem sequitur, ideoque flacciditatem præternaturalem & comparativam designare.

Defectum vero actus nutritionis, & distributionis nutrimenti hic concurrentem, quod attinet, non dubitamus, eundem in præfenti casu ad pathemata & læsiones esse referendum, cum utique hic læsio mechanisimi partium præsto sit, per obliterationem viarum chyliiferarum: quamvis alio respectu neglectus nutritionis in abstracto consideratus, utique non a mechanismo partium dependeat, sed ad principium agens sit referendus, qui si in nostro affectu forsitan concurrere observetur, rectius pro effectu & consequente morbi morali, quam pro causa affectus antecedente agnoscendus esset.

Scir-

E. MORDEX VITULI

Scirrh

LEXI

terius et tunc partu dicitur
 ter non sequitur) dicitur atque
 referunt volutus, in quibus
 a (scilicet, dicitur cori sensum
 vergetur explicatur oritur

Scho

ita elementum partium Scirrh
 in hunc. Ina & emolliem
 qui in partibus venter utique
 am ad venteris venter hunc
 a, pancreas, ino partium
 viti non habetur, sed venter
 in magis intricata hunc, quippe
 sed potius a posteriori, ad est
 Unde symptomata pro venter
 he tunc generat dicitur venter
 venter, venter hunc venter
 venter, vel venter immolliem
 venter

hunc venter dicitur venter ad venter
 venter venter dicitur venter
 venter venter in venter venter
 venter venter venter venter

LEXI

Distinguitur scirris in exp

Scho

distinctioni hunc venter dicitur
 venter venter venter venter
 venter venter venter venter

Trj

Scirrhus.

LXXII.

Scirrbus est tumor partis alicujus interna, (de externis enim hic non loquimur) durus atque renitens, gravitatis pondere præsertim molestus, aliquando tactu perceptibilis, in principio sensibilis, demum vero sensum doloris amittens, ab humorum incrassatione exsiccatoria ortum ducens.

SCHOL.

Sicuti externarum partium scirrhi, humorum vel sanguinei, vel lymphatico serosorum, stasin & exsiccationem pro fundamento habent, ita simile quid in partibus internis contingere potest, imo contingit: unde jam dudum ab autoribus notati fuere hepatis, lienis, glandularum, mesenterii, pancreatis, imo pulmonum scirrhositates. Cum autem dictæ partes visui non subjiciantur, sed profundius lateant, signa horum scirrhorum magis intricata sunt, quippe quæ aliquando non equidem a priori, sed potius a posteriori, id est, ab effectibus & consecrariis, patentiunt. Unde symptomata pro diversitate partis affectæ sunt varia, e quibus tamen generaliter difficilis respiratio, difficilior decubitus in latus alterutrum, externi habitus corporis depravatio, corporis vel tabida consumptio, vel œdematosa intumescencia, & febris hecticoides maxime prælucent.

Interim interni scirrhi recte ad tumores referuntur, cum de cada-verum ejusmodi affectibus defunctorum sectiones abunde testentur, partes affectas a tumore in extraordinariam molem elevatas esse, duras existere, & scirrhos externarum partium ex omni parte æmulari.

LXXIII.

Distinguuntur scirrhi in exquisitos & non exquisitos.

SCHOL.

Distinctioni huic occasionem dedit differentia symptomatum, quæ vel ab initio morbi, vel sub ulterioris ipsius progressu, aut statu demum consummato accedere aut adesse solent: dum omnes scirrhi in suo principio

capio constituti, dolorem quandam aut sensibilitatem partis affectæ, licet non gravem, tamen aliqualem & vagam, conjunctum habent, ideoque non exquisiti, incipientes, dolentes vocantur; sub ulteriori autem progressu, & increbescente materiæ peccantis immobilitate, sensum doloris tandem penitus amittunt, & propter molis incrementum gravativo sensu magis molesti fiunt, eamque ob causam tunc exquisiti, indolentes, consummati nominantur.

LXXIV.

Distinguntur porro in sanguineos & phlegmaticos.

SCHOL.

Desumitur hæc differentia a materia peccante specialiore: prout nempe pro diversitate partium affectarum, vel individuorum, plus sanguinis purioris, aut materiæ seroso lymphalis causam proximam constituere creditur atque supponitur, licet certissimum sit, quod in utroque scirrho utraque materia semper concurrat.

LXXV.

De subjecto scirrhorum generali non est, quod fusus differamus, cum illud certum ac determinatum non existat.

SCHOL.

Videmus enim toto die, omnis conditionis, quoad temperamentum, ætatem & sexum personas ex causis varie occurrentibus, ipsis in genere subjectas esse, quamvis non negandum, phlegmatica individua paulo majorem dispositionem propter humorem lentescentiam habere.

LXXVI.

Subjectum speciale constituunt varia interna corporis nostri partes, præcipue tamen tales, que glandulosæ sunt texture.

SCHOL.

Hinc maxime innotuerunt scirrhi hepatis, pancreatici, glandularum mesaraicarum, ita tamen, ut aliarum quoque partium scirrhi non deficiant, quemadmodum eosdem tam in pulmonibus, quam in liene, & utero occurrere notissimum est: licet omnium diagnosi non æque facile pateat, sed plurimarum partium scirrhositates, magis probabili conjectura

jectura, quam certioribus & evidentioribus signis declarare liceat: unde omnium maxime epatis & lienis scirrhus dignotioni faciliori subjacent, propter situm horum viscerum, quo tactui externo se sistunt, simulque scirrhum præsentem manibus palpandum offerunt,

LXXVII.

Causa materialis scirrhorum in genere proxima est portio humorum, in parte hærentium inspissata, & ex defectu sufficientis humiditatis indurata.

SCHOL.

Hæc enim, quando in partibus incarcerata, per secessionem tenuioris humiditatis successivam inspissatur ac indurescit, novæ succedenti materiæ fluidæ transitum prohibens, eamque in similem statum traducendo, incremento & augmento ipsius tumoris ansam præbet.

Constituitur autem, secundum mentem docentium, hæc materia scirrhorum duplex: sanguinea nempe, & lymphatico-serosa, haud tamen eo sensu, quasi scirri sanguinei solum purum sanguinem, exclusâ omni materia seroso lymphali, & vice versa, serosi solam lympham cum sero, excluso omni sanguine, pro causâ materiali substrata agnoscerent; sed potius ea interpretatione, quod equidem materia lymphalis serosa principaliter ipsam materiam scirrhorum constituat, pro diversitate partium tamen sanguinearum, aut magis exsanguium, plus minusve sanguinis intermixti habeat, aut ad minimum infarctui sanguineo antecedenti originale fundamentum sit tribuendum.

Notum enim est ex illis, quæ sæpius jam prolata sunt, quod sanguis purior sibi relictus, in parte aliqua subsistens atque incarceratus, ob partium contrariarum laxiorem nexum facillimo negotio in corruptionem putredinosa-sphacelosa sit pronissimus, nisi ab alia accedente materia ab hoc corruptionis genere arceatur: unde a puro sanguine subsistente scirrhum expectare non licet.

Quando autem sub tali infarctu & stasi multum humoris seroso-lymphalis simul hæret, qui glutinosa ac mucescente sua indole congruam ac exsiccationem promovet, & particulæ aquosæ tenuiores ubique secedunt, falsedine autem sua intermixta, corruptionis proclivitatem impedit, tunc succedit scirrhus, qui tamen pro diversitate mix-

tura

turæ & partis specialiter affectæ, adveniente causâ quadam occasionali irritatoria, in corruptionem novam, ulceratoriam nempe, majore aut minore impetu ruere potest, eamque vel putredinoso-cancrosam, vel phagadænicam saltem constituere solet.

LXXVIII.

Causam antecedentem proximam constituit congestio & infarctus, tam sanguinis cum lymphâ & sero permixti, quam lymphæ & seris purioris, comparative sumendo.

SCHOL.

Quamdiu dicti humores per viscera libere transeunt, nec quantitate & impetu, viarum motuumque proportionem transcendunt, nullum exinde damnum erit metuendum; quam primum autem infarctus contingit, motuum viarumque proportionem superans, proxime ejusmodi læsiones imminet, quæ tamen nec ita prompte & simpliciter infarctum solum sequuntur, nisi causâ quasi continens accederet, infarctum factum incarceratum tenens, strictura nempe partis affectæ spastica, quæ transitum atque regressum materiæ semel incarceratæ prohibet, eamque fortius impingit.

LXXIX.

Remotiorem causam antecedentem collocare possumus in humorum tam abundantia, quam spissitudine.

SCHOL.

Quo magis enim hæ duæ læsiones inter se conspirant, eo facilior est sub reliquarum causarum accessu scirrhorum proventus.

LXXX.

Occasionales causæ sunt ex parte sanguinis & humorum orgasmum commotoria, ex parte solidarum partium alterationes strictoria.

SCHOL.

Utriusque generis causæ sunt vel internæ, vel externæ; unde ad priorem classẽ referimus omnes sanguinis & reliquorum humorum commotiones orgasmicas & expansorias, nec non pulsus exacerbatorias, quæ

quæ a potibus inebriativis, spirituosus, vinosis, medicamentis calidioribus, iracundia, calore externo, corporis exagitatione motu dependere possunt, ita ut abhinc major humorum congestio & appulsus ad specialem quoque aliquam partem contingere queat.

Ad alteram autem pertinent partim animi pathemata repentina, præsertim terror & metus, aut ira cum terrore permixta: adstrictiones per medicamenta in hæmorrhagiis, diarrhœis, aut febribus, præcipue acutis & quartanis, intempestive & minus considerate adhibitæ: partim externæ totius corporis perfrigerationes repentinæ & vehementes, post ipsius exagitationem perpeßæ, aut particulares certarum partium refrigerationes, quales solennes esse solent, sub hæmorrhagiis impetuosis, per impositionem linteorum frigido-madidorum in regionem hepatis, aut lienis, quæ tanto pejores effectus post se relinquunt, quo magis suscipiuntur in febribus, & hæmorrhagiis criticis.

Atrophia.

LXXXI.

Atrophia est tabida totius corporis consumptio successiva, & nutritionis, ac lymphæ distributionis defectu oriunda; sine febre hectica, aut alio graviore morbo obtingens.

SCHOL.

Manifestat sese hic affectus sub marcida & flaccida partium solidarum mollium in corpore externo, universaliore consumptione; ita ut caro quasi tacite decidat, viresque successive prosternantur. Quæ tabida corporis consumptio merito a defectu distributionis lymphæ purioris deducitur, cum e diametro opposita sit nutritioni, a lymphæ laudabilis distributione & adpositione proficiscenti. Et quamvis idem aliquando per tempus obtingat, sub gravioribus morbis, eorumque duratione, tamen ille incrementi corporis defectus hic non intelligitur, sed præsens affectus ut idiopathicus consideratur, quamquam inter symptomata ipsius calor præternaturalis quasi febrilis, sine typo tamen, sæpissime concurrat.

LXXXII.

Differt itaque atrophia ab hectica & phthisi.

Coschwitzii Pathologia.

Uu

SCHOL.

SCHOL.

Licet enim phtisi & hœtica tabida corporis consumptio jungatur, in his affectibus tamen symptoma solum constituit, & ulcerosam hepatis, pulmonum, vel aliarum internarum partium, pro causa agnoscit, quæ in atrophia strictè dicta non occurrit.

LXXXIII.

Atrophia diversis titulis insignitur pro diversitate subjectorum, & partis specialiter adfectæ.

SCHOL.

Ita enim solenniore acceptione atrophia nominatur, quando ætati infantili & puerili speciatim insidias struit: tabis vero titulum assumit, si adultiorem ætatem invadat: & tandem marasmi nomine gaudet, si senibus infesta existat, & sub omnibus his nominibus universaliter in corpore procedat. Quando autem unum aut alterum saltim membrum tabida tali consumptione corripitur, aridura vocatur.

LXXXIV.

Subjectum tam generale quam speciale ex antecedentibus patet.

LXXXV.

Causa proxima est vel lymphæ positivus defectus, vel ipsius denegata legitima distributio.

SCHOL.

Præsentia enim lymphæ nutritiæ necessario requiritur in corpore, pro ipsius nutritione, cum ex physiologicis jamjam constet, proximam nutritionis materiam nullam aliam esse nisi lympham: ubicunque itaque positivus illius defectus argui potest, ibi corporis tabes necessario sequitur. Nec tamen sufficit lymphæ in corpore sola præsentia, nisi sub humorum circulo ad partes debite distribuatur, illisque adplicetur.

LXXXVI.

Causa antecedens proximior est vel alimentorum defectus: vel lymphæ discrasia, tam spissior & mucida, quam tenuis & aquea.

SCHOL.

SCHOL.

Alimentorum præsentia sicut chylum & lympham in genere corpori suppeditat, ita eorundem defectum sub inedia, chyli & lymphæ quoque defectus sequitur, & deficiente materiali nutritionis causa deficit quoque effectus.

Quando autem lymphæ discrasia laborat mucida & spissa, tunc circulum suum tardius absolvit, tardiusque & parcius partibus adponitur, ne dicam, quod pauciore sui parte talis lymphæ in corporis nutrimentum cadat, & potius obstructionibus partium anam præbeat.

Simili modo lymphæ nimis aquosa & tenuis, paucioribus partibus gelatinosis referta, corpus nutrire nequit, sed potius ad largiores, quam par est, excretiones, alvinas, diureticas, & periphericas cum virium prostratione disponit.

LXXXVII.

Causa antecedentes remotiores, ex una parte quærenda sunt in victus atque diætæ vitiiis.

SCHOL.

Disponunt hoc intuitu ad malum præsens cibi mucidiores & viscidiores, crassi; præcipue ubi ætas puerilis aut senilis eorum concoctioni haud satisfacere potest: unde in humoribus similes impuritates generantur, lympham in specie male afficientes.

Nec minore jure potus hic accusare licet inconvenientes; sicut enim potus nimium aquosi & tenues partes laudabiles nutritias non adferunt, quin potius illas, quæ a cibis suggeruntur, ultra modum diluant, atque distemperent; ita quoque potus spirituosus, qualis est spiritus vini, abusive usurpati, chylum non modo turbant, & ad spissitudinem disponunt, sed glandulas ventriculi & intestini duodeni constringendo, menstrui salivæ necessariam eructationem, pro meliori chylicatione requisitam, impediunt atque supprimunt.

Cujus rei sæpissime in praxi quotidiana plurima occurrunt testimonia de infantibus atrophicis, qui tales, nimis credulæ superstitionis argumento, per incantationem aut fascinum creduntur acsupponuntur; cum tamen, facta debita causarum exploratione, dilucide pateat, ipsos

parentes incantatores fuisse, & sub perverſa ac intempetiſtiva actum concoctionis promovendi cura, infantem tenellos ad hoc malum diſpoſuiſſe.

LXXXVIII.

Ex altera parte ad hanc cauſarum claſſem pertinet organorum lymphæ depurandæ inſervientium mala diſpoſitio.

SCHOL.

Sic in conſiderationem maxime veniunt glandulæ variæ in corpore præſentes, præcipue meſaraicæ, & pancreas: his enim per ſtriſturam ſpaſticam coarctatis, aut a materia mucido-viſcida obſtructis, aut plane induratis atque ſcirrhoſis, lymphæ impuriore redditur, ut ita partibus heterogeneis reſerta, corpus loco nutritionis lædat. Id quod tanto facilius ſuccedit, ſi forſan a partibus externis glanduloſis cutaneis & ſubcutaneis, materiæ tales heterogeneæ ad interiores partes transferantur; quale quid frequenter contingit apud infantem, quibus achores, tinea capitis, cruſta lactea retroceſſerunt.

LXXXIX.

Occaſionales cauſas ut plurimum ſuppeditant externæ refrigerationes, & internæ adſtriſtiones.

SCHOL.

Hinc videmus, tabidas ejuſmodi conſumptiones totius corporis illis maxime familiares eſſe infantibus, qui ſub ſomno multum & sæpe ſudarunt, & frigori repente expoſiti fuerunt, vel quibus ſub iisdem circumſtantiis primæ viæ tempore nocturno & matutino potibus frigidis obrutæ fuerunt.

Neque in adultioribus deſciant exempla & obſervationes, ſi modo debite attenderentur, quod poſt repentinas perfrigerationes corporis, perpeſſa antea exaſtuatione, vel poſt diarrhœas, hæmorrhagias, & febres, per adſtringentia curatas, iisdem affectibus tabidis ſubjiciantur.

XC.

Peculiarem aliquando conſtituit cauſam verminofa ſoboles.

SCHOL.

MORBI EX TITULO
 SCOL
 Et quidem hoc præſertim
 præſentis in morbis, ceteris
 morbis inſolubilibus beluorum præſentibus
 XC
 Anſera membrorum part
 videretur, vel aliter extrinſic
 S
 Al' æreque enim crudi
 mori dicitur præſentis autem afflicto
 lingue enim lymphæ dicitur morbi
 legone lecta neque ad præſentis di
 membrorum videretur hæc morbidam ex
 venter, quando perit cibus videretur
 inibus, externa remedia nimis
 de huius ſortis diſta, intempetiſt
 affectus externi
 Cruſta
 Z
 Cruſta lactea
 a lactis impuritate manans
 S
 Inſignis ſub hoc titulo
 m occipit, videretur externam afflic
 tendo, mori neque humoris
 nem perit, ceterumque ulcerofa
 tum continere videtur, e que
 no nova ſemper præſentitur cruſta
 XCII
 Inſignis gaudet huius aff
 U 3

SCHOL.

Et quidem hoc potissimum apud infantes, quibus sæpissime copiosa sua præsentia in intestinis, chylum laudabilem subtrahunt, atque lymphæ nutritiæ laudabilis defectum producant.

XC I.

Aridura membrorum particularis ordinariæ vel lesionem violentam, vel dolores arthriticos prægressos, pro causa agnoscit.

SCHOL.

Ab utraque enim causa antecedente sæpissime partes musculosæ artuum strictura spastica adeo afficiuntur, ut remittentibus etiam doloribus, sanguis cum lymphæ debito modo non transeat, ideoque lymphæ haud legitime secreta atque adposita, & sanguine non libere transfluente, totum membrum aridum & marcidum appareat: id quod aliquando arte promovetur, quando post casus, ictus, contusiones, vel sub arthriticis passionibus, externa remedia nimis calida, oleosa terebinthinata, succinata, & hujus farinæ alia, intempestive applicantur.

Affectus externi cutim deturpantes. Crusta lactea.

XC II.

Crusta lactea est defœdatio faciei ulcerosa crustacea humorosa, a lactis impuritate oriunda.

SCHOL.

Intelligimus sub hoc titulo illum affectum infantilem, qui solam faciem occupat, cutim externam afficit, in illa pustulas & pruritus producendo, mox magnam humoris lymphatico-ferosi congestionem & affusionem parit, crustamque ulcerosam crassam format, humorem spissiusculum continue fundentem, e quo ab aëre ambiente exsiccatum & inspissatum nova semper progignitur crusta flavescens.

XC III.

Subiectum generale hujus affectus sunt infantes.

Uu 3

SCHOL.

SCHOL.

Sola enim ætas prima infantilis deprehenditur huic affectui obnoxia, & quidem sub ipsa lactatione, dum post ablactationem haud facile oritur, nec ante illam præsens, post eandem persistit, sed ordinarie cessat, sub qua ætate habitus corporis spongiosus temperamenti sanguinei, aut sanguineo-phlegmatici particeps concurrere solet.

XCIV.

Subiectum speciale existit sola facies, ejusque cutis.

SCHOL.

Et quidem hoc, vel in totum, vel ex parte: siquidem non statim tota facies, sed ordinarie ab initio aliqua ipsius pars, in fronte, gena alterutra, aut mento, a pustulis ejusmodi occupantur, donec successu temporis sub scalptione ægrorum ulterius serpent, totamque faciem successive obsideant.

XCV.

Causa materialis proxima est lymphæ, falsedine serosa imprægnata, & inquinata.

SCHOL.

Cum enim serum falsum a lymphæ laudabili non semper satis cito sequestratur, hæc ab illo in corruptionem mucido-falsam trahitur, quæ partibus solidis sub suo transitu facile labem affricare potest, præsertim cum cutis tenera adhuc existat, & causæ accessorix suum quoque symbolum contribuant.

XCVI.

Antecedentem causam haud sine jure ponimus in ægotantium nutrimento, lacte nempe materno, aut nutricis, ejusque discrasia partim mucida & pingui, partim salina.

SCHOL.

Hoc nutrimentum tanquam principale atque primarium, multoties quoque unicum, eandem lymphæ nutritiæ conditionem post se trahere valet, cum utique humorum dispositio nutrimentorum conditionem sequatur, ejusmodi infantes autem raro aliud præter lac muliebri nutrimentum accipiant: id quod etiam effectus a posteriori testatur, quando infantes post ablationem ab ipso malo ordinarie liberantur.

Dispo-

Disponunt autem lac maternum ad ejusmodi discrasiam partim cibi falsi dyspepti, partim potus nimis crassi, spissi & feculenti; partim denique vitæ genus, quo matres aut nutrices, vel in genere, vel ad minimum tunc temporis utuntur, sedentarium & minus mobile: unde lac quoque tam propter particularum heterogenearum accessum, quam propter sequestrationis earundem defectum corrumpitur ac alteratur, ut in corporibus tenellis molestos tales edat effectus.

XCVII.

Occasionalem causam constituere potest liberior aëris frigiduli usus aut accessus.

SCHOLA.

Hic enim præcipue circa caput & faciem largius admissus transpirationem liberiolem præpediendo, secessum particularum salino-ferosarum tenuiorem, a lymphâ non modo impedit, sed inspissando lymphalem humorem, stagnationem ejus sub cute producit, atque ad discrasiam acrem falsam disponit.

Faciunt huc in specie sæpissime intempestivæ illæ capitis & faciei refrigerationes, quæ sunt post somnum, & sub somno excitatum atque perpeffum sudorem; quoniam sub somno & calore humores resoluti atque fluxiles ad corporis peripheriam feruntur, ibique a subsequente refrigeratione sub aura liberiole tanto facilius stagnationi, inspissationi & coagulationi subjiciuntur, unde subsequens illa corruptio falso-mucida primum suum ortum trahit.

Achores.

XCVIII.

Achores sunt levior species exulceratoria defædationis cutis, in summo capite, cum crusta spissiore, humorem spissiusculum fundente.

SCHOLA.

Intelligimus hoc nomine itidem affectum infantilem, similis cum priore indolis: dum a stagnatione humorum lymphatico-ferosorum, eorumque discrasia falsa mucida in summitate capitis, ejusque capillitio, pustulæ & ulcuscula prorumpunt, ulcerosam & copiosam satis humiditatem fundunt, crustamque spissam, pruritu infantibus molestam, producunt.

XCIX.

Subjectum generale itidem constituit aetas infantilis, cum temperamento humidioris & succulento.

SCHOL.

Ratione ætatis tamen monendum, quod quidem infantibus lactentibus familiariter eveniant achores, sed non per lactationis tempus solum subsistant, verum partim diutius ad majores annos portrahantur, partim etiam ferius, & post ablactationem intra primum & septimum annum orientur.

C.

Subjectum speciale hujus affectus non est facies, sed solum summum caput.

CI.

Causa materialis eadem est, quam in antecedente affectu declaravimus.

SCHOL.

Lympha nempe, discrasia falsa seroso-mucida laborans, in summo capite stagnans, cutimque exulcerans.

CII.

Causa antecedens dependet a victus atque diætæ erroribus.

SCHOL.

Etiamsi achores non modo infantibus in genere, sed etiam lactentibus in specie familiares existant, nihilominus, cum etiam post ablactationem frequentius orientur, diutiusque durent, non solitarie causa quærenda est in lacte nutricis, aut materno, sed etiam in victu post lactationem usurpato, ita tamen, ut sæpius quoque prima quoad numerum ordinemque agendi causa a reliquiis lactis materni sit petenda.

CIII.

Reliquas causas occasionales proxime antecedentis affectus hic quoque applicare possumus.

Tinea

Tinea capitis.

CIV.

Tinea capitis non minus est ulceratoria cutis in summo capite defædatio, a sero acriore salso oriunda, ab antecedente tamen per varia accidentia diversa.

SCHOL.

Differt maxime hic affectus a præcedente in eo, quod, sicut achores simplicem crustam exhibent ulcerosam, ita hæc nullam fere talem crustam spissam producat, sed cutis affecta magis intense rubeat, ichorosum liquorem, non adeo copiosum, fundat, mediocriter inflata sit ac turgeat, cuticula ipsa quasi niteat, & ita tenuis existat, ut levio- re quoque motu scalptorio aut friatorio facillime abradatur, ex abra- sa vero cuticula ichorosus humor fluat atque suberuentus, unde secedenti- bus etiam copiose squammulis furfuraceis, substrata cutis stigmata quasi cruenta sanguinea & ichorosa habet, e quibus, tanquam favo, ichor propullulat, & simul capillos quasi arrodit, & corrodit, ut in parte affecta stipularum instar & brevi eminentia appareant.

CV.

Subjectum generale non solum constituunt infantes, sed etiam aliquando adultiores.

SCHOL.

Quamvis enim ætati infantili hic affectus non plane insolitus sit, tamen ad eam non solitarie restringi potest, dum non minus aliquando adultioribus quoque satis molestus existit, & ab ætate puerili in pro- vectiorem extenditur.

CVI.

Subjectum speciale idem est, cum eo, quod sub antecedente affectu declaravimus.

CVII.

Distinguitur hic affectus a medicis in benignum & mali- gnum.

SCHOL.

Quatenus nempe in uno alterove subjecto, vel causa graviores
Cofchwitzii Pathologia. X X accef-

accesserunt, majoremque cacochymicum statum induxerunt, vel per diuturnam durationem affectus pertinacior atque rebellis factus, curam haud ita facilem admittit, atque symptomatibus gravioribus stipatus, terminos capillitii forsan transcendit, ipsamque aliquando frontem occupat, faciemque deturpando, valde molestus existit: quem affectus gradum ordinarie sub titulo, *des bösen oder Erb-Grindes*, indigitare solent.

CVIII.

Causæ materiales, tam proximiores, quam remotiores, generaliter & essentialiter eadem sunt, quas sub acboribus adesse diximus.

SCHOL.

Adest enim humorum lymphatico-serosorum discrasia falsa; specialiter tamen hæc differentia adesse videtur, quod major culpa sero, quam lymphæ puriori sit adscribenda, ideoque in capitis tinea major materiæ peccantis acrimonia salino-ulcerosa occurrat, unde quoque ea dependet differentia læsionis, quod in hoc affectu cutis magis erosa ac foraminulis pertusa, & capilli abradi existant, nec non humor magis saniosus & ichorosus fundatur, qui non crustam aliquam spissiore & glutinosam format, sed potius furfuraceas secessiones, cum cutis substrato rubore, post se relinquit.

CIX.

Causam antecedentem merito hic ponimus in universaliori statu corporis cacochymico.

SCHOL.

Deprehendimus enim ordinarie, hoc adfectu laborantes dispositione corporis valde depravata frui, nec causam hic simpliciter in vitæ erroribus quærendam esse, sed in confluxu quasi causarum huc concurrentium: cum magis magisque ad talem statum disponant temperamentum valde phlegmaticum, vitæ genus, diætæ & victus crassior, aër rigidior, transpirationem impediens, aquarum salinarum stagnantium aut graviorum usus, hæreditaria dispositio, variæque aliæ causæ.

Scabies.

Scabies.

CX.

Scabies est cutis defœdatio chronica per pustulas ulcerosas saniosas, pruritus maximum producentes, ab acrimonia salsa humorum oriunda.

SCHOL.

Sicut antecedentes, ita non minus hic affectus corruptionem falsam humorum agnoscit, seque dignoscendum sistit, per pustulas magis aut minus saniosas, atque materia fœda repletas, quæ satis diu ægro-
tantes molestissimo pruritu fere in toto corpore angunt vexantque.

CXI.

Distinguitur scabies in siccam, humidam, atque ferinam.

SCHOL.

Dependet tota differentia inter siccam & humidam scabiem a majore aut minore copia humoris, in pustulis, scabiem constituentibus, inclusi, a quo in majorem aut minorem molem elewantur, & ambitum modo angustiorem, modo latiore formant.

De ferina scabie notandum, quod proprie pertineat ad scabiem siccam, cujus speciem subalternam constituit, quæ aliquando pro diversitate temperamentorum, aut individualis acris & salis discrasie humorum, ortum capit.

CXII.

Subiectum scabiei sicca constituunt temperamenta sicciora, nec non quoad ætatem, persona magis seniores.

SCHOL.

Temperamentum puta cholericum & melancholicum, & ubi hæc temperamenta cum aliis aut inter se invicem miscentur, ita tamen, ut purioribus illis sicca scabies vero nomine familiaris sit, & prout major aut minor discrasia falsa concurrat, ad ferinam inclinet.

Seniores præ junioribus propter majorem inclinationem ad siccitatem fibrosarum partium, & spissitudinem humorum, magis ad eorundem impuritatem falsam, consequenter hunc ejus effectum, dispositæ existunt.

XX 2

CXIII.

CXIII.

Humida scabiei magis subjiciuntur humidiora individua, de temperamento phlegmatico & sanguineo participantia.

SCHOL.

Hæc enim majore humorum abundantia turgent, & laxiore corporis habitu gaudent: Quoad ætatem vero nulla præcise ætas præ alia scabiei in genere obnoxia est, sed cujuscunque ætatis personæ ab illa corripuntur.

CXIV.

Speciale subjectum est cutis in corporis peripheria.

SCHOL.

Excipitur tamen hic solum caput, in quo, licet totum reliquum corpus cum artubus scabies obsessum sit, nullæ hnjus generis pustulæ observantur.

CXV.

Causa materialis proxima est lymphæ discrasia falsa corrupta.

SCHOL.

Hæc enim mucidior & spissior facta, sub reliquo humorum circulo ad glandulas subcutaneas delata, & sub stagnatione, quam hic subit, ad corruptionem falsam ulcerosam devoluta, qua cutim in continuitate sua lædit, erodit, pustulasque producit.

CXVI.

Causam antecedentem proximiorum iterum querimus in nimio diuturno feri falso-sulphurei, cum lymphæ connubio, & impedita utriusque tempestiva secretione.

SCHOL.

Unde, si jam in peripheria cutis stagnat, a particulis sulphureis & salinis, motus intestinus subtiliter fermentativus excitatur, falsam & ulceratoriam illam corruptionem producens, atque fermentativam suam indolem in eo manifestans, quod per contagium ulterius propagari possit.

CXVII.

Remotiores cause antecedentes, æque ac occasionales, sunt varia, & quidem tales, quæ vel feri falsi copiosum proventum

ac generationem promovent, vel secretionem & excretionem ejus impediunt.

SCHOL.

Favent autem generationi copiosæ feri, alimenta multa falsedine imbuta, aquæ impuriore falsæ, unde ab experientia comprobatum habemus, quod regionum illarum maritimarum, aut aliarum incolæ, ubi victus crassior falsus in usu est, & cibi saliti, fumoque indurati, copiose ingeruntur, aquæ etiam de marina falsa, ex propinquitate locorum ad maris littora, multum participant, præ aliis hoc morbo adficiantur, & scabies illis morbus quasi endemius existat.

Ad impeditiorem feri falsi in corpore generati excretionem faciunt omnes illæ causæ generales externæ, quæ transpirationem periphericam prohibere possunt, atque partim poros cutaneos stringendo, partim humores sub cute hærentes lymphatico-serosos inspissando & coagulando symbolum suum conferunt; quo nomine huc referimus aërem minus temperatum ac rigidum frigidum, vel in genere, vel specialiter quoque illis regionibus, de quibus modo diximus, familiarem, quo vel temporarie saltem pori constringuntur, humoresque incrassantur, vel perpetuam quasi talem dispositionem nanciscuntur, ut tanto promptius ejusmodi læsiones inde oriuntur.

Ad occasionales & externas causas pertinet partim contagium, per conversationem cum personis scabie infectis, & familiarem stropholorum, lectorum, vestimentorum, usum: partim peculiaris sordities, aut rerum lanearum pinguium tractatio: unde videmus, sartores in specie hoc morbo præ aliis inquinatos.

Intertrigo.

CXVIII.

Intertrigo est levis cuticula summa excoriatio, cum ipsius a cute substrata secessione, ab acrimonia feri oriunda.

SCHOL.

Remota enim ac secedente cuticula, cutis substrata rubra & subcruenta adparet, cum dolore, humorem tenuem salsum per poros fundens, qui sæpe vicinas quoque, quas tangit, partes arrodit.

CXIX.

Subjiciuntur huic adfectui partim infantes, partim adultiores persona, præsertim obesa, sero salso abundantes, aut ad multos sudores prona.

CXX.

Speciale subjectum existunt diversa corporis nostri regiones.

SCHOL.

Sic infantibus familiaris est hæc molestia, post aures, circa collum & axillas: senioribus autem æque ac pueris circa inguina, femora, & scrotum, digitosque pedum, cum dolore sæpe satis molesto atque pruritu.

CXXI.

Causa materialis immediata & proxima est serum salsum.

SCHOL.

Et quidem hoc non æque in toto corpore abundans, aut speciali discrasia laborans, sed potius in loco affecto sub sudoris forma excretum, ibique justo diutius detentum, nec satis cito desiccatum; quando enim partes carnosæ & cutaneæ sibi invicem fortius adjacent, a transpiratione perpetua sudor intra cutis complicationem colligitur, & sub motu partium attritorio cuticulam emolliendo & detrudendo, excoriationem illam causatur; quo facto, novus humor serofus continue stillat, cœptamque semel excoriationem fovet: unde quoque sub moderata desiccatione, vel per linteamina molliora, vel per pulveres exsiccentes commodissime tollitur. Apud infantes teneriores & ætate minores in partibus pudendorum aliquando, imo ordinarie, non æque sudor, sed urina, hanc materialem causam constituit.

CXXII.

Occasionalis causa in adultioribus ut plurimum est obesitas, & ab hac dependens motus partium sub ambulatione attritorius, quo sudatio plus, quam par est, promovetur; quam obesitatem quoque haud raro apud infantes accusare licet.

Impe-

Impetigines & serpigines.

CXXIII.

Impetigines sunt exanthemata leviora, ex pluribus minoribus pustulis quasi in cumulum collectis, hinc inde in cute nascentia, & quando latius serpendo ulterius progrediuntur, serpiginum titulum obtinentia.

SCHOL.

Utplurimum hæc exanthemata sicca sunt, ardore atque pruritu molesta, & tandem in furfures quasi secedentia, vulgo sub nomine der *Zittermähler*, *Zettriefen*, *Schwinden* oder *Flechten* nota: aliquando in humidioribus subjectis humorem falsum tenuissimum insensibiliter fundunt, quo intuitu etiam latius serpere solent.

CXXIV.

Cutis in toto corpore subjectum speciale constituit.

SCHOL.

Nulla enim ipsius pars excepta manet, quin aliquando ab his exanthematibus satis diu durantibus, cutimque defœdantibus obfideatur.

CXXV

Causam materialem esse agnoscimus serum tenue, paucum & acre.

SCHOL.

Hoc in specialissima quadam cutis particula collectum, & sub cuticula stagnans, hanc attollit, atque sub illa mora temporis quasi exsiccatum, cuticulam a cute elevatam secedere facit, furfuresque format.

CXXVI

Occasionales cause ut plurimum sunt corporis exastuaciones, easque sequentes repentina refrigerationes, præsertim a potu frigido, repente hausto.

SCHOL.

Hinc fit, ut quasi sub horripilatoria & vaga peripheriæ constrictione portiunculæ feri acrioris tenuis & falsi hinc inde sub cuticula incarcerentur ac detineantur, & in auras avolante portione fluida, residua portio salina in forma sicca quasi remaneat, dictumque effectum producat. CAP.

CAPUT III.

DE

LUE VENEREA CUM ADNEXIS.

I.

Lues venerea est morbus contagiosus, chronicus, peculiarem humorum lymphatico-salivalem, & sanguinis impuritatem viscido-salsam & acrem producens: primordialiter ab impura venere oriens, variis tamen modis, communicabilis, suamque tragœdiam in partibus tam fluidis quam solidis, diversis cruciatibus ludens.

SCHOL.

Luem veneream morbum esse, Germanis neque ab omni ævo notum, neque omni tempore adeo familiarem, quam nostris temporibus existit, res est notissima. Ante navigationem enim Columbi ad oras Americanas, notum fuisse hunc morbum, haud constat: sed ab illius confortibus, dum reverterentur, ad Hispanos, & abhinc in obsidione Neapolitana ad Neapolitanos, & hinc simul ad Gallos translatum fuisse, historia testatur, unde quoad prima sua incunabula morbus Americanus nominari meretur.

Acceptit autem, secundum hunc sui progressum ad varias regiones earumque incolas, varia quoque nomina, titulosque diversos: unde ab Hispanis variolarum Hispanicarum, a Neapolitanis, morbi Neapolitani, & a Gallica natione morbi Gallici, vel der Frankosen nomen ac titulum obtinuit, atque hunc ultimum quasi proprium in hunc usque diem retinuit, ut vulgo alio nomine non insigniatur: nisi quod medici, ad causas ipsius magis respicientes, luis venereæ nomen ipsi imposuerint, cum hic morbus tanquam lues contagiosa familiarissimus & ordinarius sit illis utriusque sexus personis, quæ illicita venere utuntur, ejusque castris sese dedunt, & loco stipendii illum inde reportant: qui variis hinc pathematibus complicatis, ulcratoriis mali moris, præcipue circa genitalia & partes glandulosas faucium, colli, narium, inguinum, nec non dolorosis arthriticis & osteocopis circa ossa cranii, scapularum, humerorum & tibia-

rum,

tempore notissimo præcipue in
suis, gnomosis, in fummo
suis sibi manifestare solent.

Subjuncta hujus affectus,
se experiantur, dantur sive

Sc

Va enim ex proprio vitiis
ctibus illa non sunt, quam eja
magis: luitus venereis indubi
tato sua dicitur: si tempore caudis
in sua insipiam, non eriverem
Vt ex causis occasionalibus de est
quibus dicitur: ob illa neminem
caus, latus sua conditionis: tunc
in aqua infantes seque se adhibe
juvenes cum virginitas, morbi
tamen notandum, non
dibus causis, neque uno eodem

Speciale subjunctum cum

corporis partem hanc est dicitur

De amorem cum amorem cum

impetum in sum labore, infir

tant, ex sibiis vitem opera. vitem

sum libes afflictorum, pro: ex

deestime paret.

IV.

Causa materialis proxima l

quam per lumbos in partibus

veneream, per sanguinem ad

est transiitum

causam Pathologicam

agiosus, chronicus, pernici-
salissimum, & sanguinis
& aerem producentis:
varius tamen modis,
partibus tam fluidis

anis neque ab omni ævo ne-
m, quam nostris temporibus
venit enim Columbi ad oras
und constat: sed ab illius con-
ab hinc in obtione Neapo-
los transarum fuisse, historia
motibus Americis nomina-

gressum ad varias regiones
lesque diverfos: unde ab
nis, morbi Neapolitani, &
gen nomen ac titulum ob-
in usumque tuum retinuit,
quod medici, ad causas ipsas
impulerunt, cum hic mor-
& ordinarius sit illis annis
tur, ejusque causis deo de-
t: qui variis hinc patema-
recipue circa gentes de par-
num, nec non doloris ter-
arum, humorum & obli-
rum,

rum, tempore nocturno præcipue ingravescentibus: aut nodosis, atque tophaceis, gummatosis, in summo capite, fronte, artubus, & locis tendinosi sese manifestare solet.

II.

Subjecta hujus affectus, qua ipsum vel totum, vel ex parte experiuntur, duplicis sunt generis.

SCHOL.

Vel enim ex propria culpa hoc sibi contrahunt malum, & hujus ordinis alia non sunt, quam ejus ætatis personæ, ut annos pubertatis transgressæ, lusibus venereis indulgere valeant, sine discrimine temperamenti aut sexus: si nempe causam primariam antecedentem, concubitum puta impurum, non evitarint.

Vel ex causis occasionalibus & externis eidem subjiciuntur: & hanc si respiciamus classem, ab illa neminem excludere possumus, cujuscunque ætatis, sexus aut conditionis fuerit, cum tristis observatio doceat, pueros atque infantes æque ac adultiores ac senes, viros pariter ac mulieres, juvenes cum virginibus, maritatas & non maritatas, ab illo corripri: ubi tamen notandum, non apud omnes ab iisdem antecedentibus specialibus causis, neque uno eodemque modo ac gradu dictum affectum oriri.

III.

Speciale subjectum cum respectu ad certam principalem corporis partem haud est determinabile.

SCHOL.

De humoribus enim notissimum est & manifestum, quod peculiari impuritate in totum laborent, ipsisque solidis partibus labem communicent; ex solidis autem paucæ excipiuntur, quibus non aliqua ad minimum labes adfricetur, prout ex historia morbi pathognomonica abundantissime patet.

IV.

Causa materialis proxima læsionis ejusmodi tam in humoribus, quam per humores in partibus solidis, est miasma speciale venereum, per contagium ab uno corpore ad aliud communicatum & translatum.

Coschwitzji Pathologia.

Yy

SCHOL.

SCHOL.

Subtilis equidem & fermentativæ indolis existit hoc miasma, haud tamen ejusmodi subtilitatis, ut instar miasmatum febrilium contagiosorum humorum putredinosam corruptionem inducere posset, sed potius humoribus, præcipue lymphatico-salivalibus, & per hos ipsi sanguini specialem lentorem, mucescentiam & tenacitatem contrahens, quæ tandem in corruptionem falso-ulcerosam abit, partes solidas simul arrodentem, & tendines, membranas, glandulas æque ac alia ossa afficientem: quæ mucescentia ad sanguinem usque penetrans, in summe infectis sese haud raro manifestat sub venæsectione, quando illorum sanguis refrigeratus non modo specialem lentorem in genere monstrat, sed portiones viscosas albidas singulariter collectas continet.

V

Causam antecedentem hujus mali proximam nullatenus ponere possumus in rebus naturalibus, aut non naturalibus, earumque abusu, sed in solo contagio, ab aliis corporibus communicato.

SCHOL.

In humoribus enim lymphatico-salivalibus, quatenus in quovis subiecto solito modo constituti sunt, & specialiter liquidum spermaticum & humorem genialem constituunt, ejusmodi corruptionem atque ipsius fundamentum quærere nefas esset, dum ne unicum quidem exemplum allegari potest, quod unquam in homine vel ex feminis abundantia, vel ejus diuturna retentione, vel e contrario, ex immoderato, puro tamen veneris usu cum conjuge propria ac pura, malum hoc, nedum unicum hujus morbi symptoma essentiale generatum fuerit.

VI.

Communicatio hujus miasmatis & contagii venerei fit duplici modo: uno immediato, altero mediato.

SCHOL.

Immediatum communicationis modum nominamus, quando sub concubitu cum persona impura alterutrius sexus miasma illud contrahitur, & vel fœmella a viro gonorrhœa, aut lue venerea perfecta laborante, vel masculus a fœmella, fluorem album malignum experiente, conta-

lue, dum particula illa miasma
veneris tunc excipitur
per illorum sese infusum, &
albidius veneris sui generis
in feminis prodegit.

Quibus tandem, vel tunc
egum illud bene serpit, & in
vixit, unde reliqua humores
communicat, hinc tandem tra
nsmittit generali per totum corp
eque variis modis locat.

Mediam vero communicationem
in tres modi citari consuevit
1. ab propinquiore commercio,
2. per venæsectionem,
3. & occulta ab infectis accep

Mediata communicationis
modi non sunt, quam illi,
communicationem sequuntur.

Zange ex hoc dicitur de lue
in pueris adhibere contagium, alio
tempore humores infundere quæ
in partibus canaliculis, quæ tunc
in morbo producit.

Unde ab uno lectore infectore
nie scabies venereæ maxime per
veniens: a vestimenti cruralibus
& pubem, cum stercibus ac
impugnans in tempore circa
viro communi in, suum de
vici solent: & talis trachu ren
tu scabiō-symphalibus communi

gio adfcitur, dum particulæ illæ miasmaticæ immediate membris genitalibus cæstro venereo tunc excitatis, calentibus & spongiosis affricantur, porisque illorum sese insinuant, ibique primo ordinarie effectus suos edunt, ulcuscula venerea aut gonorrhœam in viris, fluorem album malignum in fœminis producant.

E quibus tandem, vel nimis diu occultatis, vel perverse tractatis, contagium illud latius serpit, & successive partes vicinas glandulosas penetrat, unde reliquis humoribus præter & transfuentibus ulterius communicatur, ibique tandem tragœdias suas ludit, donec sub circulo humorum generali per totum corpus diffusum, varias ejus partes obsideat, easque variis modis lædat.

Mediatum vero communicationis contagii modum vocamus, quando quis citra modo citatam concubitus impuri culpam, ab alia persona infecta, sub propinquiore commercio, infcius contagio afficitur: id quod fieri potest per vestimentorum, lectorum, poculorum communem usum, & oscula ab infectis accepta.

VII.

Mediate communicationis contagii effectus tam graves & præcipites non sunt, quam illi, qui immediatam contagii communicationem sequuntur.

SCHOL.

Longe tardius succedunt hæ læsiones, dum maxime externis corporis partibus adhæret contagium, ibique lentiore gradu poros penetrare, seque humoribus insinuare potest, interim autem proxime in cute & partibus cutaneis, pro diversitate mediæ communicationis, læsiones mali moris producit.

Unde ab usu lectorum infectorum, & hinc sudore communicato, ordinarie scabies venerea maxime pertinax & pessimæ indolis, ad ferinam pertinens: a vestimentis cruralibus affectus serpiginosi circa crura, scrotum & pubem, cum rhagadibus ani: ab osculis impurarum personarum impetigines & serpiginosæ circa labia & nares: & a poculorum intempestivo communi usu, faucium & uvulæ læsiones ulceratoriæ contumaces oriri solent: a quibus tractu temporis miasma per poros cutis humoribus seroso-lymphalibus communicatur, atque per illos intimius

reliquis partibus affricari potest, ita ut successive, & neglectis illis lationibus, totum malum venereum inde ortum capere possit.

VIII.

Longe autem gravior contagii translatio est, quando teneris aliquando infantibus, citra illorum culpam dira hæc lues communicatur.

SCHOL.

Id quod fieri potest sub ipsa generatione a parentibus impuris, & lue venerea infectis: ubi miseri infantes, parentum peccata luentes, miserrimo atque tristissimo modo hoc malo adficiuntur, dum tota humorum massa ita contaminatur, ut sæpius summum luis venereæ gradum, per varias externi corporis defædationes adspæcui offerant, quamprimum hanc lucem adspiciunt, & quidem ut plurimum modo incurabili: cum propter maximam tenellorum teneritudinem debita atque legitima medendi methodus locum non inveniatur, quapropter, ut sine omni auxilio miserrime pereant ac moriantur, necesse est.

Ab hoc contagii modo & gradu haud multum discedit alter, quo morbus infantulis lactentibus sub lacte nutricum, hac lue infectarum, affricantur, quoniam hoc tanquam unicum illorum nutrimentum, a nutrice inquinatum, non nisi omnes humores inquinare ac contaminare potest, unde postea diffuso per humores contagio, effectus iphus tandem elucescit, per læsiones partibus solidis inductas, faucium nempe erosiones ulcerosas circa uvulam & tonsillas, aut labiorum oris defædationes ulcerosas rodentes, consolidationem non admittentes: vel in locis pudendis serpiginosi affectibus sese prodentes; ubi specialiter circa anum rhagades ac verrucæ serpiginosæ, cum infantum contabescencia familiariter apparent. Ubi notabile est, quod in nutricum proprio corpore, nisi admodum graviter infectæ fuerint, haud raro per totum lactationis tempus, fere nihil insoliti aut morbidi sentiatur, sed illæ quasi sanæ adpareant, dum infantuli illis ad tempus loco medicorum sunt, & id, quod alias in proprio corpore conspiciendum esset, lacte detrahunt. Interim tamen non sanantur, sed ordinarie facta ablactatione, malum tandem in ipsis prorumpit, & propriis signis sese manifestat.

Gonor-

Gonorrhœa.

IX.

Gonorrhœa est profluvium p. n. materia saniosa ulcerosa ex membro virili, cum ardore atque dolore, ab urethra exulceratione modo leviore, modo graviore, ortum ducens.

SCHOL.

Inter affectus ita dictos venereos haud ultimus hic est: sed ordinarie quasi primus, qui impurum concubitum sequitur. Hunc enim excipit primo dolor & ardor cum leviore urethrae exulceratione, ab initio quidem, in principio ipsius sub frenulo, ubi levis aliqua cavitas observatur, persistente, postmodum vero per longitudinem urethrae successively progrediente, & sæpius, si prior gradus negligatur, ad penis radicem, & glandulam prostatam sese extendente: ubi propter continuitatis solutionem in parte membranosa & glandulosa stillicidium aut profluvium materiae submucidae saniosæ, & tandem liquoris genitalis, involuntarium & perpetuum, producit, quem læsionis gradum, si diutius duraverit, & malum ad summum perveniat incrementum, sequi potest ipsarum vesicularum seminalium erosio, & tandem sub hoc rerum statu veri spermatis virilis involuntaria continua excretio.

X.

Subjectum gonorrhœa generale constituit sexus nobilior, quippe qui solus ab illa vexatur.

SCHOL.

Quamvis enim sequiori sexui fluor albus familiaris sit, qui hujus vices supplere potest, & gonorrhœa muliebris dici, ad minimum tamen secundum loquendi modum, in scholis medicis receptum, uterque affectus ab invicem separatus existit: deinde ætas annos pubertatis superans, & ad exercitia veneræ apta: junior tamen præ senili, ob rationes partim morales, partim physicas plures; magis specialiter autem huic affectui subjiciuntur illæ dicti sexus, dictæque ætatis personæ, quæ illicita venere utuntur, atque concubitum cum personis impuris celebrare solent.

XI.

Speciale subjectum, aut partem affectam, declaramus urethram, glandulam prostaticam, & aliquando vesiculas feminales.

SCHOL.

In primo enim principio dolores exulcerationem declarantes persistunt sub glande, e regione frenuli, e quo loco etiam primæ guttulæ humoris effluentis leni tactu exprimi possunt: successu temporis autem materia acris partim per se, partim sub accessu urinæ transfluxa per reliquum urethræ tractum sese disseminat, & ita successive circa penis radicem glandulam prostaticam aggreditur, ubi cum liquido in illa sequestrato fermentescibili concurrens, tanto acrior facta, hic potissimum maximamque læsionem causatur: quæ læsio tunc per dolores & cruciatus, in hac regione orientes, agnoscitur, atque ut plurimum hic subsistere solet, nisi forsân neglectu totius affectus, aut perversa ipsius medicatione, virus illud altius ad vesiculas feminales deducatur, iisque simile damnum minetur.

XII.

Distinguitur gonorrhœa ordinariæ in simplicem aut benignam, vel veneream aut malignam.

SCHOL.

Circa hanc distinctionem primo notandum est, gonorrhœam distinctum plane affectum esse a pollutione: quamvis enim vi vocis gonorrhœa significet spermatis aut genituræ profluvium, & hoc intuitu apud lexicographos gonorrhœæ titulus & pollutioni & nostro affectui communis tribuatur, nihilominus tamen usus hucusque receptus sufficienter docet, a medicis plurimis & magis probatis utrumque affectum satis notanter distingui, ideoque apud practicis duplicem titulum in usu esse: ut taceam, confusionis fundamentum satis aperte niti ignorantia distinctionis causæ, id quod facile condonandum est antiquitati, ob minorem morborum venereorum notitiam, quippe qui a certo saltem tempore magis magisque innotuerunt.

Unde

DE VENEREA CU
 in penis temporibus hanc
 materia modo spissitate ex
 seminis: pro spermatis
 variatione gonorrhœa: a vene
 re dicitur, ad hanc notitiam
 e rubra tempora duratiorem
 novam pollutionis tunc per
 zens, eoque vero feminis
 munda: tubercula, gonorrhœa
 nocens.
 Hinc factum videtur: quod sp
 li raris gonorrhœa raris inf
 zens exeret quippe: nemi cu
 liquam mancipaverit: eque
 in noquam concubis signis d
 neque effectus differentiam noc
 rems: & curatiois habere, me
 si affectus essentialiter disti
 neque videtur, hoc lenis gon
 ranguam, vel a curis venere
 quito indistincte, utique illam
 larem eia per ipsam hanc, nec
 ne tempore, uti timore malign
 randum esse: pro dicitur esse
 mtegra omni capere posse
 III
 Causa materialis proxima est
 rempora, sive albo venere
 Schol
 he enim inter propinam & gla
 ram pedestem esse infans, p
 dia.
 XIV
 Causa antecessoria proxima

Unde primis temporibus harum rerum ignari medici omne profluvium materiæ mucidæ spissiusculæ ex urethra, ob analogiam cum liquido spermatico, pro spermatis aut genituræ excretionem habuerunt, ideoque terminum gonorrhœæ a veteribus acceptum, atque ab his pollutionibus tributum, ad hunc nostrum affectum applicarunt, quem errorem per multa tempora durantem alii recentiores probabiliter emendaturi, novum pollutionis titulum pro meliori affectuum distinctione introduxerunt, eumque vero seminalis materiæ profluvio & excretioni involuntariæ tribuerunt, gonorrhœæ titulum nostro affectui præsentem relinquentes.

Hinc factum videtur, quod speciem aliquam pollutionis, in se sane oppido raram, gonorrhœæ titulo insigniverint, & cum hæc excretio doloris, materia excreta quoque, alieni coloris ac odoris expers existeret, hanc benignam nuncupaverint: eique opposuerint malignam nostram veneream, tanquam contrariis signis & symptomatibus gaudentem. Cum autem uterque affectus differentiam notoriam indolis, causarum, formalitatis, eventus, & curationis habeat, me a tramite veritatis non deflectere puto, si affectus essentialiter distinctos distincte quoque pertraxerim, ideoque asseram, hoc sensu gonorrhœam benignam non dari, sed semper malignam, vel a causâ venerea orientem: quoad gradum autem, si comparatio instituat, utique illam tam in principio, quam sub finem benigniorem esse præ ipsius statu, nec non pro gravitate causæ materialis proximæ majore, aut minore malignitatis gradu pollere: quo etiam interpretandum esse puto aliorum assertum de gonorrhœa benigna, quod ex maligna ortum capere possit.

XIII.

Causa materialis proxima est materia acris caustica, a persona impura, fluore albo venereo laborante, communicata.

SCHOL.

Hæc enim intra præputium & glandem in principio hærens, & intra urethram pedetentim sese insinuans, primum exulcerationis fundamentum præbet.

XIV.

Causam antecedentem proximam constituit concubitus impurus.

SCHOL.

SCHOL.

Hinc facillime patebit, materiam sub gonorrhœa a effluentem non esse materiam seminalem, aut verum sperma, nisi in malo ad summum gradum provento & inveterato, sed potius in principio materiam saniosam, ex membrana urethræ glandulosa sudantem, cui tractu temporis, altius serpente exulceratione, succedit & admiscetur liquidum, in glandula prostata sequestratum, a cujus admixtione major acrimoniæ gradus, colorisque atque odoris, ex albo & quasi insensibili, in flavum aut viridescentem, & tetrum fœtidumque mutatio dependet, præcipue si virus venereum altiores in humoribus ceperit radices.

Fluor albus venereus.

XVI.

Fluor albus venereus, dicitur profluvium acre saniosum & causticum ex genitalibus mulierum, ab ulcerosa illorum læsione post contagium venereum ortum ducens.

SCHOL.

Sicut in sexu nobiliore gonorrhœa virulenta, ita ab iisdem causis in sexu sequiore hic affectus oritur atque occurrit, & cum illa, similitudine maxime, coincidit, dum non minus virulentiam suam causticitate, & erosione non modo pudendorum interiorum, sed & partium vicinarum, quas attingit, molestissima, prodit.

XVII.

Subiectum generale molestissimi hujus affectus est sexus muliebris.

SCHOL.

Huic enim soli familiaris existit, & quidem etiam ab annis pubertatis, per reliquam vitam, ita tamen, ut in specie juniores, & specialissime lascivæ personæ, exercitiis venereis illicitis deditæ, præ reliquis huic affectui subjiciantur.

XVIII.

Partem affectam specialem constituit uteri vagina, cum glandulis humorem spissiusculum seroso-mucidum, pro humectatione partium continue secernentibus & excernentibus.

SCHOL.

DE LUE VENEREA
SCHOL.
viam sibi impuro concubitu
mullin & spongiositate
sedi fræctis a virus vel lue
boracibus, communicatur.
XIX.
Causa proxima materialis est
e virus infecto, a maribus
SCHOL.
Hoc materialis virus, cum liquoribus
acidis existens occurrit, ha
nde partes solidae non modo sup
cum histore saniose existit, sed
in dicitur pubertatem, cum excels
operaque summum venereum
a vicinis quoque partes, quo
torem efficit.
XX.
Causa antecedens proxima
qua sub antecedente effectu
tenem repetere volumus,
CAPIT
DE POLLUTIONE
LIBO MULIERVM
Pollutio
I.
relatis et spermatis viri
sub vitæ et somno, at
etiam regnantibus per
ve. priapism simul & sem
Painoga.

SCHOL.

Hic enim sub impuro concubitu miasma venereum promptissimum, propter mollitiem & spongiositatem partis, sese insinuandi locum invenit, quando scemellis a viris vel lue venerea ipsa infectis, vel gonorrhœa laborantibus, communicatur.

XIX.

Causa proxima materialis est miasma venereum, sub spermate virili infecto, a maribus communicatum.

SCHOL.

Hæc materialis causa, cum liquido illo vaginæ uteri indolis fermentescibilis existente concurrens, huic acrimoniam causticam contrahit, unde partes solidas non modo superficialiter arrodit, fluxumque continuum substantiæ saniosæ excitat, sed satis frequenter etiam profundiora ulcera pudendorum, cum excrecentiis verrucosis post se trahit, semperque summum ardorem sub urinæ emissionem inducit, imo ordinarie vicinas quoque partes, quo fluxu suo pervenit, arrodit, cutimque cruentam efficit.

XX.

Causa antecedens proxima & reliqua occasionales eadem sunt, quas sub antecedente affectu indicavimus, quapropter illas hic denuo repetere nolumus.

CAPUT IV.

DE POLLVTIONE, ET FLVORE ALBO MVLIERVM BENIGNO.

Pollutio.

I.

Pollutio est spermatis virilis involuntaria excretio, vel sub nocte & somno, atque insomniis venereis, vel etiam vigilantibus personis, cum membri virilis tentigine ac priapismo simul & semel contingens: vel diurno quoque

Eoschwitzii Pathologia.

Lz

quoque

sub gonorrhoea a fluxum non
iperna, nisi in male uti
pouus in principio mania
lofa sudareus, cui tractantur
& admiscetur liquidum in po
ruccione major acrimonia gra
uasi insensibili, in fluxum uti
atio dependet, præcipue i
it radices.

venereus.

profurium acre saniosum
ab ulcerofo vlorum se
ccens.

a virulenta, int ab hodem
e occurrir, & cum illa, simi
us virulenciam suam causticitate,
andorum, sed & partium vicina

ni hujus affectus est sexa

quidem etiam ab annis puber
in specie iuniores, & specialit
illicitis delina, pre reliquis

instituit uteri cogni, cum
so-mucidam, pri sanecta
& excrementis.

Suo L.

quoque tempore sine erectione membri quocunque modo eveniens, nullam partium genitalium erosionem aut exulcerationem, sed aliquando virium dejectionem atque languorem post se relinquens.

II.

Subjectum generale constituit solus sexus virilis, sub atate annos pubertatis superante.

SCHOL.

Ætatem quod concernit, solum notamus, juniorem ac vegetam magis obnoxiam esse huic adfectui, quam ad senium deproperantem, propter seminis abundantiam, aliasque causas occasionales.

III.

Pars affecta, vel speciale subjectum morbi, sunt vesiculæ seminales, cum reliquis genitalibus proximis.

SCHOL.

Vesiculæ seminales hunc titulum subeunt, sperma elaboratum, hucque depositum, ad debitum excretionis tempus non asservantes ac detinentes, ita ut simul in consensum trahantur partes vicinæ & genitales contiguæ, glandula nempe prostata, & membrum virile cum urethra, hujus partem constituyente.

IV.

Differentia, qua circa hunc affectum ejusque circumstantias speciales occurrunt, potissimum sunt accidentales.

SCHOL.

Ut plurimum enim quidem ille viget noctu, sub insomniis venereis, cum membri erectione involuntaria, ita ut excretio spermatis facta sit, antequam individua expurgantur, quæ circumstantia ut plurimum concurrens antam dedit, ut affectus specialiter pollutio nocturna dicatur: sicut autem hoc ordinarie quasi contingit, ita non minus occurrunt individua, in quibus aliquid materiæ spermaticæ, non quidem perpetuo fluxu aut madore continuo, sed certis tamen temporibus constanter, v.g. sub excretionem urinæ, & quidem vel in ejus principio, vel sub finem, & sphincteris compressione, aut sub alvi depositione, ejusque nisu fortiore, sine reliquis ardoris, doloris, aut stranguriæ symptomatibus, excernitur atque propellitur.

Nec

Nec minus huc pertinet alius excretionis modus, quando sperma virile non equidem sub hætenus recensitis circumstantiis, sed sub quacunque membri virilis erectione statim ejaculatur: aut quando subiectis debilioribus evenit, ut perpetuo quasi madore aliquid mucidioris spissiusculæ materiæ intra glandem & præputium colligatur, aut profluat, sine reliquo alicujus molestiæ in dicta parte sensu, qui tamen ultimi duo casus inter reliquos oppido rari existunt.

V.

Causa hujus mali materialis proxima est tam sperma virile, in vesiculis seminalibus collectum, quam liquidum glandula prostata, siquidem illud sine hoc facile excerni nequit.

SCHOL.

Peccant autem hi modo dicti humores diverso respectu, dum quantitatis & qualitatis vitio laborare, modoque diverso partes excretioni dicatas afficere possunt. Vel enim in culpa est spermatis bene elaborati & constituti abundantia, vesiculas feminales ultra modum turgescens atque expandens, sui que excretionem stimulando partes urgentes: vel simul concurrat spermaticæ materiæ, aut liquoris genitalis peculiaris acrimonia sulphurea, partes membranoso-nerveas genitalium titillatorio sensu stimulans, & tam membri priapismum, quam ipsam ejaculationem excitans: quæ duæ causæ in prima atque penultima affectus specie, vel singulatim, vel conjunctim occurrunt.

Vel peccat sub reliquis hujus morbi speciebus utriusque humoris aquosa tenuitas, partium nerveo-membranosarum relaxationem tonicam efficiens, unde materiam collectam retinere nequeunt, sed extra receptaculum diffluere sinunt.

VI.

Hujus profluvii spermatici, specialem quasi casum constituentis, causam antecedentem constituit atonia specialis partium principaliter affectarum. Vesicularum nempe & prostatae.

VII.

Reliquæ causæ procatartica remotiores ex genere vita atque victus ratione sunt petende.

SCHOL.

Et hæ sunt vel tales, quæ per diætam lautam plenamque, & abundantiam, & acrimoniam sulphuream orgasticam, tam sanguinis in genere, quam horum liquorum in specie, producere valent, & sub aliis occasionibus prolixius jam recensitæ sunt.

Vel quæ spermaticam materiam nimis aquosam reddere possunt, aut toti humorum massæ discrasiam talem serosam universaliorem contrahere valent, ut inde totius corporis debilitas, & generalis quasi omnium partium atonia inde sequatur: quorum pertinent cibi valde refrigerantes & mucidi, bono nutritio succo carentes, & potus tenuiores aquosi, cum temperamento valde phlegmatico.

VIII.

Occasionales causæ pro diversitate affectus possunt esse diversæ.

SCHOL.

In prioribus enim casibus illas præbent partim speculationes lascivæ, & insomnia venerea, partim remedia aphrodisiaca & stimulantia: in reliquis autem casibus animi affectus, a mœrore provenientes, morbi prægressi diuturni, aut apoplectici, & paralytici, a quibus solis etiam, citra reliquarum causarum antecedentium concursum, affectus produci potest.

Fluor albus benignus.

IX.

Sub hoc nomine intelligimus materiam mucidam, spissiusculam, albicantis, ex uteri vagina profluvium, acrimonia erodente destitutum, quod vel per intervalla certa, vel fluxu continuo mulierculis molestum existit.

X.

Differt hic fluxus a maligno venereo respectu causæ, materia excreta, & effectus proximioris.

SCHOL.

FLUORE ALBO NUNTI

SCHOL.

He enim benignus fluore m
venereum, sed ex simplici
a neque eandem cum illo m
sunt magis fluoris sit venis
pallide, colore & colore per
remissionem effectum eio, qu
vicinarum, nisi a casis exteri
entis hinc profusio neque mabo
ne ipis sanationibus munitis

libidinem molli liquor affe
citra palertatis enim pro

Scu
In quidem hoc ordine,
moxim viventes, live juvene
vatem aliquando ipis etiam
entio item fluxus contingit
albus temperentiam phlegm
bus generationem cunctis, etiam
libidinem hinc fluxum cunctis

libidinem speciale consistit
ms naturalem, semper hoc ve

Causa materialis proxima
albi ferrius, neque, quam
si quaque copia nullam per

Z 1 3

SCHOL.

Hic enim benignus fluor muliebris nullum pro causa agnoscit contagium venereum, sed ex simplici humorum discrasia & partium atonia oritur, neque eandem cum illo materiam excretionis fovet, dum materia excreta maligni floris sit tenuis, serosa & saniosa, hujus autem mucida spissior, colore & odore peregrino carens, existit: nec similem cum illo proximiorum effectum edit, ulceratorium nempe partium affectarum aut vicinarum, nisi a causis externis occasionalibus tale quid accidat, sed potius solo profluvio atque madore foeminae molestus existit, maribusque ipsis concumbentibus innoxius manet.

XI.

Subjectum molesti hujus affectus sunt sexus muliebris persona, ultra pubertatis annos protracta.

SCHOL.

Et quidem hoc ordinarie, sive de reliquo sint maritatae, sive extra matrimonium viventes, sive juvenes, sive ad senium prone: extraordinarie autem aliquando ipsis etiam junioribus puellis, in primo annorum septenario idem fluxus contingit: ubi tamen praeter reliquis, ex causis naturalibus temperamentum phlegmaticum, vel magis tale, multum ad ipsius generationem confert, etiamsi aliorum quoque temperamentorum subiecta eidem sub aliarum causarum concursu sint obnoxia.

XII.

Subjectum speciale constituit uteri vagina cum glandulis, mucum naturalem, semper hic reperiendum, secernentibus.

XIII.

Causa materialis proxima est idem ille mucus, in dictis glandulis secretus, majore, quam par est, copia effluens, atque excretus, suaeque copia molestiam perpetui madoris circa pudenda efficiens.

XIV.

Causam antecedentem proximam constituit dictarum glandularum atonia & laxitas nimia.

SCHOL.

Hæc enim decubitu majorem mucosæ materiæ concedit, ut inde profluvium tale per poros illarum patulus & laxos tanto promptius succedat.

XV.

Remotior causa antecedens est humor serosus phlegmaticus, in corpore abundans.

SCHOL.

Hic sicut partibus solidis in genere atoniam facile contrahit, ita speciali decubitu ad has partes delatus, iisdem particulariter atoniæ & relaxationis labem, per fibrarum emolitionem affricat. Unde maxime phlegmatica corpora ex interna dispositione huic affectui obnoxia videre licet.

XVI.

Occasionales aliquando occurrunt cause, affectum tam producentes, quam foventes.

SCHOL.

Ad harum classem pertinent morbi, præsertim graviore, prægressi, totum corpus debilitantes, ut inde actus legitimi secretorii suspendantur, & materia mucida serosa copiose augeatur: præcipue si morbi aut læsiones ipsum uterum afficiant, quo nomine partus violentus, uteri proidentia, abortus graviore aut frequentiore, imo ipse frequentior partus legitimus in personis debilioribus occurrunt, & mensium anomaliam sæpissime huic affectui primam præbere solent occasionem. Deinde quoque diæta tenuis, & imprimis cerevisiæ tenues, minus lupulata, hunc morbum excitare solent, æque ac refrigerationes partium inferiorum, mensium præcipue anomalias post se trahentes.

XVII.

Eventus hujus benigni fluoris albi a maligni atque venerei effectibus plane distinctus existit.

SCHOL.

VITIORE ALBO MUCOSI
SCHOL.
in enim malignus inquinatio
cum cum equivoce terminis
in hoc benignum nihil tal
mentem, pullores, exchist
ne, & præcipue sterilitatem
n repetens ac violentus non
efficitur attonato, hysterici
CAPIT
D
TIUS EXCRET
I
Puriora urina excretio
me excessum, vel splen
sam aut inficiam em
SCHOL.
si ad excessum pertinet, quan
in liquore, sua raris con line
libi fundere.
Ad delictum ex copulato refe
appellat, ut ad minimum nim
nide, epiderm amittit, quare vulg
Dolentem mitionem veni con
tum parca, sed simul cum delict
tationis minor sensibilitas de vo
Diabe
II.
diabetes est copiosa, & usque
in alterata urina crudioris

SCHOL.

Sicuti enim malignus inquinatio veneream & proprii corporis, & virorum cum ejusmodi fœminis commercium habentium, certo post se trahit, ita hunc benignum nihil tale secum ferre, sed diu durantem ac inveteratum, pallores, cachexiam, lassitudinem viriumque debilitationem, & præcipue sterilitatem fœminarum inferre: suppressiones autem repentinas ac violentas non ferre, cum has antecedentes sæpissime affectus asthmatici, hyserici suffocatorii, imo epileptici sequantur.

CAPUT V.
DE
VITIIS EXCRETIONIS VRINÆ.

I.

Vitiata urina excretio sub se comprehendit vel excretionis excessum, vel ipsius defectum, vel denique dolorosam aut insciam emissionem.

SCHOL.

Sic ad excessum pertinet, quando copia urinæ excretæ potum assumtum superat, aut nimis cito sine sufficiente alteratione urina emittitur sub diabete.

Ad defectum ex opposito referenda est ischuria, vel plenaria urinæ suppressio, aut ad minimum nimis parca in proportione ad assumpta liquida, ejusdem emissio, quam aliqui mictionem imminutam vocare solent.

Dolorosam mictionem vero constituunt dyluria, & stranguria, ubi non solum pauca, sed simul cum dolore emittitur urina: sicut ab urinæ incontinentia minor sensibilitas & voluntas mingendi occurrit.

Diabetes.

II.

Diabetes est copiosa, & ut plurimum post assumpta potulentia, minus alterata urina crudioris & aqueæ excretio nimis cita,
pro-

proportionem assumptorum superans, a colliquatione humorum oriunda.

SCHOL.

Affectus in se satis rarus existit in praxi medica, ita ut morbi titulum mereatur. Quamvis enim haud raro, sed quasi quotidie contingat, potiores strenuos, vel etiam alios, post copiosum aut tenuem potum, multam quoque brevi tempore emittere urinam, eamque minus tinctam & aqueam, hæc tamen urinæ excretio pro morbo aut læsione diureseos minus accurate habetur, dum hæc a causa occasionali & extranea oriens, temporaria existit, & cessante causa occasionali, facile cessat, nec unquam medici consilium poscat; ideoque pro spuria diabete haberi possit.

Quando autem extra hunc casum, & citra talem causam occurrit, ideoque de facta humorum colliquatione nimia testatur, tunc morbus dici meretur, & hoc respectu satis raro occurrit, & ad affectus infrequentiores referri meretur: cui corporis emaciatio aut symptoma solennis esse solet.

III.

Subiectum generale hujus affectus ordinarie constituunt senes.

SCHOL.

Siquidem in senio consummato facili negotio secretiones naturales diversimode minuuntur, turbantur, sufflaminantur, ideoque in hoc statu materiales multorum morborum senilium suppeditant causas, ita in dato quoque casu hæc generalis dispositio (non tamen sola, cessantibus nempe aliis causis) aliquid conferre potest, ut humores impuriore redditi, in serum copiosum fatiscant, huncque adfectum rarissimum aliquando producant.

IV.

Subiectum speciale primario constituunt renes, secundario ureteres & vesica urinaria.

SCHOL.

Primario intuitu renes accusandos esse, exinde patet, quod hi organum sequestrationis urinæ ordinarium constituant, nec urina, quantum hucusque constat, unquam alibi, nisi in renibus, secernatur, atque secedat, sive de reliquo status naturalis, sive præternaturalis fuerit:

Urete-

vires & vesicam in certam his
fiori & emitti vicia sunt

Causa materialis proxima

causa.

SCHOL.

Hæc enim materiam continet
quidem quædam visio & ex
er, nec tamen quædam urine
in hujus de hoc relictis affe
tibus crearet, & hinc
ad hanc materiam

Causam antecedentem quærit

substantia, pariter in

SCHOL.

Rees quod omnes, probabile
sum eorumdem habitum in
verum cum largiente ad habitum
tamen, cum hujusmodi pariter
quærit delectat in rebus naturæ
Humores quod concernit, quæ
tis, vel sulphureis, vel salin
in coloreque colliquationem
dicit: id quod in specie rebus
sistenti, & oleosorum part
exaltatio immo, quamvis cy

VII.

Causa occasionalis varia rece

ne reos estimando copios

visi Parisiæ

Ureteres vero & vesicam in tantum his accensemus, quatenus copiosiori transmissioni & emissioni urinæ jam separatae inserviunt.

V.

Causa materialis proxima est urina, quantitate & qualitate peccans.

SCHOL.

Hæc enim materiam constituit excretionis hujus extraordinariæ, & quidem quantitate insolita & excessiva, qua potus & liquida assumpta superat, nec tamen qualitas urinæ peccans considerationem effugit, siquidem historiæ de hoc rarissimo affectu referunt, urinam esse aqueam, omni sedimento carentem, & aliquando pinguedine permixtam, atque sapore ad dulcedinem inclinantem.

VI.

Causam antecedentem quærendam esse putamus partim in renum substantia, partim in humorum dispositione præternaturali.

SCHOL.

Renēs quod attinet, probabile admodum est, medullarem, seu tubulosam eorundem substantiam justo laxiorem esse, hancque ob rationem serum cum sanguine ad substantiam vasculosam seu corticalem advectum, cum lymphalibus partibus permixtum, nimis cito transire, antequam debitam in renibus alterationem subire possit.

Humores quod concernit, æque satis probabile est, quod talibus particulis, vel sulphureis, vel falsis imbuti existant, quæ illorum faciliorem citioremque colliquationem & dissolutionem in serum promoverent: id quod in specie testatur conjuncta ut plurimum corporis contabescencia, & oleaginosarum partium in urina supernatio: ut & sitis & exæstuatō interna, quamvis typica non accedat febris.

VII.

Causæ occasionales variæ recensentur, ut plurimum tamen tales, quæ renes exstimulando copiosum seri decubitum invitare,
Cöschwitzii Pathologia.

Et vel mediate vel immediate in illis atomiam provocare possunt.

SCHOL.

Hujus census sunt abusus salium diureticorum, vinorum calidiorum, & remediorum positive diureticorum in febribus; nec non acidularum, imo potus thee immoderatus usus. Illis enim ad renes cum sanguine delatis, hi stimulo afficiuntur nimio, ut fibræ tubulorum urinariorum nimium moveantur, & diureseos negotium exacerbetur; quo factò tandem tonus fibrarum labascit, & talis præternaturalis & excessiva urinæ excretio remanet.

His vero purioribus, aut ad minimum multum aquosis, facili negotio fibræ renalium ductuum relaxantur, emolliuntur, tubuli magis patuli redduntur, ut sero & sanguini allabenti facillimum citioremque concedant transitum atque secessionem, ut postmodum ad vesicam in copia depluens, hanc gravitatis pondere onerando, sui frequentiore excretionem urgeat. Et quamquam acidulæ hunc effectum, neque omnes, neque semper edant, aut post se relinquunt, facilius tamen illarum usum hoc sequi potest, si forsitan sub tempestate valde pluviosa multis aquis crudioribus perfundantur, & in sua virtute reliqua multum alterantur & debilitantur; aut si inconsultiori consilio senibus, posthabito respectu temperamenti, aut reliquæ constitutionis corporis, suadeantur.

Ischuria

VIII.

Ischuria est urinæ suppressio, ejusque excretionis imminutio sine dolore.

SCHOL.

Hoc ipso sese distinguit hic affectus ab aliis mox pertractandis urinæ vitiis, quippe quæ, etiamsi urinæ emissionem imminutam ex aliqua parte simul involvant, tamen dolorifica existunt, cum in ischuria dolor sub emissionem abesse debeat. Et quamvis nos haud lateat, ab aliis ischuriam tanquam suppressionem urinæ totalem atque omnimodam, mictioni imminutæ quasi contra distingui & separatim pertractari, nihilominus tamen utramque facile conjunctim pathologicæ tractationi subji-

...elle edimavimus, cum
...ab invicem differant, de
...miam ipsam inter se m...

...lavora merito disting...

...tum.

...Abopichica nominamus, quæ
...negri secretionis unæ, aboppe
...re. de morbo per se constituit
...quod dicit effectibus morbidis p
...natis, et typorum quæque inq...

...Subjectum generale certum

...sua lites.

...Sci

...Causæ enim hanc affectum pro
...in temperamento, lesa, acce
...vere, quibus: hanc dilapand
...ita ad experientia formæ subje...

...XI.

...Subjectum speciale (una organ
...conferata.

...SCHOL.

...iones enim de rebus, æque
...e, in tamen, et quævis non
...rum partem, mo aliquando
...liberæ spatio tangantur, sec
...consequens causæ suppressi...

...Aaa

subjici posse existimavimus, cum non essentialiter, sed quoad gradum saltem, ab invicem differant, de reliquo autem quoad causas in genere, & formalitatem ipsam inter se maxime conspirent.

IX.

Ischuria merito distinguitur in idiopathicam & symptomaticam.

SCHOL.

Idiopathicam nominamus, quando a solo vitio viarum urinarum & negotii secretionis urinæ, absque alius cardinalis morbi præsentia dependet, & morbum per se constituit, Symptomatica autem nobis audit, quando aliis affectibus morbidis principalioribus, febrilibus, inflammatoriis, ut symptoma jungitur atque accedit.

X.

Subiectum generale certum hujus affectus æque determinare non licet.

SCHOL.

Causæ enim hunc affectum producentes ejus indolis non sunt, ut illas in temperamento, sexu, ætate, vel aliis rebus naturalibus positive quærere possimus: licet aliquando concurrente aliquid contribuant, unde ab experientia scimus, subiecta varia esse atque diversa.

XI.

Subiectum speciale sunt organa, secretioni & excretioni urine consecrata.

SCHOL.

Renes enim & ureteres, æque ac vesica urinaria diversimode afficiuntur, ita tamen, ut, quamvis non semper conjunctim, tamen alterutra harum partium, imo aliquando omnes simul afficiantur. Renes enim si solitarie spasmo stringantur, secretio urinæ cessat, quam cessantem per consequens excretio suppressa sequi debet.

Si vero tale quid in ureteribus, aut in vesica contingit, urinæ quidem secretio renibus succedere potest, sed nullus conceditur vel transitus per ureteres ad vesicam, vel exitus e vesica. Quando autem omnes partes simul per consensum stricture tali afficiuntur, totum negotium & secretionis & excretionis, necessario tollitur; id quod gravissimum quoque post se trahit periculum.

XII.

Causa ischuria antecedens proxima est spasmus aut obstructio.

SCHOL.

Spasmo enim si afficiantur modo insolito renes in sua substantia, præcipue tubulosa & medullari, nulla potest fieri urinæ in renibus sequestratio, qua deficiente, necessario quoque perit ipsius excretio.

Quod si autem vel ureteres, vel vesica urinaria spasmus patiantur, secretio quidem urinæ salva manere potest in renibus, sed transitus ipsius per ureteres ad vesicam impeditur, ut urina in ureteribus stagnet: id quod præcipue contingere potest, si spasmus circa ureterum insertionem in vesicam speciatim contingit. Si vero a spasmo, liberis manentibus renibus ac ureteribus, sola vesica circa sphincterem stringatur atque claudatur, tunc sola excretio urinæ e vesica damnum patitur.

Obstructio locum habere potest, tam in renibus, a materia mucida, tubulos secretorios renum obliterate, & negotium secretionis urinæ impediende: quam in ureteribus, a sanguine coagulato, post mictum cruentum prægressum: nec minus in meatu urinario a caruncula aliquando præsentē. Et hæc utriusque generis causæ potissimum considerationem subeunt in ischuria idiopathica,

XIII.

Symptomata ischuria causæ proxima sunt essentialiter quidem eadem, spasmus nempe, aut obstructio: sed alium affectum morbidum cardinalem præsentem pro causa antecedente agnoscunt.

SCHOL.

SCHOL.

Sic in febribus, præcipue inflammatoriis, tales spasmi particulares circa renes obtingere possunt, qui urinæ secessionem sufflaminant, ante omnia, si renes ipsi inflammati fuerint, aut vesica simile quid patiatur.

Obstructio vel ureterum, vel meatus urinarii accidit satis frequenter a calculo tam renali, quam vesicali, prout ille vel in ureteribus, vel circa vesicæ sphincterem impactus hæret, lotioque transitum haud concedit.

XIV.

Occasionales quoque & externa, nec minus plane extraordinaria, aliquando occurrunt causa, ischuriam excitantes, & foventes.

SCHOL.

Ad externas & occasionales causas referimus 1. Vulnerationes & læsiones partium vicinarum, quas sæpe spasmus excipit: 2. Urinæ voluntariam & coactam suppressionem, post multi potus ingurgitationem, quæ sane in minus adfuetis tantum in vesicæ sphinctere producere potest motum strictorium, ut plenaria ischuria sequatur. 3. Graviditatem foeminarum, sub qua in ultimis gestationis mensibus aliquando meatus urinarius a mole foetus comprimitur, & ischuriam temporariam producit: 4. Tenesimum intestini recti, a quo per consensum patitur collum vesicæ, & urinarius meatus.

Plane extraordinaria causa aliquando est renum aut ureterum talis exulceratio & erosio, ut urina in abdominis cavum dilabatur. Talem ante tres menses habuimus casum, in uxore militis, quæ per septem dies ischuria laboraverat, & ubi per catheterem nec quidquam urinæ elici poterat: Hanc cum septimo die defunctam aperiremus, utrumque renem exesum atque erosum deprehendimus, ac materia ulcerofo-purulenta repleta & tumida, ureterem dextrum autem prope pelvim admodum dilatatum, & tribus foraminibus majoribus pertusum, unde urina omnis in abdomen effluerat, ibique reperiebatur, ne guttula præsentente intra vesicam.

Dysuria.

XV.

Dysuria est mictio admodum dolorosa, cum speciali sensu ardoris, magnoque excernendi nisu atque conamine stipata, urina tamen modo pauca, modo copiosa profuente.

SCHOL.

Distinguit sese hic affectus eo ipso a mox antecedentibus, quod ad dolorosam emissionem urinæ pertineat, cum diabetes sit excessiva lotii excretio sine dolore, ischuria vero totalis vel partialis suppressio: sicuti etiam stranguriæ ex eo contradistincta manet dysuria, quod illa stillicidio saltem doloroso & molesto sese prodat, hæc autem aliquando ad minimum, largioris quantitatis urinæ emissionem simul concedat.

XVI.

Subjectum hujus molestissimi affectus ut plurimum constituent senes.

SCHOL.

Quamvis haud omnes huic affectui subjiciantur senes, tamen frequentius in senio occurrit, quam apud juniores, cum ordinarie quasi propter secretionum & excretionum debitarum defectum, ad statum cacochymicum, humorumque acrimoniam salfam, inclinent, quæ spasticarum in vesica urinaria stricturearum causa existit; de reliquo aliquando etiam fœminæ huic affectui subjiciuntur, vel in puerperio constitutæ, & fluxus lochialis, vel extra puerperium, mensium suppressionem patientes.

XVII.

Pars affecta est vesica urinaria cum urethra.

SCHOL.

In hac enim obtingentibus strictureis spasticis, ex una parte a fundo vesicæ pressio obtingit pro excernenda urina, cum ex altera parte circa collum stricturea quasi antagonistica eveniat, urinæ exclusionem impediens,

pediens, unde dolores illi & cruciatus oriuntur, donec remittente ex parte circa collum vesicæ spasmus quantitas urinæ collecta excernatur.

XVIII.

Causa hujus dolorifica excretionis urinæ proxima & immediata est spasmus atque strictura vesicæ, quo excretio impeditur.

XIX.

Causa proxima antecedens materialis consistit vel in materia acri, salsa, stimulante, vel in materia premente aut pungente, & meatum urinarium occludente.

SCHOL.

Ad priorem classem referimus peculiarem urinæ acrimoniam falsam, qua tunica vesicæ nervea nimium stimulatur, quæ aliquando dependet ab assumtis causticis diureticis, cujus generis sunt cantharides, a quibus improvide assumtis haud raro dictus affectus ortum ducit.

Nec minus huc pertinet vesicæ urinariæ exulcerata conditio, vel ab universaliore humorum dyscrasia falsa, vel a calculo vesicali asperiore ortum ducens, in quo casu ipsa materia sanioso-ulcerosa molestam sensationem inducit. quam spasmus facile sequitur, qui tanto magis exacerbatur, si urina acris per se falsa locum ulceratum tangit, atque de novo dolores ac cruciatus excitat.

Ad posteriorem classem pertinet calculus vesicæ, licet non asperior, tamen mole sua collum vesicæ premens, meatum urinarium occludens, & pressione sua spasmos ejusmodi gravissimos causans: vel caruncula venerea, meatum urinarium obsidens: vel denique sanguis coagulatus intra vesicam hærens, a mictu cruento, qui præcesserat.

Nec citra rationis aut experientiæ fundamentum, ut causa a quibusdam allegatur fluxus menstruus aut lochialis in sexu fœminino suppressio: quamvis enim a sanguine circa uterum stagnante, immediate dolores in vesica ortum capere nequeant, tamen per consensum & connexionio-

nexionem partium haud raro contingit, ut spasmi, circa uterum oborti, vesicam simul tangant, & dolorificam urinæ emissionem causentur, sicut eodem tempore & modo pathemata tenesmoidea circa intestinum rectum cooriri possunt ac solent.

Stranguria.

XX.

Stranguria est dolorifica urinæ emissio temporaria per stitiditum ipsius, cum frequenti mingendi conatu, & sensu frigido in urethra, sese manifestans.

SCHOL.

Distinguit sese hic affectus a proxime antecedente in eo, quod modus emissionis urinæ sit diversus, duratio affectus differat, nec causæ proximiores plane eadem existant. Modum emissionis quod attinet, in dysuria sufficiens ut plurimum quantitas urinæ simul & semel emittitur, sed cum dolore gravissimo juncto, cum e contrario in stranguria guttatim saltem urina prodeat, & continuum quasi mingendi desiderium urgeat.

Durationem utriusque affectus quod respicit, dysuria ordinarie est affectus chronicus, diu durans, aut si causam continentem in viis urinariis non agnoscat, citra causarum priorum internarum recursum non recurrens: Stranguria vero ordinarie affectus est paucarum horarum, aut ad summum dierum, post causæ proximæ sublationem facile cessans, sed facile quoque, data occasione, recurrens, nullum tamen periculum post se relinquens.

Causæ dysuriæ sicut ordinarie sunt intrinsecæ, ita stranguriæ causæ ut plurimum sunt extrinsecæ & occasionales, facile corrigendæ, aut removendæ.

XXI.

Subiectum generale certum ac determinatum non datur.

SCHOL.

Scia
Hæc enim res pre
di subicitur, aut hinc
eius conditionis sunt, ut
conditionis fuerit, occurre
v affectum producere possit.

Subiectum speciale est v

hæria

Distingui potest stranguria

nam

Scia

hæpatica nobis talis, que
ut vicinorum partium, mor
ti, & ordinare per breve te
hypochondrica vero est, que
tus calculis jungitur, usque

Consa. hujus affectus m
nolei.

Scia

Uter enim non indiderit, ut
tam in eam dirigendo est.
que post, videretur hinc
egros invadere, vel post corp
no sequentem periferationem
vulvas & clivari: vel post
ligerantium, ut minus debet
vulvas simul ingere fuerint
libi illis motus excretoris, ut
nisi delatit: hincque sensu
sima meorum amicum prod
vici Patiniga

SCHOL.

Haud enim certa ætas præ alia, nec sexus unus præ altero, huic affectui subicitur, aut ab illo immunis manet, quoniam causæ occasionales ejus conditionis sunt, ut facile apud unumquemque, cujuscunque etiam conditionis fuerit, occurrere, & citra individualem dispositionem hunc affectum producere possint.

XXII.

Subjectum speciale est vesica urinaria cum urebra, sicut in dysuria.

XXIII.

Distingui potest stranguria in idiopathicam & symptomaticam.

SCHOL.

Idiopathica nobis audit, quæ citra aliarum ad diuresin pertinentium, aut vicinarum partium, morbum prægressum aut concurrentem, occurrit, & ordinarie per breve tempus durat.

Symptomatica vero est, quæ aliquando affectibus nephriticis, & renalibus calculosis jungitur, iisque ut symptoma supervenit.

XXIV.

Causæ hujus affectus ut plurimum sunt externa & occasionales.

SCHOL.

Licet enim non inficiemur, urinæ acrimoniam salis magis concentratam in causa aliquando esse, eamque causas internas prægressas agnoscere posse, nihilominus historia morbi testatur, stranguriam repente ægros invadere, vel post corporis exæstuationem sudorificam, & proxime sequentem perfrigerationem, præcipue abdominis aut regionis coxendicis & ossis sacri: vel post potum cerevisiarum frigidarum aut refrigerantium, aut minus defecatarum, præcipue si forsân cibi fermentescibiles simul ingestæ fuerint: vel denique a calculo renali, quando sub illis motibus excretoriis, urina ex ureteribus in vesicam stillicidio quasi delabitur, hancque sensu molesto afficit, & contractionem spasticam circa meatum urinaryum producit.

Coschwitzii Pathologia.

Bbb

SECT